

**TURUN
YLIOPISTO**

*Moni-ilmiöistä, jäsentymätöntä ja
organisaatiokeskeistä.*

**Sosiaalinen raportointi sosiaalihuollon kentän
kompleksisuuden ilmentäjänä**

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Suvi Laakkonen

10.05.2026

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä(t): Suvi Laakkonen

Otsikko: Moni-ilmiöistä, jäsentymätöntä ja organisaatiokeskeistä. Sosiaalinen raportointi sosiaalihuollon kentän kompleksisuuden ilmentäjänä

Ohjaajat: professori Johanna Kallio ja VTT Tuula Kaitsaari

Sivumäärä: 116 sivua 5 liitesivua

Päivämäärä: 10.05.2026

Tämän tutkielman tehtävänä on tarkastella sosiaalisen raportoinnin dokumentaatiota sosiaalihuollon tiedontuotannon välineenä. Sosiaalinen raportointi tarkoittaa sosiaalityöntekijöiden toteuttamaa dokumentaatiota työssään havaitsemistaan muutostarpeista. Sosiaalinen raportointi on keskeinen rakenteellisen sosiaalityön väline. Rakenteellinen sosiaalityö on sekä sosiaalityön profession keskeinen perusta, että sosiaalityöntekijöiden virkavelvollisuus.

Tutkielman aineisto koostuu kahdessa kaakkoissuomalaisessa sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymässä (nykyisin hyvinvointialueet) ajanjaksolla joulukuusta 2020 kesäkuuhun 2021 kirjoitetuista sosiaalisen raportoinnin dokumenteista. Raportointi on toteutettu valtakunnallisessa sosiaalisen raportoinnin pilottihankkeessa kehitetyllä niin sanotulla sosiaalisen raportoinnin työkalulla (Webropol-lomake).

Tutkimuskysymykset ovat: 1. mitä ilmiöitä sosiaalisen raportoinnin aineisto sisältää ja 2. millaisia ominaisuuksia raportointidokumenteilla on argumentaation näkökulmasta.

Aineiston analyysimenetelmänä on prosessimaisesti etenevä sisällönanalyysi Grounded theory-lähestymistapaa hyödyntäen sekä argumentaation erittely. Tutkimuksellisenä viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi. Teoreettinen viitekehys rakentuu sosiaalityön tavoitteesta, sosiaalihuollon tiedontuotantoa ja kehittämistä ohjaavasta lainsäädännöstä sekä rakenteellisesta sosiaalityöstä ja sosiaalisesta raportoinnista.

Analyysi osoittaa, että raportit ovat moni-ilmiöisiä ja painottuvat organisaation sisälle. Raportointi kohdistuu pääasiassa sosiaalipalveluiden epäkohtiin ja työntekijöiden työskentelyä vaikeuttaviin tekijöihin. Raportoinnin argumentaatio näyttäytyy puutteellisena ja sisältää melko runsaasti argumentaatiotivirheitä, tuoden esiin sosiaalihuollon käsitteistön monitulkintaisuuden.

Tulokset vahvistavat aikaisempia tutkimuksia raportoinnin organisaatiokeskeisyydestä ja kriittisen rakenteellisen sosiaalityön teemojen vähäisyydestä. Tulokset viittaavat siihen, että kyseinen raportointiväline ei ohjaa tuottamaan tietoa rakenteelliseen sosiaalityöhön, vaan paremminkin sosiaalihuollon valvontaan ja ilmoitusvelvollisuuksiin liittyvistä teemoista.

Jatkotutkimusta tarvitaan sosiaalihuollon tiedontuotantokäytännöistä, argumentaatiosta ja käsitteellisistä epäselvyyksistä sekä sosiaalihuollossa vallitsevasta logiikasta. Kehittämistarpeet liittyvät sosiaalityön fokuksen siirtämiseen sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja hyvinvoinnin edistämiseen, sosiaalipalveluiden yksilöllisyyden vahvistamiseen, sosiaalihuollon työskentelyedellytysten parantamiseen ja työntekijöiden koulutukseen, sosiaalisen raportoinnin työkalun kehittämiseen sekä sosiaalihuollon kentän kompleksisuuden tunnistamiseen ja siihen vastaamiseen.

Avainsanat: sosiaalinen raportointi, argumentaatio, rakenteellinen sosiaalityö, sosiaalihuollon tiedontuotanto, sosiaalinen konstruktionismi, Grounded theory, kompleksisuus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Sosiaalityön itseymmärrys	8
2.1	Sosiaalityön lähtökohdat ja tavoite	8
2.2	Sosiaalihuollon tiedontuotantoa ja kehittämistä ohjaava lainsäädäntö	14
2.3	Rakenteellinen sosiaalityö laissa	18
3	Rakenteellinen sosiaalityö sosiaalityön perustana ja sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön välineenä	22
3.1	Rakenteellisen sosiaalityön teoreettisia näkökulmia	22
3.2	Sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön tiedontuottajana	27
4	Tutkimusasetelma	31
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	31
4.2	Aineisto	32
4.3	Tutkimuksellisena otteena sosiaalinen konstruktioismi	37
4.4	Sisällönanalyysi, Grounded theory ja argumentaatioanalyysi	39
4.4.1	Sisällönanalyysi ja Grounded theory	39
4.4.2	Sisällönanalyysi ja Grounded theory tässä tutkielmassa	42
4.4.3	Argumenttianalyysi teoriassa ja tässä tutkielmassa	47
4.5	Tutkimuksen eettisyys	49
5	Tulokset	51
5.1	Sosiaalisen raportoinnin sisältämät ilmiöt	51
5.1.1	Asiakkaita haittaavat ilmiöt (N=68): palveluiden epäkohdat	53
5.1.2	Työntekijöitä haittaavat ilmiöt (N=17): työn tekemisen edellytyksiin liittyvät ilmiöt	57
5.2	Sosiaalinen raportointi argumentaation näkökulmasta	58
6	Johtopäätökset: sosiaalinen raportointi tiedontuotannon välineenä	65
7	Pohdinta	69
7.1	Tutkimustulosten tulkinta	69
7.2	Tutkielman luotettavuus, rajoitukset ja vahvuudet	76
7.3	Suosituksukset ja jatkotutkimustarpeet	77

Lähteet	80
Liitteet	117
Liite 1. Tutkimuslupahakemus	117

1 Johdanto

Tiedontuotantoa korostetaan yhä enemmän yhteiskunnallisen päätöksenteon, johtamisen ja palveluiden kehittämisen perustana sekä vaikuttavuuden arvioinnin edellytyksenä. Tiedontuotannon kehittäminen on nostettu myös sosiaalihuollossa yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi. Erittymisesti lakiuudistusten tueksi tarvitaan tutkittua tietoa palveluiden toimivuudesta¹. Aihe on viime vuosina nostettu vahvasti esiin myös sosiaalialan ammattikeskustelussa.²

Lainsäädäntö asettaa sosiaalihuollolle runsaasti tiedontuotanto- ja kehittämisvelvoitteita, mutta silti sosiaalipalveluita koskevat tiedontuotannon prosessit tiedetään melko vakiintumattomiksi (esim. Rajala, Lähteenmäki & Kallio 2024). Tietoa tulee tuottaa sosiaalipalveluiden ja niiden vaikuttavuuden ohella myös yhteiskunnallisista oloista ja väestön hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Säädöksistä useimmin esillä on sosiaalihuoltolain (1301/2014) säädös rakenteellisesta sosiaalityöstä (em., 7 §). Rakeenteellisen sosiaalityön asema vahvistui entisestään, kun se otettiin vuonna 2014 uudistettuun sosiaalihuoltolakiin omaksi kohdakseen ja asetettiin hyvinvointialueiden velvollisuudeksi (1301/2014, 7 §). Rakeenteellisella sosiaalityöllä on vankka asema myös sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksessa sekä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuuden visiossa (Kananaja & Karjalainen 2017; Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019). Suomen kestävän kasvun ohjelmassa (RRP; 1.1.2022–32.12.2025) oli varattu peräti kaksi miljoonaa euroa rakeenteellisen sosiaalityön sekä sen yhden tietoperustan, *sosiaalisen raportoinnin*, kehittämiseen ja vakiinnuttamiseen osaksi kansallista ja alueellista tiedontuotantoa.³ Rakeenteellisen sosiaalityön edistämiseksi myös sosiaalialan osaamiskeskuksilla on vahva rooli.⁴

¹ ks. esim. Toivonen, Kääriäinen & Kylmäluoma 2025; Laihonon & Saranto 2021; Liukko, Muurinen, Kokkonen & Santalahti 2022, 4; Kivipelto 2021a); Pekkola, Leponiemi & Heikkilä (toim.) 2025; Kivipelto 2025; Laihonon, Kork, Lunkka, Sinervo, Sillanpää, Kokko, Hyvärinen 2024

² Ylä-Tuuhonen, M. (2025) Päätösvalan puolustaja. *Talentia* 4/2025 (18–20); Ylä-Tuuhonen, M. (2025) ETT vai ei? *Talentia* 4/2025 (24–26); Seppänen, T. (2026) Epäkohdasta ilmoittaminen on velvollisuutesi. *Talentia* 1/2026 (30–31); Kääriäinen, A. (2025) Tiedolliseksi toimijaksi. *Talentia* 3/2025 (6–9); *Talentia* 1/2026 ”nosto” (11); Floman, M. (2026) Parhaaseen saatavilla olevaan tietoon perustuva sosiaalityö – miten Ruotsin kokemuksia voidaan hyödyntää Suomessa? *Talentia* 1/2026 (46–47); Kananaja, A. (2025) Vaikuttavuuden arviointi – kompassi tulevaisuuteen, kolumni *Talentia* 3/2025 (29); ”Talentia julkaisi mallin sosiaalihuollon T&K-toiminnalle”. *Talentia* 7/2025 (10); Ollikainen T. (2025) Mitä on psykososiaalinen sosiaalityö? *Talentia* 4/2025 (27–29); Heikkinen, A. (2026) Dokumentointiin puuttumisen juridiset ja eettiset reunaehdot. *Talentia* 2/2026 (38–39)

³ Suomen kestävän kasvun ohjelma. *Elpymis ja palautumissuunnitelma* 2021, 292–293; STM Hankeopas 2022

⁴ Esimerkiksi Socca – Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus koordinoi vuosina 2026–2027 *kansallista rakeenteellisen sosiaalityön verkostoa*, jossa on edustus kaikilta hyvinvointialueilta ja Helsingistä sekä sosiaalialan osaamiskeskuksista, yliopistoista ja ammattikorkeakouluista sekä THL:sta. (ks. <https://socca.fi/toiminta/rakeenteellinen-sosiaalityo>)

Tiedustellessani tutkimusaineistoa pro gradu -tutkielmaani Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socomista kesällä 2021 minulle tarjottiin juuri koottua sosiaalisen raportoinnin aineistoa. Tartuin aineistoon mielenkiinnolla; ovathan yksilöiden ja yhteiskunnan suhde sekä julkishallinnon vahva rooli hyvinvoinnin ja globaalin kestävyuden edistäjänä olleet kiinnostukseni kohteena jo paljon ennen sosiaalityön opintojani. Aineisto tarjoaisi mahdollisuuden tuottaa tietoa paikallisista, virkavastuulla esiin nostetuista rakenteellisen sosiaalityön teemoista.

Tutkimusaineisto koostuu kahdella kaakkoissuomalaisella hyvinvointialueella (aikaisemmin sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymät) tuotetuista sosiaalisen raportoinnin dokumenteista. Raportointi on toteutettu Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasson hallinnoimassa sosiaalisen raportoinnin pilottihankkeessa⁵. Tutkimusote on laadullinen.

Tutkimuskysymykset ovat: *1. mitä ilmiöitä sosiaalisen raportoinnin aineisto sisältää?* sekä *2. millaisia ominaisuuksia raportointidokumenteilla on argumentaation näkökulmasta.* Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi tunnistin raporteista niiden sisältämät ilmiöt eli raporteissa kuvatut muutostarpeet. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi tunnistin raporteista niiden sanoman ymmärtämiseen vaikuttavia argumentaation piirteitä.

Tutkielman teorettinen viitekehys on kaksiosainen. Luvussa kaksi käsittelen ensinnäkin sosiaalityön lähtökohtia ja tavoitetta eli ammatillista ja eettistä perustaa; toiseksi sosiaalihuollon tiedontuotantoa ja kehittämistä ohjaavaa lainsäädäntöä; kolmanneksi avaan rakenteellisen sosiaalityön lakisääteisen määritelmän. Luvussa kolme käsittelen sosiaalityön perustana olevaa rakenteellista sosiaalityötä sekä rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantovälineeksi kehitettyä sosiaalista raportointia.

Tutkimuksellisenä viitekehysenä on sosiaalinen konstruktionismi⁶. Aineiston analyysimenetelmät ovat Grounded theory-lähestymistapaa hyödyntävä sisällönanalyysi sekä argumentaation erittely. Esittelen nämä menetelmälliset valinnat tutkimusasetelma -luvussa (luku 4). Samassa luvussa esittelen myös tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset sekä aineiston, ja pohdin tutkimuksen eettisyyttä. Tulosluvussa (luku 5) esittelen sosiaalisen raportoinnin sisältämät

⁵ pilottihankkeesta tarkemmin luvussa 4.2

⁶ ks. Tontti 2006; Tieteen termipankki a); Tieteen termipankki b)

ilmiöt sekä kuvaan sosiaalista raportointia argumentaation näkökulmasta. Luku 6 on johtopäätösluku. Luvussa 7 tulkitsen saamiani tuloksia, arvioin tutkielman luotettavuutta, rajoituksia ja vahvuuksia sekä esitän suosituksia ja jatkotutkimustarpeita.

Tutkielma osallistuu ajankohtaiseen keskusteluun sosiaalityöstä professiona,⁷ sosiaalihuollon tiedontuotannosta ja kompleksisuudesta⁸. Se tuottaa uutta tietoa sosiaalisesta raportoinnista ja sen kytkeytymisestä rakenteelliseen sosiaalityöhön.

⁷ Kananoja 2026; Kuluva vuoden Sosiaalialan asiantuntijapäivillä (3.-4.3.2026) ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja toi esiin edelleen ajankohtaiseksi kuvaamansa sosiaalityön orientaatioiden välisen jännitteen: eettiset säännöt ja ihmisen elämäntilanteessaan näkevän sekä ihmisen toimenpiteiden kohteena pitävän juridis-hallinnollisen orientaation, jota hän totesi käsitelleensä sosiaalityön vuosikirjassa jo liki 40 vuotta sitten, sekä toisekseen edelleen sosiaalialan työn sisältöä koskevat epäselvyydet.

⁸ ks. esim. Pekkola, Leponiemi & Heikkilä (toim.) 2025; Hanén 2017; Aalto-Heinilä 2020; ks. myös Gauffin & Bergström 2026

2 Sosiaalityön itseymmärrys

Nimitän tämän tutkimuksen ulkoista teoreettista viitekehystä ”*sosiaalityön itseymmärrykseksi*” (vrt. Hokka 2019; ks. Helenius ym. 2015, 193–194; ks. Leinonen 2020). Tarkoitan sosiaalityön itseymmärryksellä julkishallinnollista⁹ sosiaalityötä kehystävää, kansainvälisesti määriteltyä sosiaalityön ammatillista ja eettistä perustaa¹⁰, sosiaalihuoltoa ja sosiaalityötä sen osana vahvasti ohjaavaa lainsäädäntöä sekä sosiaalityöntekijöille kuuluvaa harkintavaltaa¹¹ (Karjalainen ym. 2019, 18). Itseymmärryksen kuvaamisessa tukeudun paljolti alan perusteoksiin ja lainsäädäntöön, samalla tiedostaen myös muut jäsennysmahdollisuudet (ks. Laine 2022) sekä säännösten tulkitsemisen ja ymmärtämisen haasteellisuuden (esim. Aalto-Heinilä 2020).

2.1 Sosiaalityön lähtökohdat ja tavoite

Sosiaalityön ylikansallisen perustan tunteminen auttaa sosiaalityön tarkoituksen ymmärtämisessä (vrt. Hanén 2017, 37). Sosiaalityön lähtökohta paikantuu 1900-luvun taitteen Yhdysvaltoihin, sosiaalityön ”esiäitien” Mary Richmondin Englannissa ja Jane Addamsin ajatuksiin kapitalistisen yhteiskunnan syrjäyttävistä mekanismeista syinä ihmisten ahdingolle. Heidän tavoitteenaan oli muutostyön kohdentaminen elinympäristöön, ihmisten osallistaminen muutospyrkimykseen sekä yhteiskunnallisten ongelmien julkituominen. (Fook 2002, 3–5, ks. Fook 1993; Mullaly & Dupré 2019, 2-4; Mullaly 2007; Pohjola 2011, 207–211.) Tosin Richmondin ja Addamsin näkemykset sosiaalisten ongelmien syistä ja ratkaisumenetelmistä erosivat hieman toisistaan. Addamsin ajattelussa painottui ongelmien alkuperän paikantaminen yksilöiden ja yhteiskunnan suhteeseen, jonka ratkaisu oli yhteiskunnallinen muutostyö. Rich-

⁹ Julkisella hallintotehtävällä tarkoitetaan perustuslain 124 §:ssä laajaa hallinnollisten tehtävien kokonaisuutta, joka sisältää lakien toimeenpanoon, ihmisten oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon sekä julkisten palvelujen tuottamiseen liittyviä tehtäviä. Julkiseksi hallintotehtäväksi määrittyvä toiminta voi olla muodoltaan hallinnollista päätöksentekoa tai tosiasiallista hallintotoimintaa. Julkisen hallintotehtävän käsite ei ole tarkkarajainen ja sen sisältö on muuttuva. (Liukko & Nykänen 2019, 11–12.)

¹⁰ Esittelen seuraavassa pääluvussa kansainvälisesti määriteltyä sosiaalityön ammatillista ja eettistä perustaa, joka on yhteneväinen rakenteellisen sosiaalityön idean kanssa, ja näin ollen oleellinen osa tässä luvussa kuvaamaani sosiaalityön itseymmärrystä. Laajuutensa vuoksi esittelen sen kuitenkin omana lukunaan.

¹¹ Tarkoitan tässä harkintavallalla sosiaalityöntekijöiden toimintavapautta, joka heillä on, sosiaalipolitiikan toimeenpanijana, soveltaa lainsäädännön normeja yksittäistapauksiin (Blomberg, Kallio & Kroll 2014, 182–203; Kalliomaa-Puha, Kotkas & Rajavaara (2014), 8–9; Rajavaara (2014) 136–157).

mondin näkemys ongelmien syystä ja ratkaisuista oli yksilökeskeisempi, vaikkakin myös ympäristön merkitys tuli huomioida ”tapausta” (”case work”) ratkaistaessa. (Leinonen 2020, 24–27; Puurunen 2019.)

Sosiaalityöllä on edelleen globaali eettinen koodisto, jolla pyritään vastaamaan sosiaalipalveluille asetettuihin eettisyys-, inhimillisyys- ja asiakkaan hyvinvoinnin huomioimisvaatimukseen (Molander, Grimen & Eriksen 2012; Tevameri 2017, 8). Yhdysvaltojen sosiaalityöntekijöiden liitto (National Association of Social Workers in the United States) muotoili ensimmäisen eettisen koodistonsa vuonna 1960. Vuonna 1994 Kansainvälinen sosiaalityöntekijöiden liitto IFSW muotoili eettisen koodistonsa. (Marson & McKinney 2019, 1–2.) IFSW:n keskeisiä periaatteita ovat sosiaalinen ja taloudellinen oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet, osallistava ja kestävä yhteiskunnallinen kehitys, yhteiskunnallisen muutoksen ja yksilöiden pystyvyyden edistäminen, kollektiivinen vastuu sekä erilaisuuden kunnioittaminen. (Barbera 2014; IFSW.) Keskeistä on pyrkimys tasa-arvoon ja yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen (Thompson 2009, 8–9). Sosiaalityön kansainvälisessä määritelmässä korostuu siis pyrkimys yhteiskunnalliseen muutokseen yksilöiden hyvinvoinnin toteutumiseksi.

Eettisyys ohjaa sosiaalityötä kahdella tavalla. Ensinnäkin se toimii itsenäisenä normistona. Toiseksi se ohjaa eettiseen pohdintaan. Lainsäädäntö velvoittaa erityisesti sosiaalityöntekijöitä, ”*sosiaalipalvelujärjestelmän ammatillisimman ytimen edustajina*”, eettisten periaatteiden seurantaan, epäkohdista ilmoittamiseen ja sosiaalihuollon kehittämiseen (Kröger 2004, 4). Sosiaalityön rooli on toimia asiakkaan asianajajana sekä yhteiskuntajärjestelmän puutteiden korjaajana. Kriittisen ja yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen pyrkivän, ongelmien yhteiskunnalliset yhteydet esiin tuovan näkökulman tulisi olla keskeinen osa sosiaalityötä. Tässä tehtävässä sosiaalityötä haastaa huolenpidon, kontrollin ja vallan kompleksinen suhde. (Thompson 2009, 2–10.) Eettinen keskustelu oli kuitenkin ennen sosiaalihuoltolakiuudistusta todettu sosiaalihuollossa vähäiseksi (HE 164/2014).

Niemelä (2011) kuvaa sosiaalityön hyvinvointietiikan toteuttajaksi sosiaalisten hyveiden, kuten *avuliaisuus, ihmisrakkaus ja rehellisyys sekä apua hakevien ihmisten ymmärtäminen*, kautta. Hyvinvointieettiset periaatteet konkretisoituvat vastuuntuntoisena, tutkivana ja tapauskohtaisena työskentelynä. (em., 42.) Suomessa sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian ammattieettinen lautakunta nostaa sosiaalialan ammattihenkilön eettisissä ohjeissa keskeisimmiksi arvoiksi *ihmisarvon, ihmisoikeudet ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden*. Ne ohjaavat pohtimaan asiakkaan oikeuksien ja työntekijän velvollisuuksien suhdetta,

oman organisaation toimintatapoja, ilmoitusvelvollisuutta, omaa toimintaa ja hyvinvointia, johtamista sekä sidosryhmien toimintaa. Ammattieettinen toiminta on paitsi asiakaslähtöistä, (Heikkinen (toim.) 2022), niin samalla se laajentaa sosiaalityön toimintakentän sosiaalityön ulkopuolelle, yhteistyökumppanien toimintaan sekä tilanteisiin, joissa lainsäädäntö ei takaa oikeudenmukaisuutta (Kalliomaa-Puha, Kotkas & Rajavaara 2014, 8–12; Pylkkänen 2014, 28–35; Talentia 2017, 25).

Sekä sosiaalityön että koko julkisen sosiaalihuollon perusta on perustuslain (731/1999) 19 §:ssä. Se velvoittaa julkisen vallan takaamaan riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut, oikeuden välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon sekä väestön terveyden edistämiseen (HE 164/2014 ja PL 19 §; STM 2012, 11). Sosiaalihuoltoon kuuluvat sosiaalipalvelut ja niihin kuuluva taloudellinen tuki sekä yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset sosiaalihuollon tehtävät ja palvelut. Tavoitteena on asiakkaan sosiaalisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden sekä toimintakyvyn edistäminen sekä ongelmien ehkäiseminen, vähentäminen ja poistaminen. (1301/2014, 2 §.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä (poikkeuksena HUS:n alue) hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa (616/2021, 4 § ja 611/2021, 7 §). Julkishallinnon järjestämisvastuulla olevien palveluiden ohella järjestöjen ja yritysten tuottamat sosiaalipalvelut muodostavat tärkeän osan kokonaisuudesta. (STM 2012, 19.)

Sosiaalityön roolia ja sosiaalihuollon käsitteistöä kuvataan monimerkityksiseksi ja kontekstisidonnaiseksi (esim. Juhila 2018, 11; Kananoja 2017, 27–28; Henttinen 2010; Karjalainen 2017, 259, Kröger 2004; Niemelä 2005). *Sosiaalihuolto*, jonka yksi sosiaalipalvelu sosiaalityö on, voidaan ymmärtää lainsäädännössä kunnille (nyk. hyvinvointialueille) säädetyksi sosiaalipalvelut ja sosiaaliavustuksia sisältäväksi kokonaisuudeksi. *Sosiaaliala* sisältää edellisen lisäksi järjestöjen ja yksityisen sektorin sosiaalipalvelut sekä muut julkishallinnon järjestämät sosiaalisen toimintakyvyn parantamiseen ja ongelmien ehkäisemiseen tähtäävät toiminnot (Rajavaara 2005). Tällainen makrotasolta tarkastelu mahdollistaa sosiaalityön yhteiskunnallisen aseman ymmärtämisen, kuitenkin antamatta selkeää kuvaa sen käytännöistä (Henttinen 2010, 10–11).

Sosiaalityöstä sekä itsenäisenä sosiaalipalveluna että osana muita palveluja säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014; Sosiaalityö). Sosiaalihuoltolaki on tärkein julkishallinnollista sosiaalihuoltoa ohjaava, kaikkia ikäryhmiä koskeva yleislaki (Liukko & Nykänen 2019, 25). Sosiaa-

lihuoltolaissa sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, soviteetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä. Tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä. (1301/2014, 15 §.)

Sosiaalihuoltolaki painottaa yksilökohtaista asiakasprosessia, jonka vaiheet määritellään laissa melko tarkasti asian vireilletulosta asiakkuuden päättymiseen, sekä sosiaalihuollon ammattihenkilön kokonaisvaltaista vastuuta prosessista. Prosessi perustuu keskeisesti psykososiaalisen tuen tarjoamiseen sekä julkista valtaa sisältäviin toimintoihin kuten palvelutarpeen arviointiin, suunnitelman laatimiseen ja päätösten tekemiseen. (Liukko & Nykänen 2019, 25.) Sosiaalihuoltolainsäädäntöuudistuksen tavoitteeksi oli asetettu sosiaalihuollon painopisteen siirtäminen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen, asiakaslähtöisyyteen, väestöryhmien yhdenvertaisuuden edistämiseen sosiaalihuollossa sekä osallisuuden ja moniammatillisuuden vahvistamiseen (STM 2012, 5, 14, 90), sekä julkisen sektorin vaikuttavuuden parantaminen (Kork, Laiho, Sinervo, Lunkka & Kokko 2025, 29–46). Lakiesityksessä korostetaan tutkimustiedon ja toimintaan osallistuvien tiedon hyödyntämistä sekä nostetaan rakenteellinen sosiaalityö kunnallisen sosiaalityön velvollisuudeksi ja hyvinvoinnin edistämisen välineeksi (Anis 2012, 213–214).

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on 1) edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta; 2) vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta; 3) turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet; 4) edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa; 5) parantaa yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1–4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. (1301/2014, 1 §.)

Sosiaalityöhön sisältyvän neuvonnan ja ohjauksen tavoitteena on tunnistaa tarpeiden mukaisen palveluiden tarve (Liukko & Nykänen 2019, 26). Sosiaalihuoltolain 11 §:ssä mainitaan ne tuen tarpeet, joihin sosiaalipalveluilla vastataan. Palveluiden antaminen perustuu fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen toimintakyvyn arviointiin, eli niin sanottuun palvelutarpeen arviointiin (Sosiaalipalvelut; Seppänen 2017, 266–267.) Palvelujen lähtökohtana tulee

olla *asiakkaan etu* (1301/2014, 4 ja 5§; Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 13). Sosiaalihuoltolain 4§ laajentaa asiakkaan edunmukaisuuden asiakkaan läheisiin sekä ohjaa laajaan asiakaslähtöisyyteen (1301/2014, 4 §). Yhdeksi vahvaksi, sosiaalihuollon toimijoita velvoittavaksi päämääräksi on säädetty asiakkaiden osallisuus ja vaikuttajarooli (HE 15/2017; Niskala, Kairala & Pohjola 2017, 7–12).

Sosiaalityöllä on sosiaalihuollossa keskeinen asema. Sen merkitys ammatillisena professiona¹² vahvistui sosiaalihuolto- ja ammatinharjoittamislakiuudistusten (817/2015) myötä. Sosiaalityöntekijän velvollisuuksista, tehtävistä sekä toiminnan tavoitteista säädetään sosiaalihuoltolainsäädännössä laajasti (1301/2014, 36 §, 42§, 46 §; 817/2015, 4 §, 9 §). Vahva merkitys sosiaalityön määrittelyyn on myös lastensuojelu- (417/2007) ja vammaispalvelulaila (675/2023, 21 §). Sosiaalipalvelujärjestelmä on samanaikaisesti sekä sosiaalityön kohde ja menetelmä että sen konteksti. Sosiaalityön rooli sosiaalihuollossa on kokonaisvastuun ottaminen asiakkaalle myönnettävistä sosiaalipalveluista sekä palvelujen vaikuttavuuden seuraaminen. (Lehmuskoski, Suhonen, Palm, Taina, Ailio, Korhonen, Inget, Väyrynen, Mäki-Korte, Virtanen, Immonen, Pinta, Nissilä, Hirvonen & Vakkuri, 2022; ks. myös Kröger 2004, 2–3, 12.) Lisäksi sosiaalityöntekijän erityisiin velvollisuuksiin kuuluvat sosiaalityön ammatillinen johtaminen, asiakas- ja asiantuntijatyö, sosiaalihuollon palveluiden antaminen ja päätöksenteko sekä sosiaalityön vaikutusten seuranta ja arviointi (817/2015, 9 §). Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle, sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirastolle sekä aluehallintovirastoille (817/2015, 15 §). Osa näistä tehtävistä on siirtynyt vuoden 2026 alussa toimintansa aloittaneelle Lupa- ja valvontavirastolle (LVV).

Sosiaalihuoltolainsäädännön ohella sosiaalityötä ohjaa perustuslain hallinnon lainalaisuuden periaatteeseen sisältyvä *harkintavalta* (731/1999, 2 §). Harkintavalta on olennainen, maassamme kansainvälisesti verrattuna osittain huomattavan laaja (Lamponen 2022, 28), osa sosiaalityötä (esim. Rajavaara 2014; Sirviö, Romakkaniemi, Lindh & Laitinen 2015). Harkintavallan kansainvälisenä klassikkona pidetään Michael Lipskyn (1980) tutkimusta katutason by-

¹² Sosiaalityötä on luonnehdittu myös semiprofessioksi erotuksena professioista. Semiprofessioilla ei ole vankkaa, yleisesti tunnustettua ja ammattikäytäntöjä yhdistävää tieteellistä paradigmaa. Lisäksi sosiaalityön toimintamahdollisuuksia säätelevät byrokraattiset ja hierarkkiset yhteiskunnalliset toimintajärjestelmät. Tosin suomalaisessa professiokeskustelussa sosiaalityö on rinnastettu muihin akateemisiin professioihin. (Arola 2020, 20–25; ks. myös Leinonen 2020.)

rokkraateista: julkisissa palveluissa työskentelevistä, joilla on huomattavaa harkintavaltaa toimeenpannessaan poliittisia linjauksia (Lipsky 1980, 3–15). Tosin Lipskyn esitystä katutason byrokraateista on sittemmin myös kritisoitu (ks. Nothdurfter & Hermans, 2018).

Lainsäädäntö toimii sekä harkintavallan oikeutuksena että rajana. Harkintavallassa yhdistyvät byrokraatia, lait, professionaalisuus ja valta (esim. Sirviö ym. 2015, 2–3; Vuolukka 2024; Molander ym. 2012). Harkintaan vaikuttavat useat toimintaympäristön tekijät, jotka voivat kontekstista riippuen olla joko mahdollistavia tai rajoittavia (Hardy 2016, 11–30; Molander ym. 2012; Tabell & Heinonen, 2025). Harkintavallan käyttö edellyttää laaja-alaista, kriittistä reflektointia, jota ei aina edes tunnusteta harkintavallaksi (Hardy 2016, 11–30; Naukkarinen 2021; Thompson 2009, 5–6). Harkintavallan muotoja on useita (Kalliomaa-Puha ym. 2014, 8–12, Pylkkänen 2014, 28–35; Rajavaara 2014, 140; Talentia 2017, 25; Thompson 2009, 4–5; Parkkinen 2015). Suoran asiakastyön ohella harkintavaltaa käytetään myös työhön kuuluvassa dokumentoinnissa (Kääriäinen 2022, 392–406).

Harkintavalta mahdollistaa yksilöllisen kohtelun tilanteissa, joissa on mahdotonta arvioida etukäteen, millaiset ratkaisut toteuttavat parhaiten hallinnon tavoitteita (Molander ym. 2012, 217; Kotkas 2014, 42–61). Esimerkiksi arvioitaessa lapsen etua lastensuojelun näkökulmasta yksittäisen arvioijan harkintavalta on suuri (Jaakola 2020, 55–57). Mahdollistamisen ohella harkintavalta sisältää kuitenkin myös riskin päätyä epätarkoituksenmukaisiin ja haitallisiin käytänteisiin (Palola 2014, 104; Rajavaara 2014, 140; Lindh, Martin, Kivistö, Tarvainen & Vesala 2023, 142–146). Tosin työntekijä voi myös toimia harkintavaltaa rajoittavien tekijöiden vastaisesti (Närhi, Kokkonen, Matthies 2014; Tabell & Heinonen 2025).

Harkintavallan tekee jännitteiseksi siihen kohdentuvat ristiriitaiset odotukset liittyen esimerkiksi tuen ja kontrollin dynamiikkaan sekä asiakkaiden yhdenvertaisuuden ja toimijuuden esteisiin (Sirviö ym. 2015; ks. myös Lindh ym. 2023, 142–146). Sosiaalityössä käytettävässä harkinnassa ristiriitaa aiheuttavaksi on mainittu byrokraattinen, asiakkaitten yhdenvertaisuutta palveluissa painottava ja yksilölliseen työskentelyyn ohjaava intressi (Närhi ym. 2014).

Olen edellä kuvannut julkishallinnollisen, virkasuhteisen sosiaalityön¹³ lähtökohtia, tavoitetta ja raameja, jota joustavoittaa harkintavalta. Seuraavissa luvussa kuvaan sosiaalihuoltoon kohdentuvia, tiedonkeruuseen ja kehittämiseen velvoittavia säädöksiä. Luvussa 2.2 käyn läpi pääasiassa muiden kuin sosiaalihuoltolain säädöksiä. Luvussa 2.3 kuvaan useimmin esillä olevaa sosiaalihuoltolain tiedontuotanto- ja kehittämissäännöstä, *rakenteellista sosiaalityötä*. (1301/2014, 7 §; ks. Juurikkala 2022, 22.)

2.2 Sosiaalihuollon tiedontuotantoa ja kehittämistä ohjaava lainsäädäntö

Sosiaalityöhön liittyvä käytäntölähtöisen tiedonkeruun tarve on tunnistettu maassamme sosiaalityön koulutuksen alkuajoilta, 1940-luvulta, lähtien (Rajavaara 2005, 47). Nykyinen sosiaalihuoltoa koskeva lainsäädäntö velvoittaa laajaan tiedontuotantoon yksilöiden ja yhteiskunnan suhteista, kuten hyvinvoinnin edellytyksistä ja toteutumisesta.

Perustuslain (731/1999) 2 § sisältää yksilön oikeuden osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä velvoittaa hyvinvointialueita ja kuntia alueensa väestön elinolojen, hyvinvoinnin ja terveyden laajaan edistämiseen sekä niihin vaikuttavien tekijöiden seuraamiseen, tiedontuotantoon ja tietojohdattamiseen sekä yhteistyöhön (612/2021, 6 §, 7 §, 29 §). Hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 29 § velvoittaa huolehtimaan hyvinvointialueen asukkaiden ja palveluiden käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Hyvinvointialueen tulee myös ohjata ja valvoa sen järjestämisvastuulle kuuluvaa palvelutuotantoa (611/2021, 10 §). Sosiaalihuoltoasetus (607/1983) velvoittaa sosiaalilautakunnan laajaan sidosryhmäyhteistyöhön sosiaalihuollon kehittämiseksi (em. 1 §, 2 §, 5 §).

Lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 49 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon parissa työskentelevien *ilmoitusoikeudesta* valvontaviranomaiselle asiakastai potilasturvallisuutta vaarantavista seikoista. Sosiaalihuoltolain esitöissä epäkohdalla tarkennetaan tarkoitettavan esimerkiksi asiakasturvallisuudessa ilmeneviä puutteita, asiakkaan kaltoinkohtelua ja toimintakulttuurista aiheutuvia asiakkaalle vahingollisia toimia. Tarkoituksena on turvata epäkohdista ilmoittaminen sekä epäkohtien korjaaminen ja uhkiin reagoiminen. (HE 164/2014.) Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia tarkentaa ilmoitusvelvollisuuden ulottuvan myös laajoihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin (Talentia 2017,

¹³ Erotuksena sosiaalityöntekijän työskentelystä sosiaalialan järjestöissä ja yksityisellä sektorilla; ks. esim. Rajavaara 2005; ks. Heikkilä ym. 2003

22–23). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) ilmoitusvelvollisuutta koskevat kohdat (47 §, 48 §, 49 §) on tämän tutkimuksen tekeillä ollessa kumottu lailla sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023). Kyseisen lain tarkoituksena on varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasturvallisuus ja laadultaan hyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä edistää valtion, hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin, HUS-yhtymän, Kansaneläkelaitoksen, palveluntuottajan ja viranomaisen välistä yhteistyötä (em., 1 §).

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunjärjestäjien tulee varmistaa *omavalvonnalla* tehtävien lainmukaisuus. Lähtökohtana on asiakkaiden ja potilaiden tarve ja turvallisuus. (741/2023, 23 §.) Omavalvonnan perusidea on palveluissa esiintyvien epäkohtien ja riskien tunnistamisen, ehkäisemisen ja korjaamisen helpottaminen. Omavalvonta perustuu toimintayksikössä toteutettavaan riskinhallintaan, jossa palveluprosesseja arvioidaan laadun ja asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta. (HE 241/2020.) Omavalvonnalla tulee vaikuttaa erityisesti toimintayksikön kulttuuriin liittyviin epäkohtiin, ei niinkään suoranaisesti asiakkaille vahingollisiin seikkoihin (HE 164/2014). Hyvinvointialueiden on yhdessä yksityisten palveluntuottajien ja niiden alihankkijoiden kanssa laadittava toiminnan arvioimiseksi *omavalvontaohjelma* (612/2021, 40 §, 41 §; 741/2023, 26 §). Toimintaa on kehitettävä monialaisella yhteistyöllä (612/2021, 8 §) sekä seurattava asiakkailta ja potilailta läheisineen sekä henkilöstöltä säännöllisesti kerättävällä palautteella (741/2023, 26 §).

Hyvinvointialueen *palvelustrategiassa* on huomioitava alueen asukkaiden tarpeet, paikalliset olosuhteet, palvelujen saatavuus ja saavutettavuus sekä kustannustehokkuus (612/2021, 11 §). Hyvinvointialueen tulee osallistua laajasti kansalliseen ja alueelliseen sosiaali- ja terveydenhuollon arviointiin ja kehittämiseen sekä tutkimus- ja kehittämistoimintaan (612/2021, 32 §, 35 §, 36 §). Hyvinvointialueen asukkaiden ja palvelujen käyttäjien oikeudesta ja mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan, kuten aloiteoikeuden toteutumisesta, vastaa aluevaltuusto (611/2021, 29 §, 30 §, 41 §).

Myös eduskunnan kesällä 2021 hyväksymä sote-järjestämislaki edellyttää hyvinvointialueiden väestön hyvinvoinnin ja terveyden seuraamista, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarpeen, saatavuuden, laadun, vaikuttavuuden ja yhdenvertaisuuden mittaamista sekä palveluiden yhteensovittamista ja kustannuksien seuranta. Näiden toteutuminen edellyttää tietojohdantamista, kuten analyttistä ja kriittistä ajattelua, ongelmanratkaisua, teknologian käyttöä, seuranta, kontrollia, muotoilua ja ohjelmointia, resilienssiä sekä päättelykykyä. (Laihonon & Saranto 2021, 27–28.)

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999, 20 §) velvoittaa viranomaiset tuottamaan ja jakamaan tietoa muun muassa toiminnastaan, palveluistaan sekä toimialaansa koskevista yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä, sekä pitämään nämä asiakirjat yleisön helposti saatavilla. Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuessaan asiantuntijat käyttävät perustuslaillista oikeuttaan sananvapauteen (Jäppinen & Tiitinen 2022, 137).

Myös *kansainväliset sopimukset* velvoittavat tutkitun tiedon tuottamiseen, hyödyntämiseen ja levittämiseen, jonka Jäppinen ja Tiitinen (2022) toteavat olevan harvemmin esillä. Tällainen on esimerkiksi Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta eli nk. *Istanbulin sopimus* (53/2015). Se velvoittaa sopimusvaltioita kokoamaan säännöllisesti tilastotietoa ja tukemaan tutkimusta muun muassa väkivallan esiintyvyydestä, perussyistä ja seurauksista, toteutettavien toimien tehokkuudesta sekä varmistamaan, että nämä tiedot ovat myös yleisön saatavilla. (em. 136–144; 53/2015, 11 art.)

Paikalliseen sosiaalihuollon tiedontuotannon tarpeeseen on vastattu maassamme myös projekteilla, opetussosiaalikeskuksilla ja kokeiluilla. Vuoden 2002 alussa perustettiin *sosiaalialan osaamiskeskusverkosto*. Nykyisin sosiaalialan osaamiskeskukset ovat hankemuotoiseen kehittämistoimintaan painottuvia, useiden organisaatioiden yhteenliittymiä (Rajavaara 2005, 47–72; Vesa, Santalahti, Nieminen, Nikunlaakso, Reuna, Niemi, Ketonen, Kouvonen, Lintula, Salo, Luukkainen, Selenius & Oksanen 2020, 44; Muuri 2019, 12). Niiden toimintaa säätelee laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1230/2001) ja valtioneuvoston asetus sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1411/2001). Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan tarkoituksena on luoda ja ylläpitää koko maan kattava alueellinen yhteistyörakenne sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen turvaamiseksi. (594/2022, 1 §.) 1.7.2025 alkaen sosiaalialan osaamiskeskuksista on muodostettu kuusi yhteistyöaluekohtaista keskusta; yksi kullekin yhteistyöalueelle sekä ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus (STM sosiaalialan osaamiskeskukset).

Sosiaalihuoltoa koskeva tiedontuotanto- ja kehittämisvelvoite ulottuu siis sosiaalihuollon ulkopuolelle, elinoloihin. Velvoite on monitasoinen, monitoimijainen ja kansalaisia osallistava. Jäntti, Airaksinen ja Haveri (2017) kuvaavat julkishallinnon roolia kansalaisten osallistamisessa *suureksi ja monisyiseksi* (em., 36–58). Kansalaisten osallistumista ja osallistamista on jopa luonnehdittu länsimaisten demokratioiden julkisen hallinnon ja politiikan muotisanoiksi.

Samalla kuitenkin keskeiset käsitteet, kuten *osallisuus*, *vaikuttaminen* ja *vaikuttavuus*¹⁴, tiedetään sisällöllisesti monimerkityksisiksi, häilyviksi ja kontekstisidonnaisiksi, ja toimintakenttä lukuisien virallisten ja epämuodollisten reunaehtojen kehystämäksi. (Jäntti ym. 2017, 36–58; Bäcklund, Häkli & Schulman (toim.) 2017; Kanninen ja Bäcklund 2017, 16–33; Kork ym. 2025, 29–46.)

Sosiaalihuollon laadun sekä alueen elinolojen kehittäminen yhdessä asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa asiakkaiden etujen mukaiseksi ja yhdenvertaisiksi koko maassa on lainsäätäjän vahva intressi. Kuitenkin asiakasturvallisuuden kriteereiden täsmentäminen sekä velvoitteiden, vastuiden ja valvonnan kehittäminen lainsäädännöllä ja eri tasoilla ohjauskeinoilla perustuu useimmiten valvontaviranomaisten käytännössä havaitsemiin puutteisiin (HE 241/2020). Asiakkaiden oikeusturvakeinoihin liittyy tehottomuutta, eivätkä sosiaali- ja potilasiamiehet pidä muistutusta asiakkaan/potilaan kannalta erityisen tehokkaana oikeusturva-keinona (Hiekka 2020, 65–66). Lohiniva-Kerkelä (2022) toteaa valtiontalouden tarkastusviraston ja oikeuskanslerin todenneen sääntelyn ongelmaksi potilas- ja asiakasturvallisuuden suunnitteluun, toimeenpanoon ja seurantaan liittyvien velvoitteiden lainsäädännöllisen hajanaisuuden ja yleisluonteisuuden sekä sen, että velvoitteita on myös lakeja tarkentavissa määräyksissä ja ohjeistuksissa. (em, 11–14; ks. myös Valtiontalouden tarkastusvirasto 2021, 12; Tiirinki & Syrjä 2020, 10, 54).

On myös esitetty, että potilasvahinkoihin johtaneita syitä tulisi tunnistaa ja ymmärtää nykyistä paremmin (Tiirinki & Syrjä 2020, 10). Sosiaalihuollossa epäselvyyksiä ja puutteellisuuksia sekä jopa lainvastaisia toimintatapoja liittyy esimerkiksi palveluista tehtäviin päätöksiin ja päätöksenteon ajankohtiin sekä säädösten, kuten päätöksentekoon vaikuttavaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 42§:n ja 15 §:n, suhteisiin. (Liukko 2019, 16–25.) Potilas- ja asiakasturvallisuuden tietopohja painottuu terveydenhuoltoon, sosiaalihuollon asiakasturvallisuuden tietopohjan ollessa verrattain niukka ja vajavaisesti hyödynnetty (Tiirinki & Syrjä 2020, 54). Lapsiasiavaltuutetun mukaan systemaattista, tietoon perustuvaa ja laadukasta YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen perustuvaa lapsivaikutusten arviointia tehdään harvoin. Lapsivai-

¹⁴ Hallituksen esityksessä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteiksi on ehdotettu vaikuttavuutta ja kustannusvaikuttavuutta tarve- ja turvallisuusperiaatteen sekä yhdenvertaisuuden ja ihmisarvon loukkaamattomuuden ohella. (Lausuntopyyntö VN/36135/2023.)

kutusten arviointi painottuu lainvalmisteluasiakirjoissa suoraan lapsiin vaikuttavaa lainsäädäntöä koskeviin hallituksen esityksiin, mutta välillisten vaikutusten tunnistaminen ja arviointi puuttuu lähes kokonaan. (Lapsiasiavaltuutettu 2021.)

Hallituksen esityksessä sosiaalihuoltolaiksi (HE 164/2014) todetaan kunnan asukkaiden ja palvelunkäyttäjien osallistumisen sosiaalihuollon palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen olleen vähäistä. Tuurnas ja Haveri (2017) toteavat julkisen hallinnan ideaalin aktiivisesta kansalaisuudesta käytäntöön viemisen erittäin keskeneräiseksi (em., 58–79). Neuvonen (2017) tiivistää osallistumisen konkreettisen sisällön palautuvan lopulta poliittisiin arvovalintoihin (em., 200–217). Vaikka kansalaisten ääni ei varsinaisesti viranomaistoiminnassa kuuluisikaan, niin hallinto ja julkiset palvelut ovat olemassa nimenomaan kansalaisten hyväksi (Tiililä 2017, 14–15).

2.3 Rakenteellinen sosiaalityö laissa

Edellä esittelemiä tiedontuotanto- ja kehittämisvelvoitteiden lisäksi sosiaalityöntekijöillä on sosiaalihuoltolaissa säädetty velvollisuus rakenteelliseen sosiaalityöhön (1301/2014, 7 §; esim. Mäntylä, Karjalainen, Korhonen, Siikavirta, Wenander & Annola 2022, 17). Pohja rakenteellisen sosiaalityön ottamiselle lainsäädäntöön luotiin jo ennen vuonna 1982 voimaan tullutta sosiaalihuoltolakia. Vuonna 1981 hallituksen esityksen sosiaalihuoltolaiksi johdosta sosiaalivaliokunta esitti lakiehdotusmietinnössään (sosiaalivaliokunnan mietintö 1982 vp. – SoVM n:o 14 – Esitys n:o 102 (1982 vp.)) sosiaalihuollon keskeisen lainsäädännön uudistamista. Lainsäädäntöuudistuksen tavoitteena oli kuntien toimintaedellytysten turvaaminen ja pohjan luominen koko sosiaalihuollon kehittämiseksi. Taustalla oli pyrkimys parantaa sosiaalihuollon mahdollisuuksia sekä sosiaalisten ongelmien syntymisen ehkäisyyn ja omatoimisen suoriutumisen edistämiseen, että sosiaalihuollon kehittämiseen. (em., 2.)

Rakenteellisen sosiaalityön ottamista sosiaalihuoltolakiin vuonna 1982 kuvataan merkittäväksi uudistukseksi (Karjalainen 2022). Tuolloin kunnan velvollisuudeksi säädettiin sosiaalihuollon kehittämisestä huolehtiminen sekä toimiminen sosiaalisten olojen kehittämiseksi ja sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi. Keskiössä olivat asiakkaan omat toivomukset ja mahdollisuudet osallistua itseään koskevan huollon suunnitteluun. (710/1982, 13 § ja 39 §.) Kehittämistavoite kohdentui siis sekä sosiaalihuoltoon että laajemmin ympäristöön. Sosiaalihuollon vaikuttavuuden arviointia ei tässä laissa mainittu lainkaan. Myös sosiaalihuolto-

asetuksessa (sosiaalihuoltoasetus 607/1983) säädettiin sosiaalisten olojen kehittämistä, sosiaalisten epäkohtien ehkäisemisestä ja poistamisesta sekä asukkaiden tukemisesta olosuhteiden kehittämisessä, edellytyksenä kunnan elinolosuhteiden tunteminen. Nämäkään tavoitteet eivät olleet velvoittavia eikä noudattaminen systemaattista (Kivipelto 2021b). Sosiaalihuollon sananvapautta tutkinut Laura Tiitinen toteaa 1980-luvulla voimaan tulleiden lain ja asetuksen olleen kuitenkin tärkeä saavutus, koska niissä sosiaalihuollon tehtäväkenttään sisällytettiin myös yhteisösosiaalinen työ (em. 2019, 44–45).

Vaikka alun perin sosiaalihuoltolain tavoitteena oli ollut painottaa sosiaalityötä ehkäisevään ja rakenteelliseen työhön, niin käytännön työ oli painottunut yksilötyöhön. Vuonna 2014 toteutuneessa sosiaalihuoltolakiuudistuksessa rakenteellinen sosiaalityö haluttiinkin omaksi pykäläkseen sen yhteiskunnallisen merkityksen korostamiseksi. Sosiaalihuoltolakiesityksen mukaan rakenteellista sosiaalityötä tulisi hyödyntää yhteisöjen ja yhdyskuntien hyvinvointiin vaikuttamiseksi, sosiaalisten ongelmien korjaamiseksi ja ehkäisemiseksi sekä sosiaalihuollon vaikuttavuuden kehittämiseksi. Sosiaalihuollon asiantuntemus tulisi viedä osaksi kunnan muuta suunnittelua, valmistelua ja päätöksentekoa. Sosiaalihuoltolakiuudistuksella pyrittiin myös siirtämään painopistettä erityispalveluista yleispalveluihin, vahvistamaan asiakkaiden yhdenvertaisuutta sekä tiivistämään viranomaisten yhteistyötä. (HE 164/2014, 1, 16, 83, 90, 102.)

Uudessa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) rakenteellinen sosiaalityö (7 §) sijoitettiin hyvinvoinnin edistämistä käsittelevään lukuun ja säädettiin kunnallisen sosiaalihuollon tehtäväksi (2 §) seuraavasti:

”Rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu:

1) sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista;

2) tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi;

3) sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen.”

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa rakenteellinen sosiaalityö kuvataan tärkeäksi osaksi ehkäisevää sosiaalihuoltoa sekä korostetaan yhteiskuntapoliittisten ratkaisujen sosiaalisiin ja kustannuksellisiin vaikutuksiin perehtymisen tärkeyttä. Rakenteellinen sosiaalityö laajentaa sosiaalityön tehtäväkentän ja tiedonhankintavaateen sosiaalihuollon ulkopuolelle, alueiden fyysiseen ja sosiaaliseen suunnitteluun. Konkreettisia tiedontuotantomenetelmiä ovat asiakastyöstä saatava tieto, sosiaalinen raportointi, sosiaalisten vaikutusten- sekä sosiaalitaloudellinen arviointi. Tiedontuotantovaade laajennetaan sosiaalipalvelujen ja muiden tukitoimien vastaavuuteen asiakkaiden tarpeisiin sekä tutkimuksellisen tiedon tuottamiseen sekä analysoimiseen. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2017, 34–35.) Sitä, miten nämä tavoitteet käytännössä on tarkoitus toteuttaa, ei soveltamisoppaassa avata.

Viime vuosina rakenteellinen sosiaalityö ja sen edellyttämä tiedontuotanto on asetettu maasamme laajasti yhdeksi sosiaalihuollon tavoitteeksi (esim. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kehittämisohjelma; Kivipelto 2021a; Karjalainen ym. 2019). Rakenteellista sosiaalityötä on pyritty edistämään kuntien ja kansallisten toimien ohella useammassa sosiaalialan osaamiskeskusten hankkeissa (Liukko & Karjalainen 2022, 76–80). Rakenteellisen sosiaalityön kehittämismahdollisuudeksi on tunnistettu mm. sosiaalityön koulutukseen liittyvä rakenteellisen sosiaalityön opetus, sosiaalityön ammattilaisten, asiakkaiden sekä kokemusasiantuntijoiden osallistaminen julkiseen keskusteluun sosiaalisten ongelmien poistamiseksi, sosiaalialaan liittyvien tilastojen ja rekistereiden ajantasaistaminen, laaja tiedonkeruu valtionhallinnossa sekä rakenteellisen sosiaalityön tutkimuksen ja teoreettisen määrittelyn lisääminen. (Kivipelto 2021a, 25–26.)

Lainsäädännössä rakenteellinen sosiaalityö määrittyy melko vahvasti tiedontuotannon kautta. Tällaisen painotuksen on arvioitu hämärtävän rakenteellisen sosiaalityön oleellista tavoitetta, huono-osaisten ryhmien valtaistamista toimimaan olosuhteiden parantamiseksi, sekä johtamista viranomais- ja palvelujärjestelmäkeskeisyyteen. Rakenteellisen sosiaalityön päämäärien saavuttaminen ja koko potentiaalinen hyödyntäminen edellyttäisi sosiaalihuollon ulkopuolista, monitoimijasta yhteistyötä, sekä poliittisuutta: yhteiskunnallista keskustelua vallitsevista oloista ja pyrkimystä myös sosiaalipalvelujärjestelmän ulkopuolisten rakenteiden muuttamiseen. (Kokkonen 2023, 50–69.)

Vaikka rakenteellinen sosiaalityö on sosiaalityöntekijöiden lakisääteinen velvollisuus ja monin tavoin julkishallinnollinen intressi, sen systemaattinen toteutuminen on havaittu puutteelliseksi ja haasteelliseksi. Sosiaalialan tiedon hyödyntämisen tiedetään jääneen terveydenhuollon varjoon. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2026, 89; Selin 2019.) Rakenteellisen sosiaalityön on havaittu perustuvan lähinnä joko yksittäisten työntekijöiden omaan mielenkiintoon ja työajan ulkopuolella tapahtuvaan vaikuttamistyöhön tai hankkeissa tehtyihin kannanottoihin ja raportteihin (Vesa ym. 2020, 40). Myös rakenteellisen sosiaalityön täytäntöönpanon seuranta on puutteellista eikä sen toteuttamattomuudesta sanktioita, toisin kuin esimerkiksi toimeentulotuen määräaikaisten toteuttamattomuudesta, jota seurataan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle THL:n kautta toimitettavilla dokumenteilla (Kivipelto 2021a, 7).

Edellä esittämälläni sosiaalihuollon tiedontuotantoa ja kehittämistä ohjaavan lainsäädännön kuvailulla olen pyrkinyt tuomaan esiin säädösten runsauden ja velvoittavuuden. Säädoskielen ymmärtämisen haasteellisuudesta, kuten tulkinnan yksiselitteisyyden puutteesta, johtuen esitys on pakostakin suurpiirteinen. Säädösten poimimisessa ajatuksenani oli sanamuodon mukainen tulkinta eli arkikielen merkityksen mukainen ymmärtäminen. Sosiaalihuoltolain tarkoituksen ymmärtämisessä hyödynsin myös Sosiaalihuoltolain soveltamisopasta sekä sosiaalihuoltolain esitöitä (HE 164/2014; ks. esim. Suominen 2024; Aalto-Heinilä 2020; Määttä (toim.) 2018.) Sosiaalityön itseymmärryksen kuvaamisen teki puolestaan haasteelliseksi se, että ammattikunnan sisälläkään ei vallitse konsensusta työn teoreettisesta perustasta, ja käytännössä sosiaalityön tehtäväkuva määrittyy kulloisenkin toimintaorganisaation ja -ympäristön mukaan (Leinonen 2020, 21–27; Kananoja 2026).

Rakenteellinen sosiaalityö on sosiaalihuoltolaissa säädetty virkavelvollisuus, mutta samalla se jäsentyy myös sosiaalityön teoreettisena ja ammatillisena orientaationa. Tätä sosiaalityön suuntausta, jota kuvataan myös käsitteillä kriittinen ja radikaali sosiaalityö, tarkastelen seuraavassa luvussa.

3 Rakenteellinen sosiaalityö sosiaalityön perustana ja sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön välineenä

Sosiaalityön professiona perustana pidetään globaalia rakenteellista sosiaalityötä. Rakenteellinen sosiaalityö edellyttää tiedon tuotantoa rakenteellisista haasteista. Kuvaan seuraavassa ensinnäkin globaalin rakenteellisen sosiaalityön periaatetta, rakenteellisen sosiaalityön kehityskaarta ja nykytilaa Suomessa sekä sen suhdetta sosiaalipolitiikkaan. Toisekseen kuvaan yhtä rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantomuotoa, sosiaalista raportointia.

3.1 Rakenteellisen sosiaalityön teoreettisia näkökulmia

Käsitteellisesti rakenteellinen sosiaalityö (structural social work) otettiin käyttöön 1970-luvulla Ruth Middlemanin ja Gale Goldbergin (1974) käyttäessä sitä ekologisesti suuntautuneessa sosiaalityön jäsenyksessään. Se kehittyi osana laajempaa radikaalin sosiaalityön liikettä, pääfokuksena asiakkaana olevien huono-osaisten ryhmien asioiden ajaminen ja valtaistaminen toimimaan olosuhteidensa parantamiseksi (advocacy and empowerment) sekä eriarvoistavien yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamispyrkimys. (Pohjola 2011, 209–210; Thompson 2009, 74–77.)

Paljon siteerattujen rakenteellisen sosiaalityön auktoriteettien, kriittisen sosiaalityön perinnettä edustavien Mullalyn ja Duprén, vuonna 1993 julkaisemaa ja sittemmin useampia painoksia saavuttanutta teosta *The New Structural Social Work: Ideology, Theory and Practice* pidetään keskeisenä kriittisen ja radikaalin sosiaalityön lähteenä (Kivipelto 2021a, 8; Karjalainen 2022; Pohjola 2011, 209). Mullaly ja Dupré paikantavat rakenteellisen sosiaalityön pääajatuksen yksilöiden auttamiseen keskittyneen kapitalismimyönteisen sosiaalityön kritiikkiin, tavoitteena ongelmien juurisyihin, eriarvoisuutta ylläpitäviin ja sosiaalisia ongelmia aiheuttaviin rakenteisiin vaikuttaminen. Mullaly nostaa rakenteellisen sosiaalityön pääkohteeksi yhteiskunnalliset valtasuhteet, kuten vähemmistöjen rajoittamisen. Muutoksen tulisi tapahtua kolmella yhteiskuntarakenteen tasolla: ideologian (uusliberalismi), sosiaalisten instituutioiden (talous-, koulutus- ja hyvinvointijärjestelmä) ja sosiaalisten suhteiden tasolla. Lisäksi sorrettujen ääni ja kokemukset tulee huomioida. Sosiaalityön lähtökohtana tulisi olla ihmisten kuuleminen ja osallistaminen päätöksentekoon, yksilöiden ongelmien näkeminen osana kontekstia, laaja tasa-arvopyrkimys sekä sosiaalisten näkökulmien ensisijaisuus taloudellisiin näkökul-

miin nähden (Mullaly & Dupré 2019, 14–24, Mullaly 2007). Fook toteaa yksilöiden osallistuvan oman sortonsa ylläpitämiseen ryhmäpaineen kautta ja muutoksen edellyttävän muutosmahdollisuuden näkemistä (Fook 2002, 4–5).

Mullalyn ja Dupré:n mukaan tätä radikaaliksi sosiaalityöksi kutsuttua sosiaalityön aatesuuntausta on 1970-luvulta lähtien kehitetty edelleen etenkin Britanniassa, USA:ssa ja Australiassa (Mullaly & Dupré 2019). Thompson sijoittaa radikaalin sosiaalityön ”kultakauden” 1960-luvulta 1980-luvulle, nimeten sen yhdeksi sosiaalityön teoreettisista paradigmoista yhdessä psykodynaamisen teorian, psykososiaalisen yksilötyön, humanistisen psykologian, systeemiteorian, emansipatorisen käytännön ja kognitiivis-behavioraalisen työn kanssa. Radikaalin sosiaalityön ideaksi Thompson nimeää asiakkaiden tietoisuuden lisäämisen ongelmiansa yhteiskunnallisesta ja poliittisesta alkuperästä. (Thompson 2009, 74–77.)

Mullaly kuvaa modernin sosiaalityön sisältävän *konventionaalisen ja kriittisen* näkökulman. *Konventionaalinen näkökulma* paikantaa sosiaaliset ongelmat ja muutostyön yksilöön ja lähiympäristöön, kyseenalaistamatta vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä. Ihmisoikeuksia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta painottavissa *kriittisen näkökulman teorioissa*, kuten radikaalissa-, sorron vastaisessa- ja feministisessä- sekä rakenteellisessa sosiaalityössä, vallitsevaa sosiaalista järjestystä tulee muuttaa. (Mullaly 2007, 44–49.) Mullaly ja Dupré myös kritisoivat sosiaalityön maailmanlaajuisen liiton, IFSW:n (International Federation of Social Workers), ”ammattikunnan korkeimman kollektiivisen auktoriteetin” (Kröger 2004, 2), määrittelevän sosiaalityön yhteiskunnan resursseista käsin, epäoikeudenmukaisuutta tuottaviin ja ylläpitäviin rakenteisiin vaikuttamisen sijaan (Mullaly 2007, 329).

Kivipelto (2021a) esittää konventionaalisen, uudistavan ja refleктоivan lähestymistavan eroavan toisistaan suhteessa tietoon. Konventionaalisisessa lähestymistavassa tieto toimii seurannan ja arvioinnin välineenä, mutta tiedon avulla ei välttämättä haluta puuttua sosiaalisten ongelmien juurisyihin ja tiedon tarkastelu asiakasnäkökulmasta on puutteellista. Uudistava lähestymistapa kiinnittää tiedon tuottamisen ja tiedolla vaikuttamisen kriittisen ja radikaalin sosiaalityön teoreettis-metodisiin perusteisiin, tavoitteena käyttää tietoa yhteiskunnan epätasa-arvoa, sortoa ja syrjäytymistä aiheuttavien rakenteiden muuttamiseen. Refleктоiva lähestymistapa tuottaa tietoa yhdessä asiakkaiden, työntekijöiden ja muiden verkostojen kanssa, vaikkakin tiedon vaikuttavuus jää harvojen vastuulle. (em. 8–9.)

Kriittisten teoreetikoiden ajatus perustuu yhteisten kokemusten jakamisen tuomaan ymmärrykseen asioiden välisistä suhteista ja merkityksistä. Yksilötyötä ei välttämättä eroteta rakenteellisesta sosiaalityöstä, yhteistyöstä tai vaikuttamistyöstä, vaan niiden nähdään muodostavan kokonaisuuden. (Mullaly & Dupré 2019; Kivipelto 2021a.) Kannasoja ym. tiivistää Mullalyn (2007) määrittelemän rakenteellisen sosiaalityön läpileikkaavaksi tavoitteeksi oikeudenmukaisuuden ja eriarvoisuuden vähentämisen ja siten kansalaisten hyvinvoinnin tukemisen (Kannasoja, Ruonakangas, Närhi, Rantamäki & Kokkonen 2022, 41).

Rakenteellisella sosiaalityöllä on maa- ja maanosakohtaiset perinteet ja tavoitteet ja siihen vaikuttavat kulloisetkin yhteiskunnallisten toimintaympäristöjen reunaehdot (Närhi, Kannasoja, Kokkonen, Rantamäki & Ruonakangas 2023b, 9). Suomessa rakenteellisen sosiaalityön pohja luotiin 1900-luvun alussa sosiaalihuollon juridisoituessa ja ammatillistuesssa, ja kun alettiin tiedostaa systemaattisten sosiaalityön menetelmien tarve. 1950-luvulla, sosiaalityön irtautuessa sosiaalihuollosta erilliseksi alakseen, todettiin tarve rakenteelliselle sosiaalityölle. (Muotka 2013, 42.)

Pohjolan (2011) mukaan keskustelua sosiaalityöstä yhteiskunnallisen muutostyön tekijänä, ”*makrotason ongelmien korjaajana sekä kansalaisten aktivoijana*”, on käyty maassamme 1960-luvulta lähtien (em. 210–211). Tuolloin kansainvälisen radikaalin sosiaalityön vaikutus ilmeni haluna nähdä sosiaalityöntekijä yhteiskunnallisena muutostyön tekijänä ja epäoikeudenmukaisuuksien lieventäjänä (Metteri 2012, 32–33). 1970-luvulla rakenteellinen sosiaalityö nähtiin osana muuta sosiaalityötä (Muotka 2013). Rakenteellisen sosiaalityön idea ilmeni vuonna 1971 *Huoltajasäätien julkilausumassa*. Siinä sosiaalityöntekijöiden ensimmäiseksi tehtäväksi määriteltiin yhteiskunnallisen tasa-arvon ja solidaarisuuden edistämisen sekä rakenteisiin vaikuttaminen suunnitteluun ja päätöksentekoon osallistumisen, epäkohdista tiedottamisen ja kansalaisten aktivoimisen avulla. (Karjalainen 2022.)

1980-luvulla sosiaalityön luonne muuttui yksilö- ja perhekeskeiseksi ja jopa terapeutiksi, ja rakenteellinen sosiaalityö toteutui lähinnä hankkeina ja kokeiluina (Muotka 2013). Käsitteenä rakenteellisen sosiaalityön nostivat esiin Jorma Sipilä vuonna 1982 professorin virkaanastujaisesityksessään ja Matti Heikkilä vuonna 1983 Sosiaalisen Aikakauskirjan artikkelissaan. (Pohjola 2011, 207–211.) Käsite institutionalisoitui sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistiossa vuonna 1985. Siinä rakenteellinen sosiaalityö määriteltiin kunnalliseksi, hallintorajat ylittäväksi yhteiskunnalliseksi toiminnaksi, tavoitteena ihmisten toimintakyvyn ja suoriutumisen parantaminen. (STM 1985.)

Keskustelu rakenteellisesta sosiaalityöstä on jälleen vilkastunut 2010-luvulla (Karjalainen 2022). Vuonna 2011 Anneli Pohjola määritteli teoksessa *Sosiaalisesti kestävä kehitys* rakenteellisen sosiaalityön tarkoituksen ja muodot, tai paremminkin sosiaalityön tehtävät rakenteellisenä toimijana, neljään ydinalueeseen: *tietotyöhön, strategiatyöhön, inklusiivisuustyöhön ja oikeudenmukaisuustyöhön*. Tietotyö sisältää tiedon tuottamista ja välittämistä kuten sosiaalista raportointia; strategiatyö sisältää visioivaa, ennakoivaa, kehittävää- ja reformityötä; inklusiivisuus tarkoittaa kansalaisia vaikuttamaan auttavaa työtä kuten yhteisötyö, osallisuustyö ja verkostoituvaa työtä. Oikeudenmukaisuustyö puolestaan sisältää eettistä- ja hyvinvointivastuutyötä. Kaikkia näitä läpileikkaaviksi työmuodoiksi hän nimesi sosiaalipoliittisen- ja johtamistyön. (em. 2011, 207–224.) Tätä Pohjolan edelleen Sosiaalialan foorumissa vuonna 2016 esittelemää jäsenystä on sittemmin hyödynnetty useissa rakenteellisen sosiaalityön julkaisuissa ja opinnäytetöissä (esim. Närhi, Kannasoja, Kokkonen, Rantamäki & Ruonakangas 2021; Tiitinen 2019, Kivipelto 2021, Rajala 2022, Roitto 2020, Savola 2017; Pohjola 2016).

Sosiaalihuollon fokuksesta yksilötyön ja ehkäisevien toimien välillä on siis kiistelty läpi sen historian. Yhteiskuntaan vaikuttaminen on osa suomalaisen sosiaalityön perinnettä, vaikkakin kiinnostus rakenteellisiin kysymyksiin on tullut esiin sykleittäin. (Simola 2018.) Rakenteellinen sosiaalityö on ollut runsaasti esillä tultua osaksi uudistettua sosiaalihuoltolakia (1301/2014). Usein se nähdään sekä sosiaalityön läpileikkaavaksi että itsenäiseksi, jokaiselle sosiaalityöntekijälle kuuluvaksi työorientaatioksi (Kivipelto 2021a, 2; Karjalainen ym. 2019, 73, 83).

Kuitenkaan se, mihin rakenteellisella sosiaalityöllä maassamme viitataan, ei ole selvää (Liukko, Muurinen & Karjalainen 2022). Esimerkiksi rakenteellinen sosiaalityö joko voidaan erottaa asiakastyöstä, tai asiakastyön ja rakenteellisen sosiaalityön nähdään muodostavan toisiinsa yhteydessä olevan jatkumon (Kivipelto 2022, 14–19). Toisinaan jopa yksilötyönä toteutettavaa tiedottamista huono-osaisuutta aiheuttavista seikoista sekä yhdistys- ja vertaistoiminnasta on kutsuttu rakenteelliseksi sosiaalityöksi. Rakenteellisella sosiaalityöllä on myös viitattu palveluiden parantamiseen. (Närhi 2023b, 23–49; Kannasoja & Ruonakangas 2023, 154–174; Närhi ym. 2023, 11–14; Karjalainen ym. 2019, 13, 73, 83; Pohjola 2011, 209–210; Kivipelto 2021 a, 8–9; Kivipelto 2022, 14–19.) Yhteiskuntatutkimuksen sisällä puolestaan kriittiseksi lähestymistavaksi on kutsuttu asetelmaa, jossa fokus on palvelujärjestelmässä palvelutarpeen ehkäisemisen sijaan (Karhunen & Orjasalmi 2024; ks. myös Van Aerschot & Moilanen 2025).

Suomessa rakenteellisen sosiaalityön kuvataan kanavoituneen palvelujärjestelmän sisäiseksi, niukasti resursoiduksi, tiedon merkitystä korostavaksi viranomaistyöksi, jota ei edes varsinaisesti ole osoitettu kenenkään tehtäväksi (Närhi 2023, 23–49; Karjalainen ym. 2019, 73, 83; Jokiranta 2022, 144–151; Närhi, Kokkonen, Rantamäki, Kannasoja ja Ruonakangas 2022, 26–27). Rakenteellinen sosiaalityö kyllä kiinnostaa sosiaalityöntekijöitä, mutta sen kansallinen ohjaus ja toteuttaminen on puutteellista ja haasteellista (Kannasoja ym. 2022, 39–48; Kivipelto 2021a; Närhi ym. 2022; Liukko & Karjalainen 2022, 76–80; Baltzar 2013, 46–69). Syiksi suomalaisen rakenteellisen sosiaalityön painotukseen on esitetty 1990-luvulla julkiselle sektorille rantautunutta uusliberalistista yksilöitä vastuuttavaa ajattelutapaa, julkisten sosiaalipalvelujen siirtymistä hyvinvointialueille sekä sosiaalihuoltolain rakenteellisen sosiaalityön määritelmää, jossa korostuu tiedon tuottaminen ja palvelujärjestelmään fokusoituminen huono-osaisten ryhmien valtaistamisen sijaan. (Närhi ym. 2023b, 9–11; Närhi ym. 2021, 7–21.) Rakenteellisen sosiaalityön käsitteen monitulkintaisuudesta johtuen on ehdotettu, että puhuttaisiin mieluummin esimerkiksi *sosiaalityöstä rakenteissa tai sosiaalityön ja rakenteiden suhteesta* (Puurunen ja Suonio 2014).

Paitsi sosiaalityön historiasta ja kansainvälisestä radikaalista sosiaalityöstä, rakenteellisen sosiaalityön idea löytyy myös sosiaalipolitiikan perustasta. Siinä sosiaalipolitiikan tehtäväksi nähtiin huono-osaisten aseman parantaminen ja eriarvoisuuden tasoittaminen, ihmisten ja luonnon hyvinvointia haittaavien seikkojen kriittisen teorian tehtävänantoa muistuttava tarkkailu, väestön hyvinvointia, elämänlaatua ja työkykyä edistävä eriarvoisuuden vähentäminen sekä yhteisöllisyyden ja yksilön toimintakyvyn vahvistaminen. Nykyisin sosiaalipolitiikalla viitataan yleensä kuitenkin tulonsiirtoihin ja julkisiin sosiaalipalveluihin, terveys- ja asuntopolitiikkaan sekä työllistämispolitiikkaan. (Kajanoja 2017, 5, 26–28; Sipilä 2005, 349–351.) Myös useissa Euroopan unionin sopimuksissa työllisyys ja sosiaalinen näkökulma kytketään yhteen. (Faktatietoja Euroopan unionista.)

Rakenteellisen sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan yhteys on varsin ymmärrettävä, mutta samalla paradoksaalinen. Kansallisilla sosiaalipoliittisilla järjestelmillä ja käytännöillä on kansainvälinen perusta, joka on levinnyt järjestöjen, aatteellisten yhdistysten ja kansainvälisten yhteisliittymien kuten YK, ILO, EU ja OECD, kautta. Vaikka kansalliset sosiaalipoliittiset päätökset tehdään lopulta valtiokohtaisesti sekä ylikansallisissa elimissä kuten Euroopan unionissa, niin päätöksiin ja niiden valmisteluun vaikuttavat lisäksi muutkin yhteiskunnalliset intressit ja osaltaan sosiaalipolitiikan kansainvälistäjänä toimiva tiede. (Anttonen 2005, 268–

288.) Sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan suhteen epäselvyyttä puolestaan kuvaa niiden suhde akateemisena tieteenalana. 1980-luvulle saakka sosiaalityö oli yksi sosiaalipolitiikan, jonka toiminta-alue kohdentuu nimenomaan valtioon ja kuntiin, lohkoista. Sitten sosiaalityö on pyrkinyt eristäytymään sosiaalipolitiikasta, vaikkakin niiden tutkimusaiheet ovat hyvin samankaltaisia. (Roos 2006, 1–3.) Lähtökohdiltaan sosiaalipolitiikan perusta on lähellä kansainvälisen rakenteellisen sosiaalityön ja sosiaalityön alkuperäistä ideaa (Kajanoja 2017, 5, 42).

Seuraavassa luvussa avaan rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantovälineeksi kehitettyä sosiaalista raportointia.

3.2 Sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön tiedontuottajana

Sosiaalisella raportoinnilla tarkoitetaan tiedon tuottamista ja välittämistä sosiaalityössä esille tulleista ilmiöistä. Ideana on laaja-alainen ja vuorovaikutuksellinen tiedontuotanto yhdensuuntaisen tiedonvälityksen sijaan. Sosiaalisella raportoinnilla voidaan nostaa esille myös organisaation ristiriitoja ja jännitteitä sekä etsiä uusia, yhteistoiminnallisia ratkaisuja. (Hussi 2005; Suhonen 2012, 1301/2014, 2 § ja 7 §; Vesa ym. 2020, 40.)

Suomessa toteutettavan sosiaalisen raportoinnin idea pohjautuu 1960-70 -luvulla aloitettuun, objektiiviseen mittaamiseen perustuneeseen pohjoismaiseen hyvinvointitutkimukseen, joka ei kuitenkaan juurtunut Suomeen yhtä pysyvästi kuin pohjoismaisen elinolotutkimuksen uranuurtajana tunnettuun Ruotsiin (Zapf 1977 ja Noll 1996 Heikkilän & Kauton 2002 muk.; Johansson 1979 Suhosen 2012, 19 muk.). Vuonna 1998 Suomen Kuntaliiton aloittama sosiaalisen raportoinnin hanke toi esiin tiedontuotannon esteitä liittyen pelon ilmapiiriin, resurssi- ja osaamisvajaseeseen, sektorirajoihin sekä tiedon moninaisuuteen ja runsauteen. Sosiaalisen raportoinnin tiedontuotannon mahdollisuudet arvioitiin kuitenkin monipuolisiksi ja laajoiksi. (Miettinen 2000 Suhosen 2012, 20 muk.)

2000-luvun taitteessa Euroopan unionissa virisi intressi kuvata ja seurata jäsenmaiden sosiaalista kehitystä sosiaalisten indikaattorien avulla. Suomessa sosiaalinen raportointi ymmärrettiin erilaisten subjektiivisten ja objektiivisten indikaattorien kautta. Ajatus laadullisen tiedon tarpeesta muutossosiaalityön välineeksi voimistui. (Noll 1996 Heikkilän & Kauton 2002, 19–20, muk.; Kananoja 1997 Suhosen 2012, 19 muk.)

Vuosina 2002-2003 ja 2015-2016 sosiaalisen raportoinnin menetelmää kehitettiin Helsingin kaupungin sosiaaliviraston hankkeissa muun muassa etsimällä asiakkaiden palvelutarpeen arvioinneista toistuvia ongelmia. Sosiaalisen raportoinnin prosessin arviointi toi esille raportoinnin palvelukeskeisyyden ja pohdinnan vähäisyyden tuen tarvetta estävistä keinoista. (Hussi 2005; Husi 2003 ja 2005 Suhosen 2012, 20 muk.; Lyly 2016.)

Viimeisten reilun kymmenen vuoden aikana toteutetuissa sosiaalihuollon tiedontuotantoon ja kehittämiseen keskittyvissä laajoissa hankkeissa, kuten SOWELLUS- ja PRO SOS-hanke, tuli esiin puutteita sosiaalihuollon tiedontuotannossa, ja tarve sosiaalisen hyvinvoinnin tutkimukselle, tiedolle ja johtamistaidolle todettiin suureksi (SOWELLUS; Vesa ym. 2020; Volanto & Zehner 2017). Vuosina 2019-2020 sosiaalista raportointia pilotoitiin Varsinais-Suomen kunnissa osana maakunnallista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä *Sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja sen rakenteet maakunta- ja sote-uudistuksissa (Sowellus)* -hankkeessa (Vesa ym. 2020, 41–56). Sosiaalisen raportoinnin haasteeksi havaittiin se, että raportoinnilla ei tuoteta niinkään tietoa, vaan ennemminkin ”syötteitä tutkimukselle” (Volanto 2019; Santalahti 2022).

Sosiaalinen raportointi asetettiin yhdeksi toimenpide-ehdotukseksi vuonna 2019 valmistuneessa sosiaali- ja terveysministeriön teettämässä laajassa sosiaalityön tulevaisuuden visiosta hahmotelleessa selvityksessä (Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys) (Karjalainen ym. 2019). Keväällä 2020 sosiaalialan osaamiskeskuserusteinen rakenteellisen sosiaalityön kehittämisverkosto aloitti työskentelyn sosiaalisen raportoinnin edistämiseksi myös muissa maakunnissa. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasso kehitti omassa hankkeessaan sosiaalisen raportoinnin mallin sekä *sosiaalisen raportoinnin työkalun*¹⁵. Sosiaalisen raportoinnin työkalu on organisaation sisäisessä verkossa sijaitseva sähköinen, strukturoidut kysymykset sisältävä Webropol-lomake (Sosiaalinen raportointi -lomake), jolla sosiaalityöntekijöiden on tarkoitus raportoida työssä esille tulleista positiivisista sekä negatiivisista ilmiöistä. (Volanto 2019; Santalahti 2022.) Sosiaalisen raportoinnin työkalu on sittemmin otettu käyttöön eri puolilla Suomea sosiaalialan osaamiskeskusten kautta. Kainuun sote, Eksote, Kymsote ja Lappi lähtivät testaamaan sosiaalisen raportoinnin työkalua lokakuussa 2020 (Santalahti 2022).

¹⁵ Sosiaalisen raportoinnin työkalun tarkempi esittely tämän tutkimuksen aineisto-osiossa.

Sosiaalisen raportoinnin työkalulla toteutetusta dokumentaatiosta viime vuosina tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet raportoinnin painottuneen pääasiassa sosiaalipalveluihin, sosiaalisten ongelmien juurisyiden, eriarvoisuutta aiheuttavien ja ylläpitävien rakenteiden ja yhteiskunnallisten yhteyksien sijaan. Samalla raportointi on saanut työntekijöiltä jossain määrin ristiriitaisen vastaanoton. Toisaalta raportointia on pidetty tärkeänä mutta samalla on koettu, että sitä ei pidetä omassa työyhteisössä tärkeänä. Koulutus raportointiin on koettu puutteelliseksi, eikä raportointiin ole ollut riittävästi aikaa. Raportoinnin laajentamista myös muiden kuin sosiaalityöntekijöiden tehtäväksi on myös toivottu. (Rajala ym. 2024; Nousiainen 2024; Keskimäunu 2023; Rajala 2022; Kosunen, Kuukka & Varonen 2021).

Sosiaalinen raportointi – dokumentointi ja tiedon välittäminen kielen avulla – on oleellinen osa sosiaalihuollon viranomaistyötä. Samalla kun kielen kautta kuvataan, niin myös muutetaan ja tuotetaan, useiden mekanismien kautta, todellisuutta (Tiililä 2017, 6–18; Tiililä 2020). Sosiaalista raportointia voinee siis kutsua *performatiiviseksi*, sillä raportoinnin on tarkoitus johtaa konkreettisiin toimiin (Viinikka 2017, 191–200; Tiililä & Laurila 2017, 135).

Ei siis ole yhdentekevää, millaista kieltä dokumentoinnissa käytetään. Lainsäädäntö asettaakin melko runsaasti vaatimuksia hallinnolliselle kielenkäytölle, vaikka nimenomaan *kielestä* puhutaan harvemmin. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain valmisteluasiakirjoissa (HE 164/2014) korostetaan kielen ymmärrettävyyden merkitystä. Hallintolaki (434/2003) puolestaan edellyttää kieleltä asiallisuutta, selkeyttä ja ymmärrettävyyttä sekä tekstin sisältämien väitteiden ja päätösten perustelemista (em., 9 §, 45 §). Kotimaisten kielten keskus Kotus tulkitsee, hallintolain perusteluihin (HE 72/2002) viitaten, asiallisuuden viittaavan kielenkäytön sävyyn, hahmotettavuuteen ja ymmärrettävyyteen (Tiililä 2020). Tiililän ja Laurilan (2017) mukaan perustelemiseen ei ole juurikaan ohjeita, mutta yleisluonteisesti voidaan todeta, että ihanteellisessa perustelussa syyt ja seuraukset sekä sanat, virkkeet ja lauseet liittyvät selkeästi toisiinsa. Perustelujen ymmärtämisen ollessa haasteellista tarvitaan tilannekohtaista tulkintaa. (em., 129–140; Tiililä 2017, 9.)

Julkisia palveluita koskevat selvitykset ovat tuoneet esiin kielenkäyttöön, tiedonsaantiin ja kommunikaatioon liittyviä ongelmia (Tiililä 2017, 6–18). Esimerkiksi toimeentulotukipäätösten perusteluissa ja palvelutarpeen arvioinneissa on havaittu puutteita ja tulkinnanvaraisuutta. Edes lain edellyttämien toimien tekemättä jättämistä ja oleellisen tiedon hyödyntämättömyyttä ei ole aina perusteltu. (Tiililä & Laurila 2017, 129–140; Vironen 2020.)

Kääriäinen (2025) puolestaan kuvaa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien olosuhdeselvitysten johtopäätöksissä esitettyjen perustelujen argumentoinnin toisinaan puutteelliseksi. Esimerkiksi johtopäätöksissä ei ole esitetty yksilöllisiä perusteluja eikä lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia ratkaisuja, vaan on nojaututtu yleisiin perusteluihin lapsen edusta. (em.) Myös sosiaali- ja terveysministeriön virkamiesten valmistelemien diaesitysten kielessä on havaittu hyvän kielenkäytön toteutumattomuutta (Takkinen 2020). Tiedossa olevista kielen ja kommunikaatioon liittyvistä ongelmista huolimatta kielenkäyttöön kohdennetaan niukasti resursseja (Tiililä 2017, 11).

Tämän tutkielman kohteena on sosiaalisen raportoinnin työkalulla toteutettu dokumentaatio rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotannon välineenä. Esittelen seuraavassa luvussa tutkimusasetelman: tutkimusaineiston, tutkimuksellisen otteen ja aineiston analyysimenetelmät sekä tarkastelen tutkimuksen eettisiä näkökulmia.

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tehtävänä on tarkastella sosiaalisen raportoinnin työkalulla toteutetun dokumentaation ominaisuuksia ja edelleen soveltuvuutta rakenteellisen sosiaalityön välineeksi. Vastaan tutkimustehtävään kahden tutkimuskysymyksen avulla.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä ilmiöitä sosiaalisen raportoinnin aineisto sisältää?
2. Millaisia ominaisuuksia raportointidokumenteilla on argumentaation näkökulmasta?

Tarkoitan ilmiöillä raportointidokumenttien sisältämiä muutostarpeiksi eli ongelmiksi tulkittavia kuvauksia. Ilmiöiden tunnistamiseen käytän aineistolähtöistä, Grounded theory-lähestymistapaa hyödyntävää sisällönanalyysiä. Toinen tutkimuskysymys syntyi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastatessani tekemistäni havainnoista aineiston kielellisistä ominaisuuksista (ks. kappale 4.2: Aineisto). Tarkoitan kielellisillä ominaisuuksilla raporttien ymmärtämiseen vaikuttavaa argumentaatiota. Argumenttianalyysillä voidaan selvittää esimerkiksi argumentaation osia, argumentaatiovirheitä sekä kielellisten tekojen tavoitteita/puheakteja (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2004, 63–111; Kakkuri-Knuutila 2004b, 34–56; Kakkuri-Knuutila & Ylikoski 2004, 24–29; Ylikoski 2004, 158–173; Suomela 2015, 108). Tutkimuskysymyksiin ja edelleen tutkimustehtävään vastaamalla rakentuu kokonaiskuva dokumentaation ominaisuuksista.

Tutkimusaineisto koostuu kahdessa kaakkoissuomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä noin puolen vuoden ajalla kirjoitetuista sosiaalisen raportoinnin dokumenteista. Raportit edustavat minulle sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä ongelmista, joihin he arvioivat voitavan vastata rakenteellisella sosiaalityöllä. Samalla aineisto tuo esiin raportoinnille tyypillisen argumentaation piirteitä.

Muotoilin tutkimustehtävän rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksessä. Tutkimuksellisena viitekehysenä on sosiaalinen konstruktionismi. Tutkielman tuloksena rakentuu kuva sosiaali-

sen raportoinnin työkalun soveltuvuudesta rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantovälineeksi. Sosiaalista raportointia ei ole aikaisemmin tutkittu tällaisesta suhteellisen laajasta näkökulmasta.

4.2 Aineisto

Tutkielman aineisto koostuu kahdessa kaakkoissuomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä, Eksotessa (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, nyk. Etelä-Karjalan hyvinvointialue) ja Kymsotessa (Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä, nyk. Kymenlaakson hyvinvointialue), sosiaalityöntekijöiden osana virkatyötään kirjoittamista sosiaalisen raportoinnin dokumenteista. Kyseessä on niin sanottu luonnollinen aineisto (esim. Juhila, Hasanen & Günther 2014, 22). Tarkasteltava raportointiajanjakso on ensimmäinen noin puoli vuotta, joulukuusta 2020 kesäkuuhun 2021, raportointityökalun käyttöön ottamisen jälkeen. Aineiston on koonnut ja tutkimuskäyttöön heinäkuussa 2021 luovuttanut Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom (ks. Tutkimuslupahakemus Liite nro 1).

Eksote ja Kymsote olivat lähteneet vuoden 2020 lopulla mukaan Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasson hallinnoimaan sosiaalisen raportoinnin pilottihankkeeseen. Hankkeen tavoitteena oli edistää rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantoa tarkoitukseen kehitetyn sosiaalisen raportoinnin työkalun avulla. Sosiaalisen raportoinnin työkalu on hyvinvointialueiden sisäisessä verkossa oleva puolistrukturoitu Webropol-lomake (sosiaalisen raportoinnin lomake). Lomakkeen sisältö - saateteksti ja yksityiskohtaiset kysymykset - oli seuraava:

”Onko jokin asia tai ilmiö asiakastyössä kiinnittänyt huomiotasi viime aikoina ja toivoisit asiaan muutosta? Onko joku asia tai tilanne sujunut sen verran hyvin tai huonosti, että haluaisit jakaa siitä tietoa muillekin? Tai oletko kenties sosiaalityön arjessa havainnut toistuvia ilmiöitä tai jonkinlaisia heikkoja signaaleja muutoksista, joihin toivoisit kiinnitettävän huomiota?”

Sosiaalisen raportoinnin lomake sisälsi seuraavat osiot (A-H):

A: Vastausaika

B: Työyksikkösi?

C: Palvelutehtäväsi? Avoimet vastaukset

D: Raportoin: Avoimet vastaukset

E: Asiasanat perusmuodossa ilmiölle: Esim. talous, asuminen, sosiaalinen kuntoutus, perhe-työ, jne.

F: Kuvaile ilmiö

G: Kuvaile ratkaisuehdotus:

H: Kuvaile miten ilmiötä tulisi hyödyntää/vahvistaa:”

Eksoten ja Kymsoten alueella hankkeeseen osallistumista koordinoi ja sosiaalisen raportoinnin työkalua hallinnoi Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom. Vasso oli kouluttanut, Socomin kautta, sosiaalityöntekijät raportointityökalun käyttöön vuoden 2020 lopulla. Tuolloin raportointityökalu avautui käyttöön (Santalahti 2022). Raportit on kirjoitettu, yhtä joulukuussa 2020 kirjoitettua raporttia lukuun ottamatta, ajanjaksolla 01.01.2021-8.6.2021. Joulukuussa 2020 kirjoitettu raportti on samaan raporttikokonaisuuteen kuuluvana aineistossa mukana.

Sain dokumenttiaineiston Socomilta neljässä eri tiedostomuodossa: *Excel-tiedostona*, joka sisälsi yhteensä 98 raporttiriviä/raporttia, sekä kolmena *Word -tekstitiedostona*. Word-tiedostokokonaisuus sisälsi raporttien ilmiökuvaukset ja ratkaisuehdotukset raporteittain ja alueittain koottuna, mutta ei muita raportteihin kirjattuja tietoja, kuten asiasanoja tai raportoijaa koskevia tietoja. Lisäksi sain Socomin koostamat tiivistelmät hyvinvointialueilla raportoiduista ilmiöistä ja ratkaisuehdotuksista. Neljäs tiedostokokonaisuus oli 32:n sivun mittainen Word-tiedosto ("*Perusraportti*"), joka sisälsi kaikki sosiaalisen raportoinnin Webropol-lomakkeeseen kirjatut vastaukset kysymyksittäin allekkain sijoitettuna.

Aineiston analysoimisen helpottamiseksi loin raporttikokonaisuudesta uuden, 7-sarakkeisen Word-aulukon (Times New Roman, riviväli 1,5, fontti 12). Siirsin siihen raporttien sisällöt Excel-aulukosta sarakkeittain siten, että jokainen raportti tuli omalle rivilleen ja jokainen vastaus omaan soluunsa. Määrällisesti tekstiä kertyi tähän Word-aulukkkoon seuraavasti: *Ilmiökuvauksia* kymmenen A4-arkkia, *Ratkaisuehdotuksia* kuusi A4-arkkia ja *Miten ilmiötä tulisi vahvistaa* -kuvauksia vajaa yksi A4-arkki, eli yhteensä seitsemäntoista A4-arkkia.

Socomin raporteista kokoama Excel- taulukko sisälsi siis kaikkiaan 98 raporttia. Kolme raporttia oli lähes tyhjiä, joten raporttien kokonaismääräksi tuli 95. Tosin suuri osa raporteista osoittautui toistensa kopioiksi, sekä melko suuri osa puutteellisesti täytetyiksi. Kopioraportit eivät aina sijainneet taulukossa peräkkäin, joka vaikeutti niiden havaitsemista. Kun kaikkiaan 15 raporttia toistui 2-5 kertaa, niin erillisten raporttien kokonaismäärä putosi alkuperäisestä vajaaseen puoleen, 45 raporttiin. Jatkossa viitataan raporttien kokonaismäärällä tähän erillisten raporttien määrään, 45:ään raporttiin. Tämä kokonaisuus sisältää myös ne puutteelliset raportit, joiden asiasisältö oli kuitenkin ymmärrettävissä. Tällaisia ovat esimerkiksi raportit, jotka sisälsivät vain joko ilmiökuvauksen tai ratkaisuehdotuksen. Näin ollen raporttien kokonaismääräksi ilmoittamani luku 45 ei löydy oheisesta taulukosta (Taulukko 1).

Aineostosta oli poistettu raportioijaa koskeva tieto. Näin ollen raporteista ei ollut yksiselitteisesti pääteltävissä, koskeeko raportti raportioijan omaa työyksikköä, eikä myöskään se, onko raportti kirjoitettu Eksotessa vai Kymsotessa. Tosin osassa raporteista tämä oli pääteltävissä tai tieto löytyi jostain osasta raporttia. Myöskään tieto siitä, minkä yksikön tai sosiaali- tai terveydenhuollon osa-alueen toimintaan raportti on tarkoitettu kohdentuvan, ei ollut läheskään kaikista raporteista selkeästi luettavissa. Nämä raporttien sisältämän informaation puutteellisuudet sekä epäselvyydet aiheuttivat hajanaisen vaikutelman. Raportit olivat ohjautuneet suoraan raportioijien esihenkilöille, joten he varmaankin pystyivät yhdistämään raportoidut ilmiöt kontekstiinsa, mutta minulle raporttien eksaksi kontekstointi ei ollut mahdollista.

Taulukosta 1 ilmenee raportointilomakkeiden täyttämisen toteutuma. Raportointilomakkeen *työyksikköä* koskeva kuvaus sekä *ilmiökuvaus* löytyi kaikista raporteista. *Asiasanat ja ratkaisuehdotus* oli ilmoitettu 42 raportissa. Kohtaan *miten ilmiötä tulisi hyödyntää tai vahvistaa* oli vastattu 13:ssa raportissa. Kysymykseen siitä, koskeeko raportti *positiivista, negatiivista vai muuta ilmiötä*, oli vastattu 7:ssä raportissa. *Palvelutehtävä* oli kirjoitettu ainoastaan kolmeen raporttiin.

Taulukko 1: Vastausten lukumäärät Webropol-lomakkeen mukaan. Raportointilomakkeen kirjoittamisajankohta (A ensimmäinen sarake), on jätetty merkityksettömänä pois taulukosta:

B	C	D	E	F	G	H
työyksikkö	palvelutehtävä	raportoin (positiivinen/negatiivinen/muu ilmiö)	asiasanat perusmuodossa ilmiölle	ilmiökuvaus	ratkaisuehdotus	kuvaile, miten ilmiötä tulisi hyödyntää/vahvistaa
44	3	7	42	44	42	13

Raporttien *työyksikköä* koskevat kuvaukset vaihtelivat tarkkuudeltaan. Osa oli hyvinkin tarkkoja, kuten ”Nuorten aikuisten palvelut, Eksote”; ”Kymenlaakson psykiatrinen sairaala, aikuispsykiatria”. Osa oli suurpiirteisiä, kuten: ”Aikuissosiaalityö”; ”Lastensuojelu, lähi- ja avopalvelut”. Osasta vastauksia ilmeni, onko raportti kirjoitettu Eksotessa vai Kymsotessa. Näin esimerkiksi raportissa, jossa työyksiköksi oli kirjattu: ”Kotkan sosiaalitoimisto”. Kaikista raporteista niiden kirjoittajan kotiorganisaatio ei ilmennyt. Tällainen oli esimerkiksi raportti, jossa työyksiköksi oli kirjattu ainoastaan ”Aikuissosiaalityö”. Raporteista ei ollut

myöskään yksiselitteisesti tulkittavissa se, onko raportoitu ilmiö havaittu omassa vai jossain toisessa työyksikössä.

Kohtaan *Asiasanat perusmuodossa ilmiölle: Esim. talous, asuminen, sosiaalinen kuntoutus, perhetyö, jne.* kirjoitetut ilmaisut muodostuivat pääasiassa muutaman sanan yhdistelmistä, kuten *asuminen, päihheet; perhehoito, nuoret; koulupudokkaat, koulunkäymättömyys*. Mukana oli myös yhden sanan vastauksia, kuten *velkaantuminen, talous, huoltoriita*, sekä kokonaisen lauseen tai kaksi lausetta sisältäviä vastauksia. Asiasanoiksi oli mainittu esimerkiksi eri laajuisesti *palveluita (mielenterveys- ja päihdepalvelut, sosiaalinen kuntoutus, omaishoidontuki), asiakasryhmiä (raskaana olevat päihdeongelmaiset), työmuotoja (lastensuojelun systeminen työote)* sekä *muuta ilmaisuja (palkkaus, joustava työ)*. Raporttien asiasanoista ei voinut ainkaan yksiselitteisesti päätellä, mihin raportoidun ilmiön osa-alueeseen asiasanalla viitataan: ongelman/ilmiön aiheuttajaan, ongelmasta/ilmiöstä kärsivään, työyksikköön jossa ongelma/ilmiö ilmenee, ja niin edelleen.

Raporttien pääsisältö, *ilmiökuvaus ja ratkaisuehdotus*, ei kaikissa raporteissa sijainnut niille varatussa paikassa, vaan ilmiökuvausiksi tulkittavia kuvauksia löytyi myös ratkaisuehdotussarakkeesta ja päinvastoin. Tästä johtuen myös ne raportit, joissa oli jätetty toinen näistä lomakkeen ydinsisältökohdista tyhjäksi mutta raportista oli kuitenkin tunnistettavissa jokin relevantti ilmiö tai ilmiöitä, ovat mukana tutkimusaineistossa. Lisäksi muutamissa raporteissa oli erotettu toisistaan numeroilla tai ranskalaisilla viivoilla useampi ilmiö ja/tai ratkaisuehdotus. Olen tulkinnut nämä ilmiöt/ratkaisuehdotukset omiksi kokonaisuuksikseen eli ”ilmiöiksi”.

Ilmiökuvausten pituus vaihteli yhdestä lauseesta vajaaseen liuskaan. Lyhimmillään ilmiökuvaus oli yhden lauseen mittainen, esimerkiksi: *”Vuokratästit: vuokratästien kertyminen kohtuuttoman suureksi.”*. Samassa ilmiökuvauksessa saattoi myös olla useampi ongelmaksi tulkittava ilmaisu, jotka erotin omiksi ilmiöikseen. Tästä esimerkkinä raportti, jossa erillisiksi ilmiöiksi tulkitsin seuraavat: *sopivien palveluiden puute (1), asunnottomuus sosiaalisena ongelmana (2), palvelun heikko vaikuttavuus (3)*:

”Pitkäaikaisesta vakavasta mielenterveysongelmasta sekä päihdeongelmasta kärsiville ei tahdo löytyä sopivia palveluita. (1) ... Asunnottomuus (2) myös usein tämän ryhmän haasteena. ... Päihdekuntoutuksella ei saada pitkäaikaisia muutoksia (3), vaikka päihteiden käyttö ehkä vähentykin kuntoutuksen aikana ja muuta tukea silloin saatavilla.”

Osassa raportteja ilmiökuvaus ja ratkaisuehdotus olivat käytännössä lähes samansisältöiset, kuten seuraavasta esimerkistä ilmenee:

Ilmiökuvaus: ”Perheiden vaikeus järjestää toiselle puolelle kaupunkia esim. puheterapia käyntejä. Liikkuvat palvelut myös miepä-palveluissa tarpeen.” Ratkaisuehdotus: ”Liikkuvat palvelut, myös kotikäyntejä perheiden luokse muissakin palveluissa.”

Osa ilmiökuvauksista sisälsi myös ratkaisuehdotukseksi tulkittavan kuvauksen. Näin oli esimerkiksi raportissa, jonka ilmiökuvauksessa ehdotettiin korvaavan työn käyttöön ottamista vaihtoehdoksi kokoaikaiselle sairauslomalle:

...”Ketään ei toki voi eikä saa pakottaa työskentelemään sairauslomalla. Mutta jos sairauslomalla pystyy ja jaksaa antaa tietonsa työyhteisön käyttöön/olla puhelimitse konsultoitavissa, eikö se kannattaisi hyödyntää? ”Korvaavan työ” on käytössä teollisuudessa, niin miksei sote-sektorillakin?”

Ratkaisuehdotukset olivat pituudeltaan 1-6 lauseen mittaisia. Osan ratkaisuehdotuksista sisällöllinen ymmärtäminen oli mahdollista ilman ilmiökuvauksen lukemista, itsenäisenä kokonaisuutena, mutta osan ymmärtäminen ja kontekstointi edellytti myös ilmiökuvauksen lukemisen. Erääseen raporttiin oli ratkaisuehdotuksiksi kirjattu neljä kysymystä, joista yksi esimerkki: ”Kuka/ketkä toimijat lähtevät purkamaan tätä asiaa?” (ilmiökuvaus liittyen asumisyksikössä tapahtuvaan laajaan häiriköintiin). Viidessä raportissa oli erotettu numeroilla tai ranskalaisilla viivoilla erillisiksi kohdikseen 2-3 ratkaisuehdotusta. Osa ratkaisuehdotuksista sisälsi selkeästi useamman erillisen ehdotuksen, joita ei kuitenkaan oltu erotettu toisistaan esim. numeroilla. Näin ollen ne oli tulkittavissa yhdeksi ratkaisuehdotukseksi, vaikka ne tosiasiassa koostuivat useammasta osaehdotuksesta. Esimerkiksi yksi ratkaisuehdotus sisälsi ehdotukset keskustelun ja välimuotoisten palvelumuotojen lisäämisestä sekä asiakkaiden kuulemisesta: ”Keskustelua tarvitaan aiheesta enemmän. Lisäksi erilaisten asiakkaiden omaa ääntä tarvitaan. Mahdollisuus valita ”välimuotoisia” malleja.”

Kuvaile, miten ilmiötä tulisi vahvistaa (H) sisälsi kaikkiaan 13 kokonaisista lauseista koostuvaa kuvausta. Neljässä raportissa tähän kohtaan oli jätetty vastaamatta ja kahdessa luki ”kts. yllä olevat tiedot”. Pituudeltaan kuvaukset olivat 1-3 lauseen mittaisia. Osa oli ymmärrettävissä omina kokonaisuuksinaan mutta osa ei, vaan niiden kontekstointi edellytti myös raportin muiden osioiden asiasisältämien huomioimisen. Kuvaukset sisälsivät sekä ratkaisuehdotuksia että ongelmia, esimerkiksi:

”Rahattoman potilaan tilanteessa tarvitaan selkeä toimintamalli sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon tekemässä työssä. Nyt tuntuu siltä, että ratkaisut ovat molemmissa työntekijäkohtaisia.”

”Otetaan käyttöön alueen pariterapiaa tekevien kokemukset ja näkemykset ilmiöstä sekä pariskuntien ja perheiden kanssa työskentelevien työntekijöiden näkemykset.”

Osa kuvauksista oli lyhyitä toteamuksia, kuten:

”Käytäntö sopisi koko maahan”.

Ensivaikutelma raporteista oli siis lyhyys, tiiviys ja moni-ilmiöisyys sekä hajanaisuus, jotka yhdessä hankaloittivat raporttien ydinsisältöjen tunnistamista ja yhdeksi ilmiöksi tiivistämistä (vrt. Tiililä & Laurila 2017, 129–140). Tutkimusaineistoksi saamani autenttinen (ks. Alasuutari 2011, 83–84), paikallisten asiantuntijoiden (vrt. Stenlund 2017, 62) virkavastuulla (ks. esim. Mäenpää 2020, Liukko 2019, Finlex virkavastuu) kirjoittama hallinnollisten tekstien dokumenttikokonaisuus (Tiililä & Laurila 2017 129–140) herätti runsaasti kysymyksiä. Tilanne vaikutti saman tyyppiseltä, johon Aino Kääriäinen (Kääriäinen 2025) kuvailee joutu-neensa huomattuaan, että hänen väitöskirja-aineistonsa ei käsittele teemaa, jota aineiston avulla oli ollut tarkoitus tutkia, hankaloittaen tutkimuksensa etenemistä (em.).

Päädyin yhdistämään raportit aineiston informaatioarvon lisäämiseksi. Näin tästä määrällisesti melko niukasta mutta laadullisesti rikkaasta aineistosta muodostui relevantti, sosiaalista raportointia kuvaava ”tapaus” (ks. Alasuutari 2011, 90–115; Juhila ym. 2014, 22). Päädyin lähestymään aineistoa sosiaalisen konstruktionismin sekä aineistolähtöisen, Grounded theory-lähestymistapaa hyödyntävän sisällönanalyysin avulla. Lopulta päädyin tarkastelemaan aineistoa myös argumentaation näkökulmasta, ja siten muuttamaan myös tutkimuskysymyksiä alkuperäisestä, vaikka tutkimustehtävä pysyi lopulta lähes alkuperäisenä. Kuvaan näitä tutkimuksellisia valintoja seuraavissa luvuissa.

4.3 Tutkimuksellisena otteena sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalinen konstruktionismi nähdään vastavedoksi sekä perinteisille, heikosti kokemuksia ja merkityksiä tavoittavalle ja ilmiöt etukäteen määritellyiksi muuttujiksi pelkistävälle kvantitatiiviselle (Pösö 2022, 100), että kvalitatiivisessa tutkimuksessa erityisesti laadullisiin haastatteluihin pohjautuvalle tutkimusotteelle (Jokinen, Raitakari & Suoninen 2022, 21). Samoin se edustaa vastakkaista näkemystä positivistiselle ja postpositivistiselle, sosiaalisia ongelmia tilanteesta ja määrittelijöistä riippumattomina lähestyville perinteille (Pösö 2022, 85), että tutkimuskohteen sosiaalisesta todellisuudesta erillisenä näkevälle realismille (Niiniluoto 2012,

164; Raitakari, Takala & Saario 2022, 252–253). Sen sijaan ihmistä kulttuuriobjekteineen tutkimisessa hermeneuttisissa tulkintatieteissä, joihin konstruktionismi kuuluu, merkitysten tunnistaminen on keskeisessä roolissa. Kuitenkin on huomioitava, että kohteen merkitys on eri asia kuin sen totuudellisuus. (Niiniluoto 2012, 165.) Konstruktionismi on tyypillistä julkishallinnon kieleen kohdentuville tutkimuksille, joissa kiinnostuksen kohteena ovat esimerkiksi ihmisten ja ihmisryhmien asemaan liittyvät kysymykset, kuten valta tai syrjäytyminen (Tiililä 2017, 6–18).

Sosiaalisen konstruktionismin ”suunnannäyttäjät”, Berger & Luckmann (2005), näkevät sosiaalisen todellisuuden ympäröivään maailmaan sidoksissa olevana rakennelmana, konstruktiona (em.). Niska, Venäläinen, Olakivi & Canada (2024) esittävät sosiaalisen konstruktionismin useanlaisia oletuksia ja painotuksia sisältäväksi sateenvarjokäsitteeksi. Yhteistä niille on näkemys maailmasta jatkuvasti vuorovaikutussuhteissa ja kielen kautta rakentavana. Konstruktionistinen ote tuo kriittisen suhtautumistavan tietoon. (em., 13–57.) Se näkee kielen puhtaan todellisuuden heijastamisen sijaan materiaalina, jonka erilaiset käyttötavat johtavat erilaisiin lopputuloksiin (Kuortti, Mäntynen & Pietikäinen 2008; Pösö 2022, 85). Kielenkäyttöä tarkastellaan sosiaalista todellisuutta rakentavana ja merkityksiä tuottavina selontekoina (Jokinen ym. 2022, 21–22, 29–30; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 48–49; Kuortti, Mäntynen & Pietikäinen 2008, 4; Tiililä 2017, 6–18). Tyypillisenä kiinnostuksen kohteena on kategorisointi tulkintamahdollisuuksineen, kuten piilo-oletukset (Raitakari, Hekkala & Ilmoniemi 2022, 354–356; Raitakari, Takala & Saario 2022, 252–253). Analyysissä sisällölliset kategoriat rakennetaan aineistolähtöisesti, joskin niitä voidaan suhteuttaa toisiin tutkimuksiin ja sisällöllisiin teorioihin (Jokinen 2014, 16).

Burr (2015) kuvaa sosiaalisen konstruktionismin väljäksi kokoelmaksi teoreettisia näkökantoja, joka mahdollistaa useanlaisten metodien käyttämisen. Painotus on ihmisten toiminnassa rakentuvissa prosesseissa tai mekanismeissa, jotka ovat olemassa vain niille annettujen merkitysten muodossa. (em. 11, 170–171; Koski 2021, 160.) Oleellista on kriittisyys itsestäänselvyyksiä kohtaan, käsitysten historiallis-kulttuurisuus (relatiivisuus) sekä sosiaalisissa prosesseissa syntyneen tiedon ja toiminnan yhteen kietoutuneisuus. (Burr 2015, 2–23; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, 28; Jokinen 2014, 12–13; Jokinen ym. 2022, 29–30.)

Pösö (2022) kuvaa konstruktionistisen sosiaalisten ongelmien tutkimuksen yhdeksi, ja samalla sosiaalityölle tärkeäksi, ydinteemaksi ongelmakategorioiden kietoutumisen niiden ihmisten

kategorisointiin, joita ongelmakategoriolla pyritään kuvaamaan. Tätä edustaa esimerkiksi asiakkaiden tilanteet yhden ominaisuuden perusteella yksinkertaistava kategorisointi, joka tuo esille ratkaisuvaihtoehtojen patteriston ja poissulkee toisia. Tästä esimerkkinä toimenpidepohjaisen käsitteellistämisen tuloksena muotoillut asiakkuusasemat, kuten kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset. Sosiaalisten ongelmien konstruktionistinen tulkitseminen näkee myös ongelmallisena pidetyn tilanteen vähentäminen tai poistaminen tärkeäksi. (em. 85–93.) Esimerkkinä konstruktionistisesti suuntautuneesta tutkimuksesta mainittakoon myös tutkimus, jossa koronaan liittyvän kriisiviestinnän tulkitaan ilmentävän suostuttelevaan valtaan perustuvaa aikuiskansalaisen hallintatapaa (Raitakari, Hekkala & Ilmoniemi 2022, 343). Konstruktionistinen tulkinnallisuus ilmenee myös Raitakarin, Takalan ja Saarion (2022) riskejä, niiden hallintaa ja luottamusta syrjäseudun aikuissosiaalityön kotikäynneillä tarkastelevassa, tilannetekijöiden ja tulkinnallisuuden merkityksellisyyden paljastavassa tutkimuksessa (em., 249–283).

Tässä tutkielmassa konstruktionistinen ote on vaikuttanut aineiston analyysimenetelmän valintaan, kuten ohjannut hylkäämään teoriaohjaavan analyysin. Se on ohjannut analysoimaan aineiston konstruktionismille ominaisesti kahdesta näkökulmasta, joka mahdollistaa useanlaisten sisältöjen tunnistamisen (vrt. Jokinen, Raitakari & Suoninen 2022, 21–22; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009; vrt. Raitakari ym. 2022; Jokinen 2014, 12). Esittelen analyysimenetelmät seuraavissa luvuissa.

4.4 Sisällönanalyysi, Grounded theory ja argumentaatioanalyysi

4.4.1 Sisällönanalyysi ja Grounded theory

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen väljä metodinen viitekehys, jolle ei ole olemassa yhteisiä sääntöjä eikä erityisiä menetelmällisiä käsitteitä. Pääpiirteenä se sisältää aineiston jäsentämistä, tiivistämistä, koodausta ja luokittelua yleisempien johtopäätösten tekemiseksi. (Puusa 2021, 148–149; Salo 2015, 171–174; Vuori 2021; Elo, Kajula, Tohmola & Kääriäinen 2022, 216). Puusa (2021) kuvaa yleisesti laadulliseen analyysiin kuuluvaksi tutkimusongelman näkökulmasta olennaisten havaintojen eli analyysiyksiköiden erottamisen tekstimassasta, luokittelun samankaltaisuuden perusteella joko ennalta määrättyihin tai uusiin teemakokonaisuuksiin ja luokkien nimeämisen sekä tutkimusilmiötä kuvaavasti että suhteessa muihin tutkimusilmiöitä kuvaaviin tekijöihin. Alakategoriat yhdistetään yläkategorioiksi, jotka nimetään, ja jotka auttavat vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Päättyketju tehdään näkyväksi ja tulkinat arvioitavaksi aineistoesimerkeillä. (em., 152–154.)

Tuomi & Sarajärvi (2009) esittävät sisällönanalyysin koostuvan aineiston pelkistämisestä (redusointi), pelkistysten ryhmittelystä (klusterointi) erovaisuuksien ja samankaltaisuuksien mukaan sekä klusteroidun aineiston käsitteellistämisestä (abstrahointi) ja kokoamisesta uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. Pyrkimyksenä on muodostaa tutkittavaa ilmiötä kuvaavia käsitteitä, kategorioita tai pääluokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–112; 123–126; Elo & Kyngäs, 2008; ks. myös Alasuutari 2011, 39–46.) Aineistoa kuvaavien luokkien tulee olla sekä toisensa poissulkevia että yksiselitteisiä. Luokitteluperusteena voi olla esimerkiksi merkitys, tarkoitus, seuraus tai yhteys. Luokitteluyksikkö voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, käsitys tai piirre. (Sakko 2015, 82.) Kategorioiden muodostaminen, jonka perustana ovat tutkijan redusoiduista ilmaisuista tekemät tulkinnat, on analyysin kriittisin vaihe (Puusa 2021, 153). Analyysiä ohjaavassa päättelyssä oleellista on systemaattisuus, avoimuus, tarkistettavuus ja perusteltavuus (Salo 2015, 173–174; Puusa 2021, 145).

Teorian rooli tutkimuksessa määrää, analysoidaanko aineisto teoria- vai aineistovetoisesti (Puusa 2021, 151). Perinteistä luonnontieteellistä tutkimusta edustavassa teorialähtöisessä (deduktiivisessa) tutkimuksessa analyysi perustuu olemassa olevan teorian tai mallin testaamiseen uudessa yhteydessä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–99; Elo ym. 2022, 218; Juhila 2014, 6). Aineistolähtöisessä (induktiivisessa) analyysissä tutkimusaihetta lähestytään ilman ennako-oletuksia, ja tutkimustehtävä tarkennetaan tutkimusprosessin edetessä (Holopainen ym. 2021, 254; Tuomi & Sarajärvi 2002, 98; Rajala ym. 2024; Raitakari ym. 2022). Tosin myös aineistolähtöisessä analyysissä havainnot ovat aina osittain kokemusten ja esiymmärryksen värittämiä (Äikäs, Mönkkönen, Issakainen, Kekoni, Karkkola & Kasanen 2020, 5).

Yksi laadullisen tutkimuksen aineiston käsittelytapa on 1960-luvulla kehitetty *Grounded theory*. Menetelmän kehittäjät, Barney Glaser ja Anselm Strauss, määrittivät *Grounded theoryn* teoksessaan *Discovery of Grounded Theory* (1967) aineistolähtöiseksi induktiiviseksi analyysitavaksi, tavoitteena uusien sosiaalitieteellisten teorioiden kehittäminen. (em. 1980, 1–6, 30.) *Grounded theory* kehitettiin vastavedoksi hypoteesien testaamiseen ja teorioiden vahvistamiseen keskittyneille tutkimusmenetelmille sekä ajatukselle, että yhteiskuntateorioiksi riittävät sosiologian klassikoiden, kuten Weberin, Durkheimin ja Marxin, kehittämät teoriat (Glaser & Strauss 1980,10; Koskela 2003, 24; Flick 2018, 96–97, 133).

Airaksinen (2021) kuvaa *Grounded theoryä* kokoelmaksi lähestymistapoja ja menetelmällisiä ratkaisuja, joilla on yhteinen historia (em.). Stenlundin (2017) mukaan *Grounded theoryn* roolia tutkimuksessa on määritelty useilla tavoilla kuten tyyli, menetelmä, työskentelymenetelmä,

metodologia, teoria, tutkijan työskentelyä ohjaava kartta. Tutkimusta ohjaavan menetelmän lisäksi se määrittelee myös tutkimusstrategiaa ja tutkimuksellista lähestymistapaa. (em. 51–52.)

Grounded theoryn ideana on tuottaa ilmiötä kuvaava, tulkitseva ja selittävä käytännöllinen (grounded) teoria (Airaksinen 2021; ks. myös Penttinen 2022, 38–40). Sen ydin on aineistolähtöinen käsitteellistäminen jatkuvan aineistoa yksinkertaistavan vertailun avulla, sen sijaan, että aineistoa tarkasteltaisiin ennalta määrättyin käsittein (Glaser & Strauss 1980, 22; 117–119). Menetelmästä käyty keskustelu sisältää kuitenkin myös ristiriitaisuuksia teorian ja ennalta asetettujen tutkimusongelmien suhteesta (Airaksinen 2021; ks. myös Penttinen 2022, 38–40).

Analyysin ensimmäisessä, avoimen koodauksen vaiheessa, aineistosta etsitään yhtenäisen merkityskokonaisuuden sisältäviä ilmaisuja. Ilmaisut pelkistetään ja nimetään pelkistykselle löyhä kategoria. Muodostuvien kategorioiden sopivuutta toisiinsa verrataan. Toisessa, akseli/aksiaalikoodauksen vaiheessa samaan kategoriaan kuuluvat kategoriat yhdistetään ylemmän tason ilmaisuiksi eli ilmiöiksi/kategorioiksi, joille annetaan sen sisältöä ja merkitystä ilmentävä nimi, tavoitteena yhä abstraktimpien kategorioiden luominen. Kolmannessa, selektiivisen koodauksen vaiheessa, pyritään luomaan ydinkategoria, joka täytyy löytää aineiston analyysiprosessissa ennen tätä vaihetta (esim. Airaksinen 2021). Koskelan (2003) mukaan selektiivisen koodauksen menettelytavat eivät juurikaan poikkea aksiaalikoodauksesta, mutta aineiston palasien yhdistäminen tapahtuu edellistä analyysivaihetta abstraktimmalla tasolla. Käytännössä analyysissä liikutaan vaiheiden välillä edestakaisin. (em. 89–98.) Ydinkategorian löytämisen jälkeen, neljännessä vaiheessa, tulkintaprosessin pohjalta ja aineistosta nousevien käsitteiden ja kategorioiden ympärille ja aineiston abstraktiotasoa nostamalla kirjoitettua teoriaa kehitellään edelleen. Tässä vaiheessa voidaan palata aiheesta tehtyihin aiempiin, ydinkategorian näkökulmasta kiinnostaviin tutkimuksiin. Muodostettuja kategorioita havainnollistetaan aineistoesimerkeillä. (Glaser & Strauss 1980, 21–30, 105–113; Airaksinen 2021; ks. myös Penttinen 2022, 38–40.)

Airaksisen (2021) mukaan Grounded theoryn ydin, käsitteellistäminen, *”voi parhaimmillaan paljastaa ilmaisuvoimaisesti maailman monimutkaisuuden ja selittää maailman menoa uusin sanoin.”* (em.). Grounded theoryn soveltaminen edellyttää tiivistä aineistoa, muistiinpanojen tekemistä koko tutkimusprosessin ajan, induktiivispainotteisuutta sekä tutkijan omaa ajattelua

ja reflektointia. (Koskela 2003, 24; Flick 2018, 96–97, 133.) Tutkimusta ei voi suunnitella tarkasti etukäteen, jotta aikaisempi tieto ei vaikuttaisi muodostuvaan teoriaan (Glaser & Strauss 1980, 3, 142–143).

Menetelmän kehittäjät näkivät kaikenlaisten aineistojen soveltuvan teorioiden luomiseen (Glaser & Strauss 1980, 18). Grounden theory sopii erityisesti tutkimuskohteisiin, joihin halutaan tuoda uusi näkökulma ja joista ei ole riittävästi relevanttia tutkimusta (Airaksinen 2021). Menetelmään sisältyvää induktiivisuuden ehtoa on myös kyseenalaistettu, koska havainnot ovat aina teoria- ja käsitesidonnaisia, ja tutkijan esiymmärrys vaikuttaa väistämättä havainnointiin ja tulkintaan (Stenlund 2017, 52).

4.4.2 Sisällönanalyysi ja Grounded theory tässä tutkielmassa

Tämän tutkielman tutkimusmenetelmä sekä aineiston analyysimenetelmä ovat muotoutuneet, vastoin alkuperäistä suunnitelmaa, aineistolähtöisesti. Analyysitavan valinta perustuu sosiaalisen raportoinnin kontekstiin ja tutkimuksen tieteenfilosofiseen viitekehykseen (ks. Pösö 2022, 85–93). Lopullinen analyysi muuttui tutkimuksen viimeisestä vaiheesta jatkuvaksi vuoropuheluksi aineiston kanssa (Högbacka & Aaltonen 2015, 22).

Aloitin analyysin heti aineiston saatuaani kirjoittamalla muistiin havaintojani ja aineiston herättämiä ajatuksia (vrt. Flick 2018, 96–97, 133; Holopainen ym. 2021, 254). Ensivaikutelma aineistosta oli, sosiaalisen raportoinnin dokumenteille ominaiseen tapaan, hajanaisuus, raporttikohtainen moni-ilmiöisyys sekä analysoinnin haasteellisuus (ks. Keskimaunu 2023, 28; Saarinen & Pasanen 2022, 83–85). Raporteissa oli, hallinnollisille teksteille tyypilliseen tapaan, rakenne otsikkotasolla, mutta sisällöllisesti raportit poikkesivat toisistaan ja olivat informaatioltaan hajanaisia (ks. Kääriäinen 2022). Useimmat raportit sisälsivät useita ajatuskokonaisuuksia, toisin sanoen tutkimuskysymykseen hieman eri näkökulmista vastaavia merkityksiä eli ”ilmiöitä” (ks. Elo ym. 2022). Yritys pelkistää raporttien asiasisältö (vrt. Holappa, Kallio & Isola 2024) ainoastaan yhdeksi raporttikohtaiseksi ilmiöksi (avoin koodaus) näytti kadottavan suuren osan raporttien sisältämästä informaatiosta (ks. esim. Pohjalainen 2012; Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005). Samoin raporttien sisältämien ilmiöiden nimeäminen asiakasasemalähtöisesti (kuten esimerkiksi opiskelija, päihdeongelmainen, asunnoton), tai sosiaalisen ongelman (kuten päihteet, talousvaikeudet) mukaan vaikutti johtavan epätarkoituksenmukaisen karkeisiin yleistyksiin (ks. Pösö 2022, 85–93). Huomioni siitä, että raportit eivät vastaa

sisällöllisesti rakenteellisen sosiaalityön teemoja, johdatti aineistolähtöiseen analyysiin ja Grounded theory-lähestymistapaan.

Aineiston analysoinnissa päädyin käyttämään analyysiyksikkönä aineistosta tunnistamiani, muutosta vaativiksi seikoiksi tulkitsemiani katkelmia eli ”ilmiötä” (vrt. Holappa ym. 2024; Airaksinen 2021). Näin syvensin sisällönanalyysiä Grounded theory-lähestymistavalla. Tämä on ehkä hieman poikkeuksellinen etenemistapa; pidetäänhän Grounded theorya laajana lähestymistapana ja teorianmuodostusstrategiana, ei vain sisällönanalyysin muotona. Toisin kuin yleensä, Grounded theory ei siis ole alusta saakka ohjannut tutkimusprosessia. Kuitenkin tämä vähitellen muotoutuva analyysitapa vaikutti relevantilta erityisesti tutkielman konteksti huomioiden (ks. Elo ym. 2022, 5). Grounded theorylle ominaisesta poikkeavasti, olin kirjoittanut tutkielman viitekehysten suureksi osaksi ennen aineiston analysoimista (Glaser & Strauss 1980, 37). Viitekehys ei kuitenkaan ole ohjannut analyysiä, vaan se toimii tutkimusasetelmaa taustoittavana- sekä tulosten tarkastelukehystenä (ks. Juhila 2014, 8).

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastatakseni olen siis analysoinut aineiston hyödyntäen sekä edellä kuvaamiani laadullisen tutkimuksen, aineistolähtöisen sisällönanalyysin että Grounded theoryn ideoita (Stenlund 2017, 63; Vanhanen & Kyngäs 1999). Lopulta koko tutkimusta viitoittavana ”karttana” (Stenlund 2017, 51-52) toiminut Grounded theory vaikutti sopivan näkökulmaksi, koska yhdessä viitekehysten kanssa aineisto tarjosi uusia näkökulmia tutkimuskohteesta, juuri käyttöön otetulla sosiaalisen raportoinnin työkalulla toteutetusta dokumentaatiosta (ks. Airaksinen 2021; ks. myös Penttinen 2022, 38–40; Koskela 2003, 25, 98). Lisäksi hyödynsin analyysissä työkokemukseni ja koulutukseni antamaa tietämystä sosiaalihuollon kentästä (ks. Rautio 2020, 50; Raitakari ym. 2022, 261), sekä Kosken (2021) esitystä laajalti kvalitatiivisiin aineistoihin soveltuvasta dialogisesta tematisoinnista: analyysin etenemistä raakatekstistä aineistokategorioiksi, teoreettisesti perustelluiksi teemoiksi ja tulkinnoiksi, lähtökohtana tutkijan teoreettinen ja metodologinen ajattelu ja ymmärrys (em. 157).

Olen johtanut analyysia ohjaavat tarkastelunäkökulmat tutkimustehtävästä. Sisällölliset kategoriat olen rakentanut aineistolähtöisesti, joskin suhteutan niitä toisiin tutkimuksiin (Jokinen 2014, 16). Aineiston analysoinnissa olen hyödyntänyt, konstruktionismille ominaiseen tapaan, yksityiskohtien ja kokonaisuuden suhteen hahmottamista auttavia muistiinpanojani, sekä aineiston esittelyn yhteydessä kuvaamiani havaintoja, jotka toimivat tulosten reflektoinnissa sekä teorian kehittämisessä (ks. Holopainen ym. 2020, 256; Flick 2018, 96–97, 133).

Analyysiä aloittaessani jouduin pohtimaan tutkimuskontekstissa oleellista mutta samalla sisällöllisesti jokseenkin epäselvänä kuvautuvaa käsitettä ”*ilmiö*”. Sosiaalisen raportoinnin lomakkeessa ilmiöllä viitataan ”*asiakastyössä ilmeneviin asioihin tai muutossignaaleihin*”, jotka pyydetään tiivistämään *asiasanoiksi* (kohta E). Asiasanaesimerkeiksi annetaan elämän osa-alueita (esimerkiksi *talous* ja *asuminen*) sekä sosiaalipalveluita (*sosiaalinen kuntoutus, perheytyö*). YSO - Yleinen suomalainen ontologia -sanastopalvelu puolestaan määrittää ilmiön tyyppiltään *yleiskäsitteeksi*. *Yläkäsitteenä* se viittaa tapahtumiin sekä tiloihin, joille ei voida määrittellä selkeää alku- ja loppupistettä. *Alakäsiteluokkia* ovat esimerkiksi biologiset ja yhteiskunnalliset ilmiöt, joista yhteiskunnallisten ilmiöiden alakäsitteitä ovat esimerkiksi *arki, opiskelijaelämä, työelämä, sosiaalinen elämä*. (YSO.)

Sosiaalityötä koskevissa tutkimuksissa ilmiön käsite näyttäytyy monimerkityksisenä, monikerroksisena ja tulkinnanvaraisena. Esimerkiksi *haavoittuvuutta* voidaan itsessään pitää ilmiönä, mutta toisaalta haavoittuvuuden käsitteen avulla voidaan pyrkiä tavoittamaan niitä ilmiöitä, kuten elämäntapahtumia, jotka edelleen johtavat seuraavaan ilmiöön, kuten marginalisaatio (Kuronen 2022, 66, 80). Ilmiöllä voidaan myös tarkoittaa sosiaalihuollon asiakkaiden tilannetta ja sosiaalipalvelua (Jokinen ym. 2022, 27), asiakasryhmää (Pösö 2022, 88), ihmisten kokemuksia (Metteri 2019, 8), työskentelytapaa (Laitila, Lunkka & Suhonen 2020), kehitystrendiä kuten sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus (Holappa ym. 2024), taustamuuttujaa kuten koulutustaso tai arvolutautunutta määrittelykategoriaa, kuten huono-osainen ja köyhä (Jokinen, Raitakari & Ranta 2022, 12), puhetapaa ja vallitsevaa toimintatapaa (Jokinen ym. 2022, 21–45) tai tutkimuskohdetta (Kuronen 2022, 56), kuten esimerkiksi lapsen tilanteen arviointi lastensuojelutyössä (Jaakola 2020). Luonnontieteessä ilmiöillä viitataan mekanismien seurauksiin: ilmiöitä selitetään teorioilla (Niiniluoto 2012, 164). Airaksinen (2021) kuvaa ”ilmiön” synonyymiksi ”kategorialle” todeten, että tutkimusaineiston avulla voidaan *valottaa tutkittavaa ilmiötä* (em.).

Jalonen, Lähtenmäki-Smith, Manu, Uusikylä, & Branders (2022) paikantavat ilmiölähtöisyyden alkuperän suomalaisessa keskustelussa vuoden 2014 opetussuunnitelmatyön *ilmiöpohjaisen oppimisen tavoitteeseen*, jolla tarkoitettiin perinteiset oppiainerajat ylittäviä ja tutkivaa oppimista edellyttäviä kokonaisuuksia. Taustalla vaikuttivat huomiot vallitsevasta muutoksesta, ilmiöiden yhteen kietoutumisesta ja monimutkaistumisesta. Ilmiölähtöisyyttä alettiin painottaa myös hallintotieteellisessä tutkimuksessa Sitran ehdottaessa vuonna 2018 sektoroituneen hal-

lantomallin tilalle ilmiölähtöistä mallia, jossa resurssien jako pohjautuisi yhteiseen tavoitteeseen ja yhteensovittaminen tapahtuisi muodollisen toimivallan sijaan kyvykkyyksien ja täydentävyyden näkökulmasta. Ilmiölähtöisessä mallissa prosessia ohjaisivat normien sijaan luottamus ja tilannekohtainen harkinta sekä kompleksisuuden hyväksyminen, joka auttaa ymmärtämään ilmiöiden ja tapahtumien yhteen kietoutumisesta syntyvää ennakoimatonta kehitystä. (em., 7–12, 25.)

Lopulta, aineiston useiden lukukertojen myötä, omaan ajatteluuni luottaen ja valmiisiin teoreettisiin rakennelmiin tukeutumatta, aineistosta alkoi hahmottua oleelliselta vaikuttavia yksityiskohtia ja toistuvia aihepiirejä (ks. Koskela 2003, 25, 98; Penttinen 2022, 3, 38), joita nimitän *ilmiöiksi*. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa, avoimessa koodauksessa, pyrin tunnistamaan raporteista kaikki niiden sisältämät ilmiöt (vrt. Metteri 2019, 8; ks. raportointilomakkeen saateteksti). Irtauduin siis raportit yhden ominaisuuden ja asiakasaseman perusteella yksinkertaistavasta kategorisoinnista (ks. Pösö 2022, 93; vrt. esim. Jokinen ym. 2022, 27) samaan tapaan kuin Ritala-Koskinen (2022) tutkimuksessaan, jossa hän osoittaa yksin asuviin liitettyjen kategoristen oletusten purkautuvan kohdeilmiöön liittyvien tutkimusten tietoja yhdistelemällä (em., 125).

Erillisiksi ilmiöiksi tunnistettavia ilmaisuja (analyysiyksiköitä) löytyi raportointilomakkeista sekä ilmiökuvauksista (kohta F) että ratkaisuehdotuksista (kohta G). Niiden pituus vaihteli yhdestä sanasta koko raporttiin. Ominaisuuksistaan johtuen ilmaisuja ei ollut juurikaan mahdollista tiivistää (reduoida). Merkitsin jokaisen erottamani ilmiön yhteyteen sen raportin kopioineen numerot, joista ilmaisu oli poimittu. Näin pystyin palaamaan raporttiin, tarkistamaan tulkintani sekä poimimaan muodostamiani luokkia kuvaavia sitaatteja. (ks. Airaksinen 2021.) Raporttien pilkkomista erillisiksi ilmiöiksi perustelee raporttien konteksti: tavoite tuoda ilmi muutosta vaativia asioita rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseksi.

Seuraavassa esimerkki avoimesta koodauksesta:

”Kela maksaa usealle kuukaudelle tarkoitetun opintotuen kerralla. Opiskelija, joka ei hallitse rahankäyttöään, käyttää rahat nopeasti, minkä seurauksena hän on monta kuukautta ilman tuloja.”.

Erillisiksi ilmiöiksi erottuivat seuraavat: ¹⁾ *Kelan lisäongelmiin johtava ja siten epätarkoituksenmukainen tuenmaksukäytäntö*, ²⁾ *opiskelijoiden taloudenhallintaongelmat* sekä ³⁾ *useiden kuukausien tulottomuus*.

Toinen esimerkki avoimesta koodauksesta on raportti, jossa kuvataan vallitsevan toimintatavan aiheuttavan negatiivisia tunteita ja henkistä kuormittumista. Lisäksi toiminta on tulkittavissa organisaatiolähtöiseksi, vaikka palveluiden kuuluisi olla asiakaskeskeisiä ja asiakkaan edun mukaisia (1301/2014, 1 §, 2 §, 4 §, 5 §):

”Kotona asumisen ja kotiin vietävien palveluiden ensisijaisuus ikäihmisten palveluita ohjaavana periaatteena¹⁾ aiheuttaa kysymyksiä niin asiakkaisissa²⁾, heidän lähiverkostoissaan³⁾ että ammattilaisissa⁴⁾. Tulee esille esimerkiksi⁵⁾ turvallisuuden tunteena ja huolena siitä, mikä on oikea tapa toimia.”

Tunnistin tästä katkelmasta kaikkiaan viisi ilmiötä: 1) kritiikki palvelun valitsemisen organisaatiolähtöisyyttä kohtaan; mainitun toimintaperiaatteen laaja negatiivinen vaikutus herättää kysymyksiä kaikille niille, joita se koskee: 2) asiakkaille, 3) heidän läheisilleen sekä 4) työntekijöille; 5) tilanne aiheuttaa turvallisuuden- ja epävarmuuden tunteita mainituille asianosaisryhmille. Tulkitsen nämä omiksi ilmiöikseen, koska niihin on vastattava erilaisilla toimilla, ja toisaalta niihin vastaamattomuudella on omanlaisensa seuraukset.

Aineiston avoimen koodauksen eli lyhyellä analyysiyksiköllä toteuttamani lähiluvun tuloksena aineistosta erottui kaikkiaan 105 ilmiötä. Analyysin toisessa, osittain avoimen koodauksen kanssa samanaikaisessa *akselikoodauksen* vaiheessa (klusterointi), yhdistin erottelemani ilmiöt kahteen luokkaan: *asiakkaita haittaaviin ja työntekijöitä haittaaviin ilmiöihin*. Samanaikaisesti näiden koodausvaiheiden kanssa ryhmittelin tunnistamiani ilmiöitä myös pienempiin, ilmiöiden asiasisältöjen mukaisiin ryhmiin. Asiakkaita haittaavien ilmiöiden luokat nimesin seuraavasti: *haitalliset käytänteet ja puuttuvat palvelut tai palveluiden osat*. Työntekijöitä haittaavien ilmiöiden luokat nimesin seuraavasti: *työn suunnitteluun liittyvät ilmiöt ja työntekijäkokemukseen liittyvät ilmiöt*.

Analyysin kolmannessa, *selektiivisen koodauksen*, vaiheessa muodostin akselikoodauksessa tekemistäni luokista kaikki ilmiöt kattavan ydinkategorian, jonka nimesin *sosiaalihuollon toteuttamista haittaaviksi ilmiöiksi* (kuvio 1.). Tästä muodostui vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymyksen. Olin tunnistanut raporttien rakentuvan useita ilmiöitä eli muutostarpeita sisältävistä osista, jotka kaikki paikantuivat sosiaalihuollon toteuttamiseen.

Edellä kuvaamani aineiston ensimmäisen vaiheen analyysi, ilmiöiden tunnistaminen ja luokittelu, herätti edelleen kysymyksiä liittyen raporteissa käytettyyn kieleen sekä sen myötä tulkin-

nallisiin haasteisiin. Käsitkseni raporttien tekstilajista ja tavoitteesta tuntui olevan ristiriidassa dokumenttitekstien kanssa ja esiyymmärrykseni vaikutti jotenkin puutteelliselta. (Kakkuri-Knuuttila 2004b, 34–46; Hanén 2017, 37.) Tekstien hermeneuttisessa kehässä, niiden sanoman eheydessä, ovat säröt eivät korjaantuneet tulkinnallisella hyvänsuopuudella eivätkä ilmeisyyden periaatteen noudattamisella (Kakkuri-Knuuttila & Ylikoski 2004, 24–33, Kakkuri-Knuuttila 2004 a), 17; Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2004, 67–68; vrt. Suomela 2015; Hanén 2017, 31–33). Huomioni oli kiinnittynyt, ilmiöiden ohella, raporteihin tekstinä (ks. Satokangas 2021, 46).

Tämä havainto johti toisen tutkimuskysymyksen muodostamiseen. Siihen vastatakseni päädyin analysoimaan aineiston myös *argumentaation näkökulmasta*. Varsinaista argumenttianalyysiä en kuitenkaan ole tehnyt, vaan lähinnä tuon esille dokumenttien asiasisällön ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen vaikuttavia piirteitä yksityiskohtiin keskittyneen lähiluvun avulla (vrt. Peiponen 2015; vrt. Takanen 2020, 39–54; 72; ks. myös Peltonen 2023; Jokinen ym. 2022, 30; Günther 2022, 165–198).

Edellä kuvaamani tilanne johti valintaan aineiston tarkastelunäkökulmien, vääristelemättä todellisuutta kuvaavan faktanäkökulman ja piilossa olevaa ilmiötä valottavan, tulkintaa korostavan, poikkeustapaukset huomioivan ja ennako-oletukset kyseenalaistavan näytenäkökulman välillä (vrt. Pösö 2022, 93; Ritala-Koskinen 2022, 125; Puusa 2021, 149–151). Päädyn hyödyntämään näitä osittain lomittaisia näkökulmia, joka tekee tutkimuksesta moninäkökulmaisen, vaikkakin vahvemman painotuksen sai näytenäkökulma (Puusa 2021, 149–151, Jokinen 2014, 12).

Kuvaan seuraavassa luvussa aineiston toisen analyysimenetelmän, argumenttianalyysin, pääpiirteitä, sekä sen soveltamista tässä tutkimuksessa.

4.4.3 Argumenttianalyysi teoriassa ja tässä tutkielmassa

Kielentutkimukseen ja kielitieteisiin kuuluvalla argumenttianalyysillä voidaan selvittää argumentaation osia, argumentaatiovirheitä sekä kielellisten tekojen tavoitteita/puheakteja (Lahti 2019, 22, 133; Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2004, 63–111; Kakkuri-Knuuttila 2004b, 34–56; Kakkuri-Knuuttila & Ylikoski 2004, 24–29; Ylikoski 2004, 158–173.) Argumenttianalyysi soveltuu erityisesti monimutkaiselta vaikuttavan ja kirkastamista vaativan tekstin analysoin-

tiin, huonon argumentoinnin tunnistamiseen ja argumentaation puutteellisuuden arvioimiseen (Suomela 2015, 108). Argumenttianalyysi voidaan toteuttaa lähiluvun avulla (esim. Peiponen 2015).

Argumentti tarkoittaa sekä perustelua että väitteen, perustelujen ja taustaoletusten kokonaisuutta. Argumentti vastaa kysymykseen, miksi vastaanottajan tulee hyväksyä väite. Perustelujen nojalla arvioidaan väitteen hyväksyttävyyttä. Hyvin perusteltu väite tulisi hyväksyä, mikäli ei ole vahvoja vastaväitteitä tai hyvin perusteltuja vaihtoehtoisia näkemyksiä. (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2004, 60–65.)

Argumenttianalyysissä etsitään väite, perustelut sekä taustaoletukset (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2004, 60–65 Kakkuri-Knuutila & Ylikoski 2004, 24). Argumenttien erottelu tekstistä on osa tekstin tulkintaa ja edellyttää tekstin sisällön ymmärtämistä. Sisällön ymmärtäminen puolestaan edellyttää sanojen, lauseiden ja tekstin kokonaisuuden merkitysten ymmärtämistä. Merkityssisällön löytäminen tekstistä edellyttää tekstin tulkitsemista, eli tekstin sisältämän argumentin omin sanoin muotoilemista. Merkityksen muuttuessa muuttuu myös argumentti. Onnistuneen argumentoinnin sekä argumenttianalyysin edellytys on merkityksen ja tulkintaperiaatteiden ymmärtäminen. Kakkuri-Knuutila & Ylikoski (2004) toteavat merkityksen teorian ”*visaiseksi ja monisyiseksi filosofiseksi ongelmavyyhdyksi*”. (em. 24.)

Tekstin osien merkityksen ymmärtämiseen ja edelleen tulkitsemiseen vaikuttavat konteksti, kielenkäyttö puhetekoina eli puheakteina, merkitysten julkisuus ja yhteisöllisyys sekä konventionaalisuus. Tulkintaprosessi kulkee hermeneuttisessa kehässä. Tekstikokonaisuuden ymmärtäminen muotoutuu osien ja osat kokonaisuuden kautta, samalla huomioiden ilmausten merkitysyhteys. Tulkintaa voidaan pitää onnistuneena, jos tulkinnan ja tekstin välillä ei ole ristiriitoja. Tulkinnan periaatteet ovat tiivistetysti esiymmärrys, hermeneuttinen kehä, suopeuden periaate ja ilmeisyys. Tosin samalle tekstille voidaan esittää useita eri tulkintoja. (Kakkuri-Knuutila & Ylikoski 2004, 24–33.)

Tulkitsen tämän tutkielman aineistona olevien sosiaalisen raportoinnin dokumenttien koostuvan argumenteista, joilla on tarkoitus vaikuttaa raportojien esihenkilöiden uskomuksiin ja edelleen tekoihin (Kakkuri-Knuutila & Ylikoski 2004, 26). Raporteilla on performatiivinen funktio, sillä niiden on tarkoitus tuottaa uskottavaa tietoa raportojien havaitsemista muutostarpeista (Viinikka 2017, 191–200; Tiililä & Laurila 2017, 135).

En ole tehnyt aineistolle varsinaista argumenttianalyysiä, kuten esimerkiksi arvioinut systemaattisesti argumenttien huonoutta, pätevyyttä tai perusteluita (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2004, 60–75, 159 vrt. esim. Lahti 2019; Suomela 2015). Sen sijaan kiinnostuksen kohteena ovat raporttien merkityssisällön löytämistä vaikeuttaneet piirteet. Argumentointia tarkastelemalla on mahdollista tunnistaa esimerkiksi esisopimusten ja perustelujen selkeyttä sekä edelleen arvioida käytetyn argumentoinnin vaikutusta tekstin aiottuun funktioon (vrt. Lahti 2019). Tekstin aiotulla funktiolla tarkoitan raportoinnin ominaisuuksia rakenteelliseen sosiaalityöhön tähtäävän tiedontuotannon näkökulmasta.

Argumentoinnin tarkastelussa käytän pääasiassa Kakkuri-Knuutilan (toim., 2004) teosta *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*, jota on käytetty muissakin argumentointia tutkivissa väitöskirjoissa ja pro graduissa (esim. Lahti 2019; Suomela 2015). Analyysini kohdentuu lähinnä argumenttien logokseen eli argumentin asiasisältöön ja siihen kohdistuvaan loogiseen päättelyyn. Sen sijaan muut argumentaation osat, ethoksen ja pathoksen, jätän huomioimatta. En kuitenkaan varsinaisesti erittele argumenttien asiasisältöjä (vrt. esim. Suomela 2015), vaan ainoastaan tunnistan ja tuon esille argumentoinnin ymmärtämistä vaikuttavia piirteitä, lähinnä argumentaation puutteellisuutta.

Peiposen (em. 2015) tapaan en myöskään esittele eksakteja lukuja löydöksistä, koska niiden esiintymistiheys ei ole oleellista, vaan tuon esimerkeillä ilmi toistuvia havaintoja. Argumentaation lähiluvulla, dokumenttien viestinnällisten funktioiden erittelyä kriittisen tekstintutkimuksen sekä sisällönanalyysin keinoin, huomion yksityiskohtiin kiinnittäen (vrt. Peiponen 2015; vrt. Takanen 2020, 39–54; 72; ks. myös Peltonen 2023), pyrin selvittämään, mistä tutkielman alussa toteamani raporttien vaikeaselkoisuus mahdollisesti johtui. Argumenttien hyvyden arvioimiseen ja kritiikin periaatteisiin ei kuitenkaan ole ehdotonta ohjetta, vaan ne ovat kunkin yhteisön itse ratkaistavissa (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2004, 109).

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Tieteellisen tutkimuksen etiikassa korostetaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön ohjeistuksen mukaisesti olen pyrkinyt rehellisyyteen, huolellisuuteen, tarkkuuteen ja lähteiden oikeaan käyttöön. Olen myös noudattanut asianmukaisia tietosuojakäytäntöjä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Sen sijaan tutkittavien tiedonsaantiin ja tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuteen liittyviä vaateita ei tässä tutkimuksessa tarvinnut huomioida, koska tutkimuskohteena ovat anonymisoidut raportit (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoofo

2019, 10–13). Kuitenkin raporttien käyttäminen tutkimusmateriaalina ilman raporttiteijien suostumusta aikaansaa ainakin periaatteellisen eettisen ongelman (vrt. Günther 2006, 36–37). Myös joku raporttiteija saattaa tunnistaa oman kirjoituksensa/tiimin kirjoituksen aineistoesimerkeistä. Kukaan muu ei kuitenkaan voi päätellä, kenen sitaattia on käytetty. Toisaalta raportit on kirjoitettu osana virkatyötä, institutionaalisenä toimintana, eivätkä ne edusta raporttiteijien henkilökohtaisia tiedonantaja (vrt. Viinikka 2017, 198). Raporttiteijat ovat myös olleet tietoisia raporttien hyödyntämisestä rakenteelliseen sosiaalityöhön. Aineiston hankintaan ja käyttämiseen tutkielman aineistona ei siis liity varsinaisia eettisiä kysymyksiä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on oleellista huomioida tutkimuksen luonteen ja tutkimusaiheen vaikutus tutkimukseen vastaamiseen (Hasanen & Günther 2014, 5). Sosiaalisen raportoinnin lomakkeen sanamuodot ovat ainakin jossain määrin saattaneet ohjata raporttien kirjoittamista; varsinaisesta tutkimukseen vastaamisestahan kyseisen aineiston yhteydessä ei voida puhua. Raportointilomakkeen sanamuotojen vaikutuksen olen pyrkinyt huomioimaan tarkastelemalla vastaamisen tapaa (luku 4.2). Aineiston kahdesta näkökulmasta ja kahdella tavalla toteuttamani analysointi lisää tulosten luotettavuutta mahdollistamalla niistä tehtävien päätelmien syventämisen. Luotettavuutta lisää myös aineiston analysoiminen sen omilla ehdoilla, aineistolähtöisesti.

Laadullisen tutkimuksen validiteetin eli pätevyuden arviointi kohdentuu tutkijan tuottamien konstruktioiden ymmärrettävyyteen sekä vastaavuuteen tutkittavien tuottamien konstruktioiden kanssa. Luotettavuutta ja pätevyyttä voidaan parantaa tutkimuksellisten ratkaisujen kriittisellä arvioinnilla. (Hasanen & Günther 2014, 5.) Luotettavuuden lisäämiseksi olen pyrkinyt avaamaan lukijalla tekemäni valinnat perusteineen, sekä tuomalla esiin tutkimuksen alkuvaiheen hankaluuksia; kuvaan tätä tarkemmin pohdinta -osiossa. Aineistoesimerkeillä puolestaan olen pyrkinyt kuvaamaan aineistosta tekemiäni päätelmiä.

Koen pystyneeni tarkastelemaan raportteja refleктоivan tutkijan roolissa objektiivisesti (vrt. Günther 2006, 36) siitä huolimatta, että työskentelin Kymsoella sosiaalisen raportoinnin työkalun pilotointivaiheessa. En kuitenkaan tuolloin tiennyt, että tulisin käyttämään raportteja tutkimusaineistonani, joten tämä kaksoisroolini suhteessa aineistoon (ks. Kääriäinen 2003, 51) on merkityksetön.

5 Tulokset

Tämän tutkielman tuloksena rakentui kuva sosiaalisen raportoinnin työkalulla toteutetusta dokumentaatiosta tiedontuotannon välineenä. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen antoi kuvan raporttien sisältämistä ilmiöistä. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen antoi kuvan raportointitavasta, toisin sanoen sosiaalisessa raportoinnissa käytetystä virkakielestä (ks. Tiililä 2017, 4–19). Ensimmäisessä tulosluvussa kuvaan sitä, *mistä* raporttoitiin. Toisessa tulosluvussa kuvaan sitä, *miten* raporttoitiin.

5.1 Sosiaalisen raportoinnin sisältämät ilmiöt

Tutkimusaineiston (N=45) *avoin koodaus*, irtautuminen raportit yhden ominaisuuden perusteella yksinkertaistavasta, yhdeksi ilmiöksi tyypistävästä kategorisoinnista, toi esille raporttien kokonaisuutensa nähden yli kaksinkertaisen määrän (N=105) ilmiöitä (ks. kuvio 1: Sosiaalisen raportoinnin dokumenttien sisältämät ilmiöt). Tämä 105:n ilmiön kokonaisuus jakaantui kahteen osaan: *oman organisaation* (jatkossa ”organisaation”) *sisäisiin* (N=85) ja *organisaation ulkopuolisiin* (N=20) ilmiöihin; luokitteluperusteena käytin ilmiöiden ilmenemiskontekstia. Sisällytän organisaation sisäisiin ilmiöihin myös terveydenhuoltoa koskevat raportit siellä toimivien ilmoitusvelvollisuuden vuoksi (1301/2014, 48 § ja 49 §; 612/2021). Oheiset katkelmat ovat esimerkkejä ilmaisista, joiden perusteella tulkitsin ilmiöiden sijoittuvan organisaation sisälle:

”Neuvolan hoitajille ei ole suoria puhelinnumeroita.”

”Asiakkaiden asumispalveluiden tarpeisiin pystytään vastaamaan heikosti...”

”Jatkuva kehittäminen ja organisaatiomuutokset...”

Organisaation ulkopuolelle sijoittuviksi raporteiksi tulkitsin lähinnä melko yleisluonteisia yhteiskunnallisia ongelmia koskevat ilmaisut, esimerkiksi:

”Yksinäisyys vastoin tahtoa...”

”Vuokranantajat ovat tiukentaneet suhtautumistaan...”

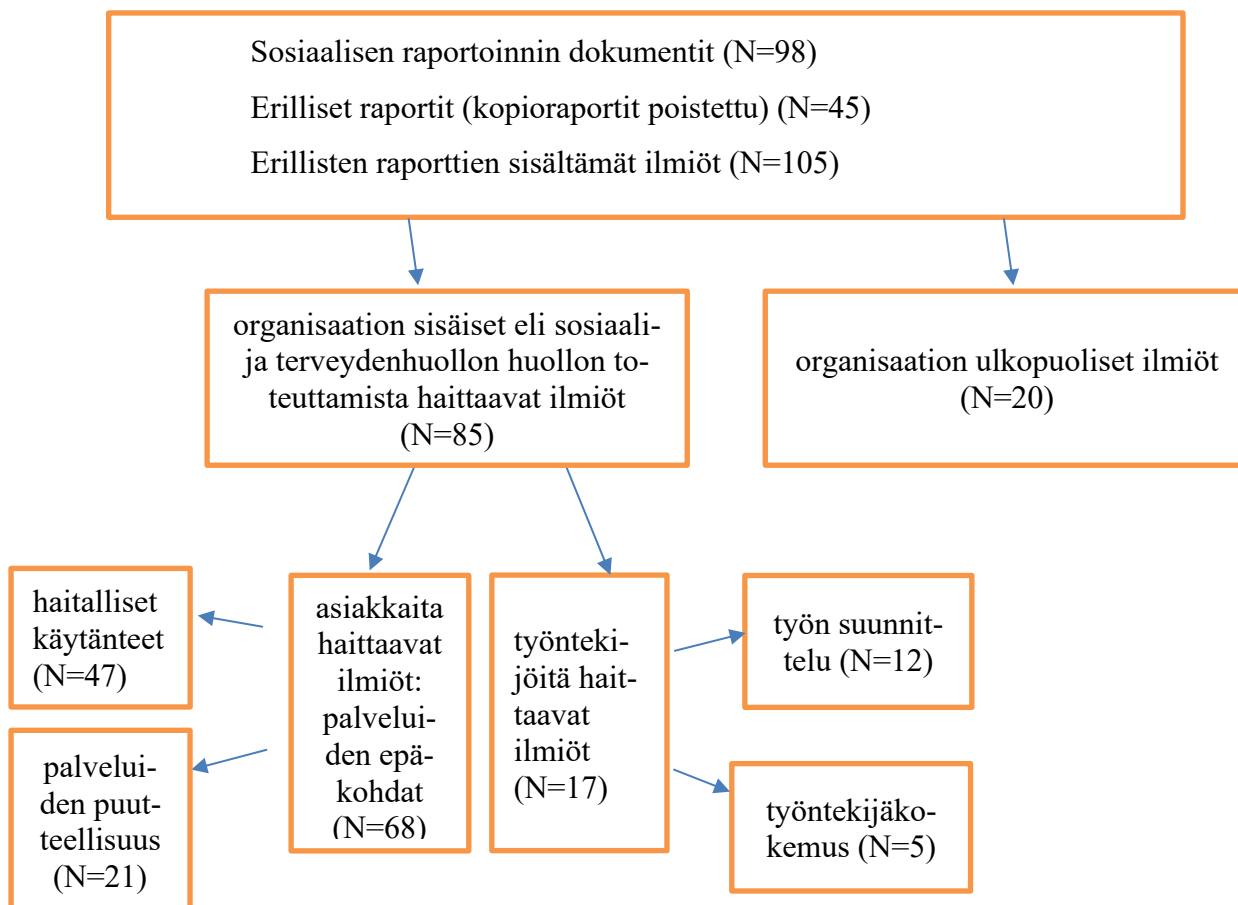
”Harrastusten korkeat kustannukset rajaavat monet lapset harrastusten ulkopuolelle.”

Muodostaakseni aineiston ilmiöistä eheän kokonaisuuden, jätin nämä organisaation ulkopuoliset ilmiöt analyysin ulkopuolelle.

Yhdistin organisaation sisäisten ilmiöiden kokonaisuuden edelleen kahteen pääluokkaan: *asiakkaita haittaavat* (N=68) ja *työntekijöitä haittaavat* (N=17) ilmiöt. Jatkoain edelleen ilmausten akselikoodausta ilmaisuja kuvaaviin luokkiin yhdistämällä ja abstraktiotasoa nostamalla ajatuksella, että ilmaukset ovat esimerkkejä samasta ilmiöstä (Alasuutari 2011, 41–42).

Asiakkaita haittaavien ilmiöiden kokonaisuus jakautui edelleen *haitallisiin käytänteisiin* (N=47) ja *puuttuviin palveluihin tai palveluiden osiin* (N=21). Sisällytin tähän kokonaisuuteen oman organisaation ohella myös Kelaa koskevat ilmiöt. Työntekijöitä haittaavien ilmiöiden kokonaisuus (N=17) jakautui *työn suunnitteluun* (N=12) ja *työntekijäkokemukseen* (N=5). Nämä yhdessä muodostivat ydinkategorian: *sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamista haittaavat ilmiöt* (N=85).

Kuvio 1: Sosiaalisen raportoinnin dokumenttien sisältämät ilmiöt

Sosiaalityöntekijät olivat siis tuoneet raporteissa esille runsaasti sosiaalihuollon toteutukseen liittyviä haasteita sekä kehittämistarpeita: asiakkaita haittaavia käytänteitä ja palveluiden

puutteellisuutta, sekä työskentelyä haittaavia seikkoja. Avaan näitä tutkimustehtävän ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaavia löydöksiä seuraavissa kahdessa alaluvussa.

5.1.1 Asiakkaita haittaavat ilmiöt (N=68): palveluiden epäkohdat

Asiakkaita haittaavien ilmiöiden (N=68) kokonaisuus sisälsi suurimmaksi osaksi haitallisia käytänteitä (N=47), jakautuen *asiakkaille suoraan ja asiakkaille välillisesti* haitallisiin käytänteisiin. Toisekseen asiakkaita haittaavien ilmiöiden kokonaisuus sisälsi *palveluiden puutteellisuuden* liittyviä ilmiöitä (N=21), toisin sanoen puuttuvia ja puutteellisia palveluita.

Suoraan haitalliset käytänteet kohdentuvat suoraan asiakkaisiin tai asiakkaaksi pyrkiviin. Tarkennetusti ne ilmenevät puutteina työskentelytavoissa, lähinnä yksilöllisen tarpeen huomioimattomuutena ja riittämättömänä tai vääränlaisena tukena. Toisekseen ne ilmenevät palveluiden saavuttamattomuutena, kuten ongelmina palveluihin pääsemisessä ja palveluista väliin putoamisena. Annan seuraavassa näistä esimerkkejä.

Yksilöllisen tarpeen huomioimattomuutta edustaa tilanne, jossa asiakkuus on siirretty epätarkoituksenmukaiseen palveluun tarkoituksenmukaisen palvelun sijaan:

”... asiakkuus on siirretty lastensuojelusta aikuissosiaalityöhön, jossa on vähemmän asiassa tarvittavaa kokemusta ja osaamista.”

Ilmiöksi tulkitsin siis epätarkoituksenmukaiseen palveluun siirtämisen. Syy tähän menettelyyn ei ilmennyt raportista.

Asiakkaan yksilöllisen tarpeen huomioimattomuutta ilmentää myös tilanne, jossa asiakas ei yksinkertaisesti saa hänelle tarjotusta palvelusta apua:

”Aikuissosiaalityössä näkyy asiakkaiden vaikeus saada ko. palveluista kokonaisvaltaista apua ja tukea.”

Yksilöllisen tarpeen huomioimattomuus ilmenee myös raportista, jossa todetaan asiakkaalle ensisijaisesti tarjotun palvelun olevan epätarkoituksenmukainen. Esimerkistä ilmenee lisäksi yksilöllisen tarpeen huomioimattomuuden laaja-alaisuus: tilanteella on negatiivinen vaikutus paitsi asiakkaisiin kuin myös asiakkaiden läheisiin, sekä työntekijöihin:

”Kotona asuminen ja kotiin vietävien palveluiden ensisijaisuus ikäihmisten palveluita ohjaavana periaatteena aiheuttaa kysymyksiä niin asiakkaissa, heidän lähiverkostoissaan että ammattilaisissa. Tulee esille esimerkiksi turvattomuuden tunteena ja huolena siitä, mikä on oikea tapa toimia.”

Yksilöllisen tarpeen huomioimattomuuden ohella työskentelytapojen puutteellisuus ilmenee myös riittämättömänä ja vääränlaisena tukena sekä asiakasepäystävällisyytenä. Tapauskohtaisen harkinnan puutteellisuus johtaa yhdenvertaisuuden toteutumisen haasteisiin. Näin tapahtuu esimerkiksi tilanteessa, jossa asunnonvuokraaja ei mahdollista vammaispalvelulain mukaisia, lakisääteisiä asunnonmuutostöitä. Raportin ratkaisuehdotuksesta ilmenee, että asunnonmuutostöiden tapauskohtainen ennallistaminenkaan ei ole vallitseva käytäntö. Tämä puolestaan paikantaa kyseisen ilmiön organisaation sisäisen toimintavasta ja vallitsevasta käytännöstä johtuvaksi puutteellisuudeksi:

”Voisiko esimerkiksi tapauskohtaisesti neuvotella muutostöiden ennallistamisesta?”

Toinen suoraan epäedullisten käytäntöjen kokonaisuus, *palveluiden saavuttamattomuus*, sisältää ongelmia palveluihin pääsemisessä sekä palveluista väliin putoamista. Asiakkaalla ei esimerkiksi katsota olevan oikeutta raportoijan tarpeelliseksi arvioimaan palveluun. Sen sijaan asiakkaalle tarjotaan palvelua, josta puuttuu tarkoituksenmukainen osaaminen. Seuraa palveluista väliin putoaminen:

”Ovat väliinputoajia; ei oikeutta erityishuoltoon, vammaispalveluihin. Tätä osaamista ei löydy mm. tuetusta asumisesta eikä sosiaalityöstä. Asiakkaiden tuen tarpeeseen vastaaminen jää toteutumatta.”

Myös palveluiden tiukat linjaukset saattavat johtaa palveluiden saavuttamattomuuteen. Näin tapahtuu esimerkiksi tilanteessa, jossa päihteiden satunnainen käyttö on este erityisryhmien asumispalveluihin pääsemiseen, mutta samalla omaan asuntoon tuotava tuki on riittämätöntä. Seurauksena päihteiden käytön lisääntyminen, ilman palveluita jääminen ja tilanteen paheneminen:

”Henkilöt ovat raskaasti yhteiskunnan eri palveluita käyttäviä. Ilmiö lisääntyvissä määrin esillä myös aikuispsykiatriassa. Asunnottomuus myös usein tämän ryhmän haasteena.”

Palveluiden saavuttamattomuus paikantuu myös *puutteisiin palvelu- ja asiakasohjauksessa*. Palvelu- ja asiakasohjauksella tarkoitetaan yksilötyötä, jossa asiakkaalle suunnitellaan, yhdensovitetään ja arvioidaan tarjottavia tukimuotoja ja palveluita (Moilanen 2018, 18–25; Ristolainen, Roivas, Mustonen & Hujala 2020, 241–266). Palvelu- ja asiakasohjauksen puutteet konkretisoituvat esimerkiksi asiakkaan siirtämisenä epätarkoituksenmukaiseen palveluun, puutteina palveluun ohjaamisessa sekä palveluprosessin suunnittelemattomuutena. Palveluohjaukseen liittyväksi ilmiöksi lukeutuu esimerkiksi tilanne, jossa asiakkuus on epätarkoituksenmukaisessa palvelussa, sekä hankaluudet ja hitaus palveluun hakeutumisessa:

”Raskaana olevien päihdeongelmaisten asiakkuus on siirretty lastensuojelusta aikuissosiaalityöhön, jossa on vähemmän asiassa tarvittavaa kokemusta ja osaamista.”

”Päihde- ja mielenterveysongelmiin apua hakevien palveluihin pääseminen mielenterveys- ja päihdepalveluissa vaikeaa ja hidasta.”

Palvelu- ja asiakasohjaukseen liittyy toisinaan kaksoisongelma, toistuva ilman apua jääminen:

”Työkäinen asiakas kotiutuu perjantaina osastolta, rahaa lääkkeisiin tai kotimatkaan ei ole. Kelan toimeentulotuen hakeminen liitteiden postituksineen ei auta äkillisissä tilanteissa, joissa potilas odottaa jo kyytiä kotiin. Aikuissosiaalityön asiakasohjaus antaa ohjeeksi hakea Kelan toimeentulotukea.”

Suoraan asiakkaita haittaaviin käytänteisiin luokittelin myös Kelan toimintaan liittyvät ongelmat, kuten epätarkoituksenmukaiset käytänteet, virheelliset päätökset sekä kokonaisvastuun puuttumisen. Kelan epätarkoituksenmukainen käytäntö ilmenee esimerkiksi opintotuenmaksamista koskevasta kuvauksesta:

”Kela maksaa usealle kuukaudelle tarkoitetun opintotuen kerralla. Opiskelija, joka ei hallitse rahankäyttöään, käyttää rahat nopeasti, minkä seurauksena hän on useita kuukausia ilman tuloja.”

Kelan käytänteitä koskevassa esimerkissä ongelman taustalta toki paljastuu myös opiskelijan rahankäyttöongelma. Se ei kuitenkaan mahdollisesti aktualisoituisi, jos Kela huomioisi tuensaajan yksilöllisen tilanteen. Lopulta tilanne johtaa kaksinkertaiseen hylkäämiseen, kun perustoimeentulotukeakaan ei myönnetä, vaikka rahat ovat loppu. Näin ollen raportista tunnistamani ilmiö, asiakkaalle haitallinen käytäntö, paikantuu sosiaalihuollon organisaation toimintatapaan:

”Näissä tilanteissa nuori ei yleensä saa Kelasta perustoimeentulotukea, koska laina huomioidaan tuloksi, vaikka olisi jo käytetty.”

Asiakkaille välillisesti haitallisiksi käytänteiksi luokittelin ilmiöt, jotka liittyvät tiedon puutteeseen tai epätarkoituksenmukaiseen resursointiin. Tiedonpuute ilmenee asiakkaan tilanteen väärin tulkitsemisena, avuntarpeen tunnistamattomuutena, ratkaisujen työntekijäkohtaisuutena sekä muina työntekijöiden toiminnan puutteina. Tiedon puute ilmenee esimerkiksi raporteista, joissa kuvataan yksinäisyyden ja väkivallan seurauksineen tunnistamattomuutta:

”Yksinäisyys tulee tunnistaa ja ymmärtää että se tuottaa yhteiskunnallisesti merkittävän sosiaalisen haasteen, jolla on vaikutuksia samaan tapaan kuin taloudellisilla, päihde ja mielenterveysongelmilla.”

”Erityisesti henkisen väkivallan huomiointi huoltoriidoissa edellyttäisi tunnistamista ja tarvittaessa moniammatillista työskentelyä.”

Tiedon hyödyntämättömyys ilmenee seuraavista raporttikatkelmista sekä suoraan, että toiseen moniammatillisen yhteistyön toteutumattomuuden kautta:

”Lastenvalvojan koulutusta ja osaamista olisi hyvä hyödyntää erovanhempien kanssa tehtävässä sovittelevassa työotteessa, koska he ovat oman asiantuntija-alueensa parhaita osaajia.”

”Kun perheneuvolassa on asiakkaana asiakas/perhe, jolla on myös lastensuojelun asiakkuus, ei moniammatillinen yhteistyö usein toteudu riittävästi.”

Epätarkoituksenmukaista resursointia kuvaa raportti, josta on tunnistettavissa resurssin suunnittaminen eropalveluihin parisuhdetta tukevien palveluiden kehittämisen sijaan:

”Tällä hetkellä Kymsoten alueella kehitetään, tarjotaan ja mainostetaan paljon eropalveluita. Perheneuvolatyön näkökulmasta samanlaista työtä ei tehdä parisuhteen tukemisen palvelujen kehittämiseen, laajentamiseen ja mainostamiseen.”... ”Käsityksemme mukaan ihmiset eivät eroa liian helposti, mutta he eroavat, koska he eivät tiedä riittävästi, miten he voisivat työskennellä parisuhteensa eteen.”

Epätarkoituksenmukaista resursointia ilmentävästä käytännöstä toisena esimerkkinä on työtehtävien yhdistämisen seurauksena kohtuuttomaksi kasvanut työmäärä, joka edelleen aiheuttaa haittaa asiakkaille:

”Uudistus ei ole täysin onnistunut, jos asiakkuudessa olevia lapsia ei ehditä tapaamaan tai ei ehditä heitä ja perheitä riittävästi auttamaan. Työ on edelleen tulipalojen sammuttelua heidän osalta, mikä ei liene ollut uudistuksen tarkoituksena.”

Asiakkaita koskeva pienempi ilmiökokonaisuus muodostui puuttuvista tai puutteellisista sosiaalipalveluista (N=21). Tosin raporteista ei aina käynyt ilmi, tarkoittaako raporttoija sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalipalvelun puuttumista kokonaan, vai onko kyse lähinnä tosiasiallisessa hallintotoiminnassa (Mäenpää 2020) ilmenevistä puutteista. Tästä esimerkkinä toteamus päihteidenkäyttäjien päivätoimintapaikan puuttumisesta, sekä maininta yleisestä asiakasryhmälle sopivien palvelujen puuttumisesta:

”Pitkäaikaisesta vakavasta mielenterveysongelmasta sekä päihdeongelmasta kärsiville ei tahdo löytyä sopivia palveluita.”

Puuttuviksi palveluiksi mainittiin etenkin asumiseen liittyviä palveluita kuten väliaikaismajoi-
tus; yömaja, jossa päihteen käyttö on sallittu; lyhytaikaisen sijaishoidon paikka, sekä väliai-
kaisasumispaikka sairaalan ja kodin välillä:

”Välimuotoisten asumispalvelupaikkojen puuttuminen Kymsotessa.”

Yksittäiseksi selkeäksi puuttuvaksi palveluksi mainittiin sosiaalisen kuntoutuksen palvelu.

Puutteellisuutta palveluissa edustavat ilmaisut, joissa mainittiin yleisellä tasolla palvelutarpei-
siin vastaamattomuus, puutteet tukipalveluissa ja yhdenvertaisuuden toteutumattomuus. Pal-
velun puutteellisuutta ilmentää myös kuvaus työntekijän antaman tuen puutteellisuudesta:

*”Kokemuksemme mukaan on tilanteita, joissa perheet eivät aikuissosiaalityöstä saa tarvitta-
vaa tukea ja apua talousneuvontaan ja raha-asioiden hoitamiseen.”*

Sosiaalihuollon asiakkaita koskeva sosiaalisen raportoinnin kokonaisuus kohdentui siis sosi-
aalihuollon toimimattomuuteen. Avaan seuraavassa luvussa toista raporttien kokonaisuutta,
työntekijöitä haittaavia ilmiöitä.

5.1.2 Työntekijöitä haittaavat ilmiöt (N=17): työn tekemisen edellytyksiin liittyvät il- miöt

Aineiston sisältämä pienempi ilmiökokonaisuus paikantui työntekijöihin, tarkennettuna työn
tekemisen edellytyksiin. Tämä kokonaisuus jakautui edelleen kahtia: työn suunnitteluun
(N=12) ja työntekijäkokemukseen (5).

Työn suunnitteluun liittyvistä ilmiöistä suurin osa, kaikkiaan kahdeksan ilmiötä, paikantui
työn rakenteen epätarkoituksenmukaisuuteen. Työn rakenteen epätarkoituksenmukaisuus il-
menee esimerkiksi yksinkertaisesti rakenteen puuttumisena työstä, resurssivajeena, epätarkoi-
tuksenmukaisena työn jakautumisena sekä toisten palveluiden toimimattomuudesta aiheutu-
vina haittoina. Esimerkiksi:

*”Moniammatilliselle yhteistyölle ei ole rakenteita. Yhteistyön käytänteet tulisi rakentaa orga-
nisaatiossa eikä olla yksittäisen työntekijän varassa.”*

*”Usein perheiden sosiaalityöltä odotetaan ratkaisua. Välttämättä ei edes asiakkuuteen ole kri-
teereitä. Onko syytä tarkistaa koulunkäynnin tuen resurssit/rahoitus?”*

Toisten palveluiden toimimattomuus ilmenee omaan työhön kohdistuvina epärealistisina odo-
tuksina, tietoresurssin hyödyntämättömyytenä sekä epäselvyyksinä vastuunjaossa:

*”Potilaiden asioiden selvittäminen Kelan kanssa on vaikeutunut huomattavasti. Kelan tieto-
jenluovutuksen linjaukseen on tullut tiukennus ja epäjäohdonmukaisuutta.”*

”Organisaatiomuutos on nostanut esille pta:n vievän suuren osan työajasta ja suunnitelmallinen työ on jäänyt jalkoihin. Jos suunta on tämä, ... niin onko tarpeen tarkastella virkamääriä?”

”...jos sairauslomalla pystyy ja jaksaa antaa tietonsa työyhteisön käyttöön/olla puhelimitse konsultoitavissa, eikö se kannattaisi hyödyntää? ”Korvaava työ” on käytössä teollisuudessa, niin miksei sote-sektorillakin?”

Kaikkiaan neljä työn suunnitteluun liittyvää ilmiötä paikantui organisaatiomuutokseen, kuten jatkuvaan kehittämiseen, sekä epäonnistuneeksi kuvattuun palvelunosien yhdistämiseen:

”Jatkuva kehittäminen ja organisaatiomuutokset sekä niiden aiheuttamat negatiiviset vaikutukset työn tekemiseen.”

”Organisaatio muutos nostanut esille pta:n vievän suuren osan työajasta ja suunnitelmallinen työ on jäänyt jalkoihin”

Pienempi työntekijöitä haittaavien ilmiöiden kokonaisuus (N=5) sisälsi kuvauksia negatiivisesta työntekijäkokemuksesta, lähinnä arvostuksen puutteesta. Työntekijöitä ei kuulla, johtaminen koetaan tapahtuvaksi ylhäältä alaspäin ja palkkaukseen ollaan tyytymättömiä:

”Työntekijöitä ei kuunnella, vaan sivuutetaan röyhkeästi.”

”Palkkaus ja arvostus lastensuojelutyötä tekeville sille tasolle, mille se kuuluu (sekä sosiaaliohjaajien että sosiaalityöntekijöiden).”

Huono työntekijäkokemus johtaa edelleen työn huonoon pito- ja vetovoimaan:

”Hyvä kello kauas kuuluu ja paha vielä kauemmas! Nykyisillä toimenpiteillä ja muutoksilla aiheutetaan vain se, että rekrytointi tulee jatkossa olemaan entistä haastavampaa.”

Kaikki työntekijöitä haittaavat ilmiöt paikantuvat siis omaan organisaatioon, tarkennettuna työskentelyä haittaaviin seikkoihin.

Olen kuvannut tässä luvussa sosiaalisen raportoinnin dokumenttien sisältämiä ilmiöitä eli sosiaalityöntekijöiden raportoimiksi muutostarpeiksi tulkitsemiani asioita. Näin olen saanut vastauksen tutkimustehtävän ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Seuraavassa luvussa kuvaan tutkimusaineistoa argumentaation näkökulmasta, eli vastaan toiseen tutkimuskysymykseen.

5.2 Sosiaalinen raportointi argumentaation näkökulmasta

Tutkimusaineiston lähiluku argumentaation näkökulmasta toi esille raporttien sisällön yksiselitteisen ymmärtämisen haasteita. Raporteissa oli hajanaisuutta, syihin ja vaikutuksiin, perusteihin ja seurauksiin sekä kausaali- ja korrelaatio-suhteisiin liittyvää tulkinnanvaraisuutta sekä pääargumenttien tunnistamisen vaikeutta (ks. Niiniluoto 2012, 167–172). Raporteista paljastui

kehäpäätelmiä, käsitteellisiä ja kategorisia kömmähdyksiä sekä puhefunktion tulkinnanvaraisuutta. Annan niistä seuraavassa esimerkkejä.

Yleinen hajanaisuus: Ensinnäkin tutkimusaineiston saaminen neljässä eri tiedostomuodossa, joista osassa raporttien määrä oli 98 ja osassa 45, herätti kysymyksiä. Lisäksi suuri osa raportointilomakkeista oli täytetty puutteellisesti (ks. taulukko 1.). Raportit näyttivät sisällöllisesti melko erilaisilta riippuen siitä, tarkasteliko raporttien osioita erillään, vai yrittikö raportin tiivistää yhdeksi merkityskokonaisuudeksi – joka osoittautui haastavaksi, ja oli osaltaan vaikeuttanut aineistolle sopivan analyysimenetelmän löytämistä (*”Perusraportti”* -tiedostosta omaan taulukkoonsa kokoamani raporttien osiot). Analyysiyksikön pituudella sekä raportin tarkastelunäkökulmalla vaikutti olevan suuri vaikutus raporttien tarjoamaan informaatioon.

Myös raportointilomakkeen kysymyksiin vastaamisen tapa oli epäyhtenäinen. Esimerkiksi vastaukset niinkin selkeään kysymykseen kuin *”työyksikkösi”* olivat ilmaisuiltaan epäyhtenäisiä ja suurpiirteisiä (ks. luku 4.2). Tämä vaikutti erityisen mielenkiintoiselta, kun huomioidaan raporttien tarkoitus (ks. esim. Mäenpää 2020, Liukko 2019, Finlex virkavastuu).

Raporttien konteksti ja tarkoitettu näkökulma eivät siis olleet yksiselitteisesti tulkittavissa. Raporteista ei esimerkiksi pystynyt päättämään, missä yksikössä (raportoijan omassa vai muussa yksikössä) ja missä laajuudessa raportoitu ilmiö esiintyy. Termistön niukka avaaminen johti useisiin tulkintamahdollisuuksiin. (ks. Satokangas 2021, 81). Esimerkiksi niin sanottu märkäasumisen puuttumisen toteavassa raportissa jäi epäselväksi, viittaako raportoija kokonaisen palvelun puuttumiseen, vai ainoastaan palvelun osan puuttumiseen (vrt. Kimmel 2024).

Pääargumentin tunnistamisen vaikeus: Kuten aineiston analysoiminen ensimmäisen tutkimuskysymyksen näkökulmasta osoitti, raporttien sanoman uudelleenmuotoilu ja tiivistäminen ainoastaan yhdeksi ilmiöksi oli haasteellista (Kakkuri-Knuutila ja Halonen 2004, 64–65). Näin syystä, että useat raportit sisälsivät, konteksti huomioiden, useita merkitysisältöjä ja relevantteja tulkintamahdollisuuksia (Kakkuri-Knuutila-Halonen 2004, 63–111; Kakkuri-Knuutila 2004b, 34–56). Raporttien tiivistäminen vastaamaan yhteen isoon kysymykseen vaikutti nostavan abstraktiotason epätarkoituksenmukaisen korkeaksi ja kadottavan suuren osan informaatiosta (ks. luku 4.4.2 Sisällönanalyysi ja GT tässä tutkielmassa). Raporteista oli

tunnistettavissa saman tyyppinen ”moniäänisyys”, jota Kääriäinen (2003) kuvaa puhujakategorioihin pilkottujen lastensuojelun dokumenttien sisältäneen. Samoin raporteista tuli saman tyyppinen vaikutelma, jollaiseksi Peiponen (2015) kuvaa analysoimiaan Maahanmuuttoviraston soveltamisohjeita: jopa yksittäiset virkkeet sisältävät niin monia ajatuksia, että niiden kaikkien huomaaminen ensilukemalla oli mahdotonta. Lauseiden alistus- ja rinnastussuhteiden epäjohdonmukaisuudesta johtuen, virkkeistä oli vaikeaa tehdä ainoastaan yksi tulkinta. (em., 29.)

Raporteissa esitetyille väitteille oli esitetty vaihtelevasti perusteluja. Osasta raporteja perustellut puuttuvat kokonaan, joka teki raporteista lähinnä pelkkiä *kuvauksia*. Väitteitä oli myös tunnistettavissa ilmeisesti perusteluiksi tarkoitetuista lauseista. Esimerkiksi eräässä raportissa lueteltiin useita puutteita neurologisesti oireileville lapsille ja nuorille kohdennetuissa palveluissa sekä palveluiden järjestämisessä, jonka seurauksena perheiden kerrottiin jäävän ilman apua: ”*ammattillinen tuki ja hoito, itsenäistymiseen suuntautunut asumisyksikkö, omaishoidon vapaiden lomapaikka, sote-toimijoiden vaikutuksiltaan heikko ja epätarkoituksenmukaisesti kohdennettu yhteistyö*”. Näiden ilmaisujen tiivistäminen yhdeksi ”pääilmiöksi” olisi nostanut abstraktiotason rakenteellisen sosiaalityön ja toiminnan konkreettisen kehittämisen näkökulmasta epätarkoituksenmukaisen korkeaksi.

Raporttien pääargumenttien tunnistamista haastoi myös tekstinosien keskinäinen epäloogisuus ja perusteluiden epäselvyys (ks. Tiililä ja Laurila 2017, 129–140; Tiililä 2017; Kakkuri-Knuuttila 2004b, 44). Harva raportti sisälsi kokonaisen argumentin: väitteen, perustelut ja taustaoletukset (Kakkuri-Knuuttila ja Halonen 2004, 63; Ylikoski 2004, 159). Hermeneuttisen kehän noudattamista haastoivat lisäksi raporttien lyhyys sekä taustaoletusten epäselvyys (Kakkuri-Knuuttila ja Halonen 2004, 66–68), eivätkä tekstilajin ja suojelemaan tulkitsijan ohjeen noudattaminenkaan helpottaneet tulkitsijasta (Kakkuri-Knuuttila 2004 b, 43–44).

Raportit koostuivat siis sekä kokonaisista argumenteista että argumenttien osista. Ne sisälsivät *selityksiä*, *kysymyksiä* ja *puhtaita kuvauksia*. Lukijana en kuitenkaan pystynyt yksiselitteisesti päättämään eri tekstinosien ilmeisesti aiottua tarkoitusta, kontekstia tai laajuutta

Myöskään asiasanat eivät aina auttaneet pääargumenttien tunnistamisessa. Usein jäi epäselväksi, mihin argumentin ja siten ilmiön osaan asiasanalla on ollut tarkoitus viitata: asiakasase-

maan, asiasanaksi ilmoitetun palvelun työkäytäntöeseen, puuttuvaan tai puutteelliseen palveluun vai siihen palveluun, jossa raportoitu ongelma on havaittu, ja niin edelleen. Tästä esimerkkinä raportti, jossa asiasanoiksi oli kirjattu kaksi palvelua: *perhetyö ja aikuissosiaalityö*.

Puolestaan raportissa, jossa asiasananä oli asiakasryhmä, *raskaana olevat päihdeongelmaiset*, ongelma ei paikantunut asiakkaisiin, vaan työkäytäntöihin. Ensimmäinen ongelmana oli asiakkaiden siirtäminen palveluun, jossa on vähemmän nimenomaisen asiakasryhmän edellyttämää osaamista. Toiseksi työkäytännön kuvattiin aiheuttavan turhautumista ja edelleen riskin jäädä vaille palvelua: neuvolan työntekijöiden suorien puhelinnumeroiden puuttuminen aiheuttaa asiakkaissa turhautumista ja pahimmillaan vaille palvelua jäämisen. Raportin pääargumentit eivät siis niinkään viitanneet asiasanoihin eli tässä asiakasryhmään, vaan asiakkaita haittaaviin työtapoihin. Tällainen argumentointitapa hankaloitti raportin tiivistämistä ja kategorisointia (ks. Pösö 2022, 85–93). Raportin asiakasasemanäkökulmasta katsominen olisi puolestaan kadottanut varsinaisen raportoidun ongelman (vrt. Ylisassi, Weiste, Sinervo, Kurki, Toiviainen, Clottes Heikkilä, Käpykangas 2023).

Pääargumentin tunnistamisen vaikeudesta sekä asiakasasemalähtöisen kategorisoinnin harhaan johtavuudesta esimerkkinä myös raportti, jossa asiasanoiksi ilmoitettiin *perhehoito, nuoret* (ks. Pösö 2022, 85–93). Raportti sisälsi kaksi erillisiä ilmiötä: ensimmäinen puutteen nuorten avohuollon sijoituspaikoista, ja toiseksi lyhytaikaisten lastensuojelun avohuollon nuorten perhehoitajien rekrytointivaikeuden. Raportoitu ilmiö ei siis paikantunut asiakasasemaan, *perhehoidossa oleviin nuoriin*, vaan heidän tarvitsemiensa *palveluiden suunnitteluun ja toteutukseen*. Olisiko osuvampi asiasanailmaus ollut esimerkiksi ”*puutteet perhehoitajien rekrytoinnissa*”? Joka sekin on suurpiirteinen eikä kerro vielä mitään ilmiön syistä eikä siitä, millaisilla toimilla puutteet voitaisiin korjata - joka kuitenkin on sosiaalisen raportoinnin tarkoitus.

Pääargumentin nimeämistä haittaavasta raporttien osioiden eriteemaisuudesta esimerkkinä myös raportti, jonka ilmiökuvauksessa ei mainita päihteiden liittyvän raportoituun ongelmaan, mutta ratkaisuehdotuksessa mainitaan. Ongelmaksi kuvattiin vuokravelkaisten ja luottotiedottomien asunnonsaantivaikeus sekä asunnottomien väliaikainen majoittaminen hotelleihin. Ratkaisuehdotuksesta käy ilmi, että ongelmaan liittyvät myös päihteet: ”*Paikkakunnalle tarvitaan asuntola väliaikaismajoitukseen sekä sellaiseen asumiseen, jossa päihteiden käyttö on sallittua.*”

Merkitysten etsimistä ja tulkitsemista haastoivat myös raporttien ominaisuudet liittyen kontekstuaalisuuteen, kielenkäyttöön tekoina, ilmaisujen julkisuuteen, konventionaalisuuteen ja merkitysten yhteisöllisyyteen (Kakkuri-Knuutila ja Ylikoski 2004, 29). Raporttien eri tekstinosisille tarkoitettu sanoma ja toivottu funktio jäi usein epäselväksi (Satokangas 2021, 45; Kakkuri-Knuutila ja Ylikoski 2004, 24–26). Tästä johtuen, saadakseni raporteista esille kaiken niiden sisältämän informaation eli ilmiöt nimenomaan rakenteellisen sosiaalityön kontekstissa, olin aineiston analyysin ensimmäisessä vaiheessa ”kääntänyt”, konteksti huomioiden, dokumenttien erilaisia puhetekeja sisältävät ilmaisut erillisiksi ilmiöiksi (ks. luku 5.1). Näin syystä, että tulkitsin raporttoijien tuoneen kussakin raportissa esille useita, kontekstiin nähden relevantteja merkityksiä, jotka toin avoimella koodauksella esille (vrt. Silvo 1986), joka vaikeutti pääargumentin löytämistä.

Argumentaatiovirheet: Raporteista oli tunnistettavissa lukuisia argumentaatiovirheitä, etenkin virheitä argumenttien muodostamisessa, kuten *kehäpäätelmiä*. Tällaisia olivat raportit, joissa ratkaisuehdotus tai perustelu ei tuonut mitään uutta ilmiökuvaukseen (ks. Ylikoski 2004, 165). Esimerkkinä raportti, jossa Kelan opintotuen maksukäytännön todetaan mahdollistavan opiskelijan joutumisen taloudellisiin vaikeuksiin. Raportista on ongelmaksi luettavissa Kelan toimintatapa, johon ratkaisuksi ehdotetaan Kelan toimintatavan muuttamista. Raportin ratkaisuehdotuksessa jätetään huomioimatta se, että ongelmallinen on myös opiskelijan rahankäyttötapa, joka vasta yhdessä Kelan käytännön kanssa johtaa hankaluuksiin. Ratkaisuehdotus on suoraviivainen kehäpäätelmä, jättäen huomiotta opiskelijan toimintatavan syyt sekä pohtimatta mahdollisuuksia sen muuttamiseksi:

”Kela maksaa usealle kuukaudelle tarkoitetun opintotuen kerralla. Opiskelija, joka ei hallitse rahankäyttöään, käyttää rahat nopeasti, minkä seurauksena hän on monta kuukautta ilman tuloja. Mikäli Kela maksaisi opintotukea pienemmissä erissä, kerran kuukaudessa, opiskelijoille ei syntyisi usean kuukauden tulottomia jaksoja.”

Kehäpäätelmää edustaa myös päihdeongelmaista neuvola-asiakasta koskeva raportti, jossa kuvataan työntekijöiden puhelinnumeroiden puuttumisen asiakkailta haitallisesta vaikutuksesta, sekä asiakkuuden siirtäminen palveluun, jossa ei ole asiaan kuuluvaa osaamista. Ratkaisuksi esitetään työntekijöiden suorien puhelinnumeroiden antamista asiakkaille sekä asiakkuuden siirtämistä oikeaan palveluun. Tässä raportissa ilmenee myös harhauttaviin johtopäätöksiin kuuluva väärä dilemma eli vaihtoehtojen väärä rajaaminen (Ylikoski 2004, 166): väitteelle esitetty perustelu on yksioikoinen, vaihtoehtoton, joka on lähellä kehäpäätelmää.

Vääräksi dilemmaksi tulkitseen myös raporttien asiasanojen ja ilmiökuvausten toisiaan vastamattomuuden. Toisin sanoen tilanteen, jossa asiasanoista ei pystynyt ainakaan yksiselitteisesti päättämään, mihin argumentin osaan niillä on tarkoitettu viitattavan. Asiasanoilla saatettiin viitata kärsijään, ongelman aiheuttajaan, kontekstiin kuten siihen organisaation osaan, jossa ongelma ilmenee, tai ratkaisuun. Osa asiasanoista myös ohjasi paikantamaan ilmiön tai ratkaisun toisaalle, kuin mitä ilmiökuvauksesta ja/tai ratkaisuehdotuksesta oli pääteltävissä. Tästä esimerkkinä raportti, jossa asiasanana oli ”*Asuminen*”. Ilmiökuvauksesta ongelmaksi paljastui tilanne, jossa vuokra-asuntotoimija ei mahdollista vammaispalvelulain mukaisia asunnonmuutostöitä. Ratkaisusta ilmenee, että myöskään tapauskohtainen muutostöiden ennallistaminen ei toteudu, jonka seurauksena asiakas ei pysty muuttamaan mieleiseensä asuntoon. Ongelma paikantuu siis ensinnäkin vuokra-asuntotoimijaan sekä toisekseen asian ratkaisseen menettelyyn: taloudellisen tuen tapauskohtainen harkinta mahdollistaisi muutostyöt, mutta tätä harkintaa ei syystä tai toisesta käytetä asiakkaan hyväksi. Tosin raportista ei ilmene toimintatavan peruste.

Käsitteelliset ja kategoriset kömmähdykset: Raporteista oli myös tunnistettavissa käsitteellisiä ja kategorisia kömmähdyksiä, kuten *kalteva taso* sekä *käsitteelliseen selkeyteen ja täsmällisyyteen liittyvät puutteet*. Kaltevan tason argumentissa taustaoletuksena on, että on olemassa jokin seikka tai mekanismi, joka aiheuttaa ketjureaktion (Ylikoski 2004, 158–174). Tällainen ilmenee esimerkiksi moniammatillisen yhteistyön toteutumattomuutta koskevassa raportissa annetusta ratkaisuehdotuksesta. Ratkaisuehdotuksessa oletetaan moniammatillisen yhteistyön toteutumattomuuden johtuvan yksittäisten työntekijöiden liiallisesta työmäärästä, johon ratkaisuksi ehdotetaan työntekijöiden lisäämistä. Tosin muitakin ratkaisuehdotuksia annettiin, kuten asiakastietojen hyödyntäminen, työntekijöiden yhteistyön tiivistäminen sekä tiedon lisääminen toisten työnkuvista.

Käsitteelliseen selkeyteen ja täsmällisyyteen liittyvät puutteet ilmenivät myös raportointilomakkeen sanamuotojen monitulkintaisuutena. Näin päättelen raportoinnin kohdentumisesta oman organisaation menettelyihin, joka ei vastaa ainakaan sosiaalityön professiona, toisin sanoen Mullalyn rakenteellisen sosiaalityön, sisältöä (vrt. luku 2: Sosiaalityön itseymmärrys ja luku 5.1: Sosiaalisen raportoinnin sisältämät ilmiöt). Raportointi oli vajavaista myös sosiaalihoitolain rakenteellisen sosiaalityön määritelmän (1301/2014, 7 §) näkökulmasta rajautuessaan organisaation sisälle. Toisin sanoen, sosiaalisen raportoinnin käsitteen sisältö ja raportoinnin tavoite vaikuttivat raportioijille epäselviltä, tai ainakin erilaisilta, kuin miten ne voisi

olettaa raportoinnin viitekehyksessä ymmärrettävän. Käsitteellisen selkeyden puutteellisuu-
desta kertovaksi tulkitseen myös aineiston esittelyn yhteydessä kuvaamani epäyhtenäisen vas-
taamistavan: vastauksia puuttui runsaasti ja sana ”ilmiö” vaikutti ymmärretyn useanlaisilla ta-
voilla.

Puhefunktion tulkinnanvaraisuus: Kuten ensimmäisessä tulostuvassa toin esille, tunnistin ai-
neistosta raporttien lukumäärään nähden reilut kaksinkertaisen määrän ilmiöitä (ks. kuvio 1).
Raportit sisälsivät myös erilaisia puhefunktioita, kuten väitteitä ja kysymyksiä, joiden merki-
tys ei ollut yksiselitteinen. Raporttien lyhyys sekä raportointilomakkeen osioiden eriteemai-
suus vaikeuttivat raporttien sisällön ymmärtämistä, koska tulkintakehys oli epäselvä. Epäsel-
väksi myös jäi, millaisia merkityksiä raportoija ajatteli milläkin ilmaisulla ja tekstin osalla
olevan ja mistä näkökulmasta kirjoittaja oli tarkoittanut raporttitekstin tulkittavan. (Ks. Sato-
kangas 2021, 45–51.) Useiden raporttien tavoite jäi siis epäselväksi.

Olen tässä luvussa vastannut toiseen tutkimuskysymykseen kuvailemalla raporttien argumen-
taatiota. Tarkastelen seuraavassa johtopäätösluvussa saamiani tuloksia kokonaisuudessaan,
peilaten niitä tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen (ks. Juhila 2014, 8; Salo 2015, 17;
Koskela 2003, 324; vrt. Jokinen 2014, 16).

6 Johtopäätökset: sosiaalinen raportointi tiedontuotannon välineenä

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantovälineeksi tarkoitettua sosiaalista raportointia, tarkennettuna sosiaalisen raportoinnin lomakkeella toteutetun dokumentaation ominaisuuksia.¹⁶ Rakenteellinen sosiaalityö on sosiaalityön ydintä. Se on sekä sosiaalityön professiona, kriittisen ja radikaalin sosiaalityön, perusta, että sosiaalihuolto-laissa säädetty sosiaalityöntekijöiden virkavelvollisuus. Tavoitteena on ihmisten laaja-alainen hyvinvoinnin edistäminen, mutta keinoissa tavoitteen saavuttamiseksi on edellä mainituissa painotusero. Sosiaalityön professiona ytimenä olevan rakenteellisen sosiaalityön pääpaino on eriarvoistavien yhteiskuntarakenteiden muuttamisessa, kun taas sosiaalihuoltolain määrittelemässä rakenteellisessa sosiaalityössä pääpaino on yksilöihin kohdennetuissa sosiaalipalveluissa. Rakenteellisen sosiaalityön käsite itsessään siis sisältää aineksia molemmista sosiaalityön orientaatioista (esim. Kananoja 2026).

Olen vastannut tutkimustehtävään kahden tutkimuskysymyksen avulla: 1. Mitä ilmiöitä sosiaalisen raportoinnin dokumenttiaineisto sisältää? ja 2. Millaisia ominaisuuksia dokumenteilla on argumentaation näkökulmasta? Ilmiöillä tarkoitan niitä ongelmia, joihin raportoitijat katsovat tarvittavan muutosta. Argumentaation ominaisuuksilla tarkoitan raporttien asiasisällön tulkitsemiseen vaikuttavia, raporteille leimallisia kielellisiä ominaisuuksia. Kiinnostuksen kohteena on siis ollut sekä se, *mistä* on raportoitu, että se, *miten* on raportoitu. Sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä toteuttamani aineistolähtöisen, Grounded theory-lähestymistapa hyödyntäneen, hermeneuttisessa kehässä edenneen aineiston analyysin avulla rakentui kuva raportoinnille leimallisista piirteistä. Näistä piirteistä voi edelleen tehdä päätelmiä sosiaalisen raportoinnin lomakkeen soveltuvuudesta rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantovälineeksi.

Sosiaalihuollon sisäisiä ilmiöitä löytyi raporttiaineistosta (N=45) kaikkiaan sataviisi (N=105). Näistä valtaosa, kaikkiaan kahdensankymmentäviisi ilmiötä (N=85), koski sosiaalihuollon sisäistä toimintaa.¹⁷ Suurin osa ilmiöistä (N=68) oli kuvauksia sosiaalipalveluiden toteutuksen

¹⁶ Kysymys siitä, tuottiko raportointi tietoa vai ainoastaan havaintoja, jotka vasta analyysin myötä muuttuvat tiedoksi, on oleellinen. Tämä pohdinta liittyy tieteenfilosofisiin kysymyksiin kuten siihen, tarkastellaanko raportteja faktanäkökulmasta vai nähdäänkö raportit tapauksena. Sosiaalisen raportoinnin yhteydessä käytetään yleisesti sanaa ”tieto”, joten käytän sitä, samalla tiedostaen käsitteen monimerkityksisyyden.

¹⁷ Aineisto sisälsi myös sosiaalihuollon ulkopuolelle sijoittuvia ilmiöitä (N=20), mutta jätin ne pois analyysistä muodostaakseni aineistosta relevantin kokonaisuuden.

epäkohdista asiakasnäkökulmasta. Pienempi osa ilmiöistä (N=17) oli kuvauksia työntekijöiden työskentelyä haittaavista seikoista.

Asiakkaita koskevista ilmiöistä suurin osa (N=47) sisälsi kuvauksia suoraan tai välillisesti haitallisista sosiaalipalvelukäytänteistä. Pienempi asiakkaita haittaavien ilmiöiden kokonaisuus (N=21) sisälsi kuvauksia sosiaalipalveluiden puutteista.

Asiakkaille suoraan haitalliset käytänteet ilmenevät asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamattomuutena: yksilöllisen tilanteen huomioimattomuutena, vääränlaisena tukena, epätarkoituksenmukaisiin palveluihin ohjaamisena, puuttuvina ja puutteellisina palveluina, palveluihin pääsemättömyytenä sekä yhdenvertaisuuden toteutumattomuutena. Puutetta on etenkin päihteiden käyttäjille suunnatuissa palveluissa kuten päivätoiminnassa sekä erilaisissa asumispalveluissa ja tukipalveluissa. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu sekä kuntoutusohjaaja puuttuvat kokonaan. Asiakkaille välillisesti haitalliset käytänteet ilmenevät tiedonpuutteena ja tiedon hyödyntämättömyytenä asiakasprosessissa sekä epätarkoituksenmukaisena resursointina.

Työntekijöitä haittaavat ilmiöt (N=17) paikantuivat työn suunnittelun epäkohtiin (N=12) ja negatiiviseen työntekijäkemukseen (N=5). Työn suunnittelun epäkohdat ilmenevät työn rakenteen epätarkoituksenmukaisuutena tai kokonaan puuttumisena sekä resurssivajeena ja resursin epätarkoituksenmukaisena jakautumisena. Haittaa aiheuttaa toisten palveluiden toimimattomuus kuten epärealistiset odotukset omaan työhön, tiedon hyödyntämättömyys ja epäselvä vastuunjako. Haittana on myös epätarkoituksenmukaiseksi koettu organisaatiomuutos kuten jatkuva kehittäminen ja epätarkoituksenmukainen palvelunosien yhdistäminen. Negatiivista työntekijäkokemusta puolestaan aiheuttavat arvostuksen puute, työntekijöiden sivuuttaminen sekä tyytymättömyys palkkaukseen, seurauksena pito- ja vetovoiman puutetta.

Toisekseen tutkielmaa toi esille raportoinnille tyypillisinä argumentoinnin piirteinä pääargumenttien löytämisen hankaluuden sekä runsaat argumentaatiovirheet. Pääargumenttien löytämistä vaikeuttaa raporttien osioiden eriteemaisuus ja keskinäisten suhteiden sekä kontekstin epäselvyys, sekä raporttien koostuminen useista, kontekstissaan relevanteista ilmiöistä. Raportoinnille on leimallista moni-ilmiöisyys, joka mahdollistaa monitulkintaisuuden: raporteista luettava asiasisältö riippuu raporttien lukutavasta, erityisesti käytetyn analyysiyksikön pituudesta, sekä tarkastelunäkökulmasta; teoriaohjaava analyysi olisi tuottanut todennäköisesti hyvinkin erilaisia tuloksia, kuin mitä tässä toteuttamani aineistolähtöinen analyysi tuotti.

Raportit sisälsivät kehäpäätelmiä, joissa ratkaisuehdotus tai perustelu ei tuonut mitään uutta ilmiökuvaukseen, sekä vääriä dilemmoja, jollaisiksi tulkitsin raporttien asiasanojen ja ilmiökuvauksen toisiaan vastaamattomuuden. Raporteissa oli myös käsitteellisiä ja kategorisia kömmähdyksiä, kuten kalteva taso eli oletus ketjureaktiosta, sekä käsitteelliseen selkeyteen ja täsmällisyyteen liittyviä puutteita. Myös raporttien puhefunktio jäi usein epäselväksi.

Saamani tulokset vahvistavat aikaisempien tutkimusten tuloksia sosiaalisen raportoinnin organisaatiokeskeisyydestä ja kriittisen rakenteellisen sosiaalityön teemojen puuttumisesta. Raportoinnista puuttui edelleen pohdinta sosiaalisten ongelmien juurisyistä, eriarvoisuutta aiheuttavista ja ylläpitävistä rakenteista ja yhteiskunnallista yhteyksistä. Etenkään kansainvälisen kontekstin voimakasta yhteiskunnallista muutosta ja sortavien rakenteiden kumoamista tavoitteleva rakenteellinen sosiaalityö ei raporteissa näy. (Närhi ym. 2023b; Hussi 2005; Suhonen 2012, 20; Lyly 2016; Rajala ym. 2024; Keskimäki 2023; Rajala 2022; Nousiainen 2024; Fook 2002; Mullaly & Dupré 2019; ks. 611/2021, 10 § ja HE 164/2014; Saarinen & Pasanen 2022; Kivipelto 2021b, 6; Santalahti & Korkeamäki 2022, 87–89; Vesa ym. 2020, 41–56; Volanto 2019; Jokiranta 2022, 144–151; Karjalainen ym. 2019.) Toisekseen, raportoinnissa käytetty argumentaatio tuskin ainakaan helpottaa raporttien hyödyntämistä.

Sosiaalisen raportoinnin työkalulla toteutettu dokumentointi näyttää sosiaalityön itseymmärryksen sekä rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta, tuottaessaan edelleen lähinnä juridishallinnollista ja argumentoinniltaan jäsentymätöntä tietoa, lähinnä paradoksaaliselta (Lukkari 2020, 23–25; Hyyryläinen, Autioniemi & Lehto 2022; Kananoja 2026). Pitkän kehittämistyön tulos ja laajasti hyvinvointialueilla käytössä oleva sosiaalisen raportoinnin työkalu ei siis edelleenkään ohjannut tuottamaan tietoa siitä, mistä sen avulla oli tarkoitus tietoa tuottaa: havainnotja sosiaalityöntekijöiden yhden virkavelvollisuuden, rakenteellisen sosiaalityön, pohjaksi. Sosiaalisen raportoinnin fokus näyttää olevan sosiaalipalveluissa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistavoitteen sekä rakenteellisten muutospyrkimysten sijaan.

Toisaalta raportointi toi kuitenkin esiin runsaasti muiden sosiaalihuollon tiedontuotantovaateiden näkökulmasta relevanttia tietoa. Raportit näyttävät vastaavan lähinnä laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) säädettyjä ilmoitusvelvollisuuden ja ilmoitusoi-keuden mukaisia epäkohtailmoituksia (em. 49 §) ja hyvinvointialueen palvelustrategiaan kuuluvaa tiedontuotantoa (em. 11 §), lain hyvinvointialueesta (611/2021) määrittelemän hyvin-

vointialueen järjestämisvastuulle kuuluvan palvelutuotannon ohjaukseen ja valvontaan liittyviä havaintoja (em. 10 §) sekä laissa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) säädettyyn omavalvontaan liittyviä teemoja (em. luku 4; Talentia 2017, 22-23; 1301/2014 47 § ja Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 28 ja 138; HE 164/2014). Närhi ym. (2023b) kuvaa mainittujen säädösten, yhdessä kuntalain (410/2015) kanssa, luovan laajat puitteet hyvinvoinnin ja oikeuden edistämiseksi (em., 7-21).

Tutkielman tuottamat tulokset ovat merkityksellisiä, kun huomioidaan sosiaalisen raportoinnin performatiivinen funktio, rakenteellisen sosiaalityön laaja ja monitasoinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistavoite, maassamme tehdyt melko mittavat rakenteelliseen sosiaalityön ja sosiaalisen raportoinnin edistämistoimet¹⁸, valtakunnalliset tiedontuotantotavoitteet sekä se, että sosiaalisen raportoinnin tarkoitustaan vastaamattomuus näyttää olleen jo melko kauan ja laajasti sekä tutkijoiden että päättäjien tiedossa (esim. Närhi ym. (2023) toim.); sosiaali- ja terveysministeriö 2026). Tulos on tärkeä myös siksi, että sosiaalityön kohdentumista ainoastaan yksilö- ja perhetasolle, toisin sanoen sosiaalipalvelukeskeisyyttä, ei pidetä sosiaalisesti kestäväenä, vaan sen tulisi kohdentua myös yhteisö- ja yhteiskuntatasoille – joka konkretisoi nimenomaan velvollisuutena rakenteelliseen sosiaalityöhön: asiakastyössä tuotettuun tietoon perustuvaan yhteiskunnalliseen muutostyöhön ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämiseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi (STM 2023; Karjalainen ym. 2019, 18; Pohjola 2011, 208; 1301/2014; 710/1982). Tulos on tärkeä myös hallinnolle asetettujen hyvän hallinnon kielivaatimuksen näkökulmasta (Kotus; 434/2003, 9 §).

Tulkitsen seuraavassa, tutkielman päättävässä pohdinta -luvussa saamiani tuloksia, arvioin tulosten luotettavuutta, tarkastelen onnistumisia ja haasteita sekä esitän suosituksia ja jatkotutkimustarpeita.

¹⁸ ks. edeltä Suomen kestävän kasvun ohjelma (RRP; 1.1.2022-31.12.2025)

7 Pohdinta

7.1 Tutkimustulosten tulkinta

Tutkielmani siis vahvistaa aikaisempien tutkimusten tuloksia sosiaalisen raportoinnin dokumentaation ominaisuuksista. Lisäksi tutkielma laajentaa, raportoinnissa käytetyn argumentaation tarkastelun sekä lainsäädäntöön linkittymisen myötä, aikaisempaa tutkimusta sosiaalihuollon virkakielestä. Tulkitsen näiden piirteiden yhdessä ilmentävän sosiaalihuollon kentän kompleksisuutta. Samalla tutkielma toi esiin melko runsaasti jatkotutkimustarpeita sekä pohjaa suosituksille.

Ainakin sosiaalisen raportoinnin perusteella sosiaalityön fokus näyttää olevan sosiaalipalveluissa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistavoitteen sekä rakenteellisten muutospyrkimysten sijaan. Sosiaalisen raportoinnin organisaatiokeskeisyys ja painottuminen hyvinvointialueen järjestämistä vastuulle kuuluvien palveluiden epäkohtiin rakenteellisen sosiaalityön teemojen sijaan on aikaisemminkin todettu sosiaaliselle raportoinnille tyypilliseksi (esim. Rajala ym. 2024; Närhi, Rantamäki, Kannasoja, Kokkonen & Ruonakangas 2023; Kannasoja, Ruonakangas, Närhi, Rantamäki & Kokkonen 2022, 39–50). Sosiaalihuollon tiedontuotantoa ei kuitenkaan ole ollut tarkoitus tehdä ainoastaan sosiaalihuollon sisäisistä ilmiöistä, vaan laajasti hyvinvointiin vaikuttavista seikoista (HE 164/2014). Myös rakenteellisen sosiaalityön tiedetään jääneen hyvinvointialueilla vähäiseksi (sosiaali- ja terveysministeriö, 2026, 88–100).

Sen sijaan aikaisemmissä tutkimuksissa esitetty *tulkinta* organisaatiolähtöisen raportoinnin vastaavuudesta rakenteellisen sosiaalityön kanssa on osittain ristiriitainen. Nimittäin palvelukeskeisen raportoinnin on toisinaan esitetty vastaavan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7 §:n toimenpide-ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi (Rajala ym. 2024; Karjalainen ym. 2019, 13, 73, 83; Sosiaalihuoltolain soveltamisopas; Rajala 2022). Samoin palvelujärjestelmän kritisointi on toisinaan tulkittu rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluvaksi kriittisyydeksi, vaikkakaan ei varauksetta: samalla on tuotu esiin sosiaalisen raportoinnin alkuperäinen idea tiedon tuottamisesta kansalaisten hyvinvoinnin parantamiseksi, eikä ainoastaan palvelujärjestelmän kehittämiseksi. (Rajala ym. 2024.)

Tulkinta siitä, tuotettiinko raporteja rakenteellisen sosiaalityön tehtävänannon mukaisesti, riippuu siis rakenteelliselle sosiaalityölle annettavasta sisällöstä. Kivipelto (2021a) on todennut, että rakenteellista sosiaalityötä koskevien ideologisten suuntausten vuoksi sitä koskevaa ymmärrystä ei ole yksinkertaista koota kattavasti yhteen (em., 8). Huomionarvoista on, että kokonaisuudessaan sosiaalihuoltolain käsitteistö kuvautuu osin epäselväksi ja tulkinnallisesti haasteelliseksi (Kalliomaa-Puha & Nykänen 2025). Rakenteellinen sosiaalityö on kuitenkin virkavelvollisuus. Onko tämän virkavelvollisuuden sisältö siis sosiaalityöntekijöille epäselvä? Mahdollisesti, joka ei ole mikään ihme. Nimittäin siitä, onko lakiteksteillä valmis, objektiivinen merkitys, ei ole yksiselitteistä näkemystä. Aalto-Heinilä (2020) kuvaa sosiaalihuoltolainsäädännön sisältävän runsaasti ”*epämääräisiä tai hämäriä*” käsitteitä, kuten esimerkiksi ”kohtuus” ja ”etu”. Tällaisista tulkitsijan on täsmennettävä, mitä käsitteet juuri kyseisessä tilanteessa tarkoittavat. Huomionarvoista myös on, että lakitekstien tulkintasääntöjä on useita. (Aalto-Heinilä, 2020.).

Rakenteellisen sosiaalityön kontekstissa epämääräisinä käsitteinä voinee pitää esimerkiksi sellaisia keskeisiä käsitteitä kuin *sosiaalinen hyvinvointi, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, asuin- ja toimintaympäristöjen kehittäminen ja sosiaalihuollon vaikutus*. Voidaanko esimerkiksi raportointi työhyvinvoinnin puutteesta tulkita raportoinniksi sosiaalisista ongelmista ja/tai sosiaalihuollon vaikutuksista? Entä tulkitaanko työympäristö toimintaympäristöksi?¹⁹ Organisaatioon kohdentuva raportointihan kuvaa ongelmia yksilöiden (asiakkaat sekä työntekijät) ja yhteiskunnan (sosiaalipalvelut palveluina ja sosiaalihuolto työympäristönä) suhteessa. Tästä näkökulmasta tutkimuksen kohteena oleva sosiaalinen raportointi vastaa sosiaalihuoltolain rakenteellisen sosiaalityön määritelmää.

Tulkintani mukaan raportointia ei juurikaan tehty kuvaamassani sosiaalityön itseymmärryksen ja sen keskeisimpien arvojen teemoista (Mullaly ja Dupré, Fook 2002, 3–5, ks. Fook 1993; Pohjola 2011, 207–211; Heikkinen (toim.) 2022). Kuitenkin palveluiden parantamista sekä työhyvinvointia koskevan raportoinnin voinee tulkita kohdentuneen hyvinvoinnin tukemiseen (Kannasoja ym. 2022, 41; Mullaly 2007, 206–210, 241–262; Mullaly & Dupré 2019, 14–24; Molander ym. 2012; Tevameri 2017, 8) – nimittäin työntekijöiden hyvinvoinnin. Työntekijöitä koskevat raportit voineekin tulkita rakenteelliseen muutokseen pyrkiviksi (ks. HE

¹⁹ Kielellinen eli sanamuodon mukainen tulkinta on oikeudellisten tekstien tulkinnan lähtökohta. Toisin sanoen, laeissa esiintyvillä käsitteillä annetaan lähtökohtaisesti niiden tavanomaista, arkikielistä merkitystä vastaava sisältö. (Määttä (toim.), Tolvanen, Kolehmainen, Kosonen, Väättänen, Keinänen 2018, 11)

164/2014). Raportit ilmentävät jossain määrin myös ammattieettistä vastuuta etenkin yhteistyökumppaneita koskevien ja oikeudenmukaisuuden toteutumattomuutta kuvaavien ilmiöiden osalta (Kalliomaa-Puha ym. 2014, 8–12; Pylkkänen 2014, 28–35; Talentia 2017, 25). Myös Rajala ym. (2024) tulkitsevat epäkohdista ilmoittamisen liittyvän sosiaalityön ammattietiikkaan. Tosin nähdäkseni ammattieettinenkin vastuu jää rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta vajaaksi kohdentuessaan ainoastaan sosiaalihuollon sisälle ja väestötason näkökulman jäädessä kokonaan puuttumaan. (em.; ks. 1301/2014, 1 §; ks. Kivipelto 2021a, 8–9; ks. 612/2021).

Raportointi toteuttaa jossain määrin asiakkaiden asianajoroolia, vaikka ongelmien yhteiskunnalliset yhteydet näkevä, kriittinen rooli raporteista puuttuukin (vrt. Thompson 2009, 2–10). Harkintavallan problemaattisuutta kuvaaviksi puolestaan tulkitsevan organisaation vaatimusten ja asiakkaiden edun ristiriitaa kuvaavat raportit (Palola 2014, 104; Rajavaara 2014, 140); harkintavalta puolestaan liittyy yksilöiden, tässä yhteydessä työntekijöiden, ja yhteiskunnan suhteeseen.

Syitä raportoinnin organisaatiokeskeisyyteen lienee useita (ks. esim. HE 164/2014; Närhi, Kannasoja, Kokkonen, Rantamäki & Ruonakangas (toim.) 2023; Närhi ym. 2021, 7–21). Raportoinnin konventionaalisuus (Mullaly 2007, Kivipelto 2021a) sekä palvelukeskeisyys (Liukko & Nykänen 2019, 26) eivät sinänsä yllätä, tiedetäänhän yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttavan sosiaalityön jääneen usein juhlapuheiden tasolle. Myös sosiaalityön profession rapautuminen on tunnistettu ja se on ajankohtaisestikin esillä (Kannasoja 2026; Simola 2018, 9–14; ks. myös Närhi 2023; Kannasoja & Ruonakangas 2023, 154–174; Närhi ym. 2023, 11–14;). Arola (2020) kuvaa sosiaalityön kansainvälisessä kirjallisuudessa rapautumisen taustasyiksi globaalin uusliberalismin organisaatiolähtöisyyttä korostavan eetoksen. Ratkaisuksi on ehdotettu sosiaalityön koulutuksen ja käytänteiden kansainvälistä yhtenäistämistä sekä yhteisöllisen ja rakenteellisen sosiaalityön vahvistamista – paluuta sosiaalityön juurille. (ks. em., 20–27.) Graham (2023) toteaa radikaalin, kriittisen, rakenteellisen sosiaalityön edelleen puuttuvan sosiaalityön koulutuksesta, vaikka toisaalta esimerkiksi globaalien ympäristökriisien vaikutus sosiaalityön asiakkaisiin on tiedetty jo kauan (em.).

Entä onko perinteisesti kriittisen sosiaalityön teemoihin asemoituneen sosiaalipolitiikan (Sipilä, 2005a, 349–351) ja sosiaalityön eriytymisellä (Roos 20016, 1–3) vaikutusta tapaan mieltää rakenteellisen sosiaalityön kohde? Tai nykyistä sosiaalihuoltolakia edeltäneellä yksilötyöpainottuneisuudella (HE 164/2014) sekä sosiaalityön historiasta saakka vallinneella kiistalla

sosiaalityön perustehtävän kohdentumisesta yksilön ja yhteiskunnan välillä (Metteri 2012, 23–31; Kananaja 2026)? Aiheuttiko raportointilomakkeen tehtävänanto tulkinnallisia haasteita jättäen raportoijille epäselväksi, minkä tyyppisistä asioista ja millaisella tarkkuudella tarkoitettiin raportoitavan? Olisiko raportointi kohdentunut toisin, jos raportointilomakkeen asiaesimerkit olisivat sisältäneet kriittisen rakenteellisen sosiaalityön teemoja kuten *eriarvoisuus, yhteiskuntarakenne, köyhyys*?²⁰

Entä onko sosiaalihuoltolain asiakasprosessin painotus (Liukko & Nykänen 2019, 25) ja sosiaalihuoltolain henki, kuten 2 §, ristiriidassa sosiaalihuoltolain 7 §:n rakenteellisen sosiaalityön kanssa? Ohjaako sosiaalihuoltolaki palvelukeskeiseen raportointiin, rakenteellista seikoista raportoimisen sijaan (ks. Närhi ym. 2021, 7-21)? Jos sosiaalihuoltolain tavoitteeksi ymmärrettään nimenomaan *asiakkaiden* hyvinvoinnin edistäminen, niin lienee loogista raportoida asiakkaista alueen asukkaiden sijaan, joka kuitenkin jättää ennaltaehkäisyn- ja ympäristön muuttamisnäkökulman puuttumaan. Herää myös kysymys, ilmentääkö raportoinnin organisatiolähtöisyys puutteita lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) 5 §:ssä säädettyssä ammattitoimintaa koskevien säännösten ja määräysten tuntemisessa sekä siihen liittyvien työnantajavelvollisuuksien toteutumisessa (sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 141; Heikkinen (toim.) 2022).

Sosiaalityöntekijöillä on sekä lakisääteinen että ammattieettinen velvollisuus epäkohdista ilmoittamiseen ja sosiaalihuollon kehittämiseen (817/2015, 4 §, 5 §; Kröger 2004, 4). Miksi he eivät käyttäneet raportoinnissa laajaa, yhteiskunnan toiminnan ja rakenteen läpileikkaavaa tietoperustaansa (Thompson 2009, 31–77), vaan raportoivat organisaation sisäisistä asioista? Sosiaalityöntekijöiden tiedetään kuitenkin pitävän yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tärkeänä, samalla kun mahdollisuudet siihen koetaan huonoiksi, johtuen muun muassa vaientamisesta, pelon ilmapiiristä ja järjestelmäkeskeisestä toimintakulttuurista (Simola, 2018). Samoin tiedossa on ristiriita, joka vallitsee rakenteita kritisoimaan koulutettujen sosiaalityöntekijöiden joutuessa työskentelemään kritisoitujen yhteiskunnallisten rakenteiden alaisuudessa, ja sosiaalityön koulutuksellista asemaa ylläpitävän yliopistorakenteen toimiessa enenevästi uusliberaalien arvojen mukaisesti (Rajala & Salonen 2025.) Närhi ym. (2021) ovat tulkinneet sosiaalihuoltolain ohjaavan palvelujärjestelmäkeskeiseen raportointiin, ja sen edelleen heijastelevan

²⁰ Myös Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveysviraston sosiaalisen raportoinnin ohje (Sosiaalinen raportointi sosiaalityössä) vaikuttaa ohjaavan asiakaslähtöiseen raportointiin, vaikkakin ohjeessa viitataan myös laajemmista ilmiöistä raportointiin (Helsingin kaupunki).

suomalaista rakenteellisen sosiaalityön viranomaiskeskeistä perinnettä sekä uuden julkisjohtamisen ymmärrystä palvelujärjestelmän prioriteeteista, joista puuttuu huono-osaisten ryhmien valtaistaminen. He myös peräänkuuluttavat rakenteelliseen sosiaalityöhön monitoimijaisuutta, poliittisuutta ja kohdentamista sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuolelle. (em., 7–21.)

Argumentaation osalta sosiaalisen raportoinnin dokumenteilla vaikuttaa olevan sosiaali- ja terveydenhuollon argumentaatiolle tyypillisiä piirteitä, lähinnä argumentaation puutteellisuuden näkökulmasta. Sosiaalihuollon argumentaatioon kohdentuneet tutkimukset ovat nimittäin tuoneet esiin puutteita työn dokumentoinnissa sekä asiakirjojen laatimisessa (Kääriäinen 2022). Esiin on tullut myös argumentaation pohjautumista vajavaisiin tietoihin sekä ilmeisen oleellisen tiedon hyödyntämättä jättämistä (Vironen 2020). Sosiaalihuollon ammattilaisilla ja asiantuntijoilla on havaittu olevan myös epätietoisuutta jopa keskeisten käsiteiden sisällöstä (Muurinen, Karjalainen & Liukko 2023a, 12–28; Muurinen, Karjalainen & Liukko 2023b, 59). Samoin sosiaali- ja terveydenhuollon kontekstissa keskeinen käsite, vaikuttavuus, on osoitettu monitulkintaiseksi ja vaikuttavuuden arviointi konteksti- ja näkökulmasidonnaiseksi (Pekkola, Leponiemi & Heikkilä 2025, 7–25; Booth & Tervonen 2025, 81–104). Vaikka asiakirjoja kirjoittavat yksittäiset työntekijät, niin moraalinen vastuu asiakirjojen laadusta kuuluu lopulta palveluorganisaatioille (Kääriäinen 2022).

Sosiaalihuollon argumentaatiosta aiheutuvat haasteet ovat olleet tutkijoiden tiedossa melko kauan. Jo reilut viisitoista vuotta sitten Pösö (2010) kritisoi asiakkaiden tilanteiden yksinkertaistamista todetessaan sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmien tavan määrittellä ongelmat asiakasasema- tai pääongelmalähtöisesti vastaavan huonosti asiakkaiden todellista, monimutkaista ja kontekstisidonnaista tilannetta sekä kadottavan tärkeitä näkökulmia (em.). Yleistämisen ja keskimääräisyyden harhaanjohtavuuden on todennut myös Malmivaara (2023): sosiaalityön asiakkaiden tilanteiden moniulotteisuudesta johtuen ”keskimääräinen” ei välttämättä ole yleistettävissä yhteenkään asiakkaaseen, samalla kun keskenään vuorovaikutussuhteessa olevien syyn ja seurauksen väliin tulevien muuttujien dokumentointi ja kontrollointi voi olla vaikeaa (em. 430–438).

Asiakkaiden tilanteiden sekä apukeinojen yksinkertaistamista on kritisoinut myös Piironen (2023), ehdottaen ratkaisuksi yksilöllisyyttä ja tarinoiden moninaisuutta korostavaa, juurisyy-

den etsimiseen ohjaavaa postmodernia näkemystä (em.). Yksinkertaistamisen ja kehäpäätelmän ongelmallisuuden, liittyen masennuksen esittämiseen yhtenäisenä masennusoireita aiheuttavana sairautena, ovat tuoneet esiin Kajanoja ja Valtonen (2024). Tällaisen päättelyn mahdolliseksi syyksi he esittävät psykologisen ajatteluvinouman, joka ohjaa mieltämään diagnoosin selitykseksi silloinkin, kun se ei sitä ole. (em. 389–398.) Mäkilä (2024) puolestaan esittää, että olisi parempi puhua ”*masennuksista*” sen sijaan, että erityyppiset masennuksen ilmenemismuodot niputetaan yhden, käsitteen merkityksen kadottavan käsitteen alle (em. 337). Yksiköstä monikkoon siirtymistä, viitaten sosiaalityön käsitteeseen, ehdottaa puolestaan Laine (2022): koska ei ole olemassa mitään yksittäistä ja yhtenäistä käsitystä länsimaisesta ”*sosiaalityöstä*”, olisi parempi puhua ”*sosiaalityöistä*” (em. 2022).

Raportoinnin puutteellisen argumentaation voinee todeta vahvistavan perinteistä käsitystä julkishallinnon virkakielen huonosta maineesta (Tiililä 2017, 6–18). Tämä on merkityksellistä kieleen sisältyvän merkittävän rakenteellisen vallan näkökulmasta (Burr 2015, 24–26; Satokangas 2021, 48): kieli vaikuttaa esimerkiksi resurssien suuntaamiseen, hyvän hallinnon toteutumiseen sekä asian etenemiseen ja tehokkuuteen (Tiililä 2017, 9–12; 434/2003 1 §, 6 §, 7 § ja 8 §; HVT 2014, 10, 12). Puutteellinen argumentaatio on myös ristiriidassa hyvän hallinnon kielivaatimuksen (Kotus; 434/2003, 9 §) kanssa. Raportojien auktoriteettiasema (vrt. Satokangas 2021, 17), virkavastuu ja raporttien performatiivinen funktio (Viinikka 2017, 191–200; Tiililä & Laurila 2017, 135) korostavat tässä tutkielmassa analysoimani aineiston selkeän argumentoinnin tärkeyttä.

Ensimmäiseen tutkimustehtävään vastatessani esiin tulleet raporttien moni-ilmiöisyys on samalla siis yksi raporttien argumentaation ominaisuus. Selittykö tällainen ilmiöiden kuvaamisen tapa viime vuosina enenevästi julkisia hyvinvointipalveluja ja niiden vaikuttavuutta koskevaan keskusteluun nostetulla *sosiaalihuollon kentän kompleksisuudella*²¹ (ks. esim. Pekkola, Leponiemi & Heikkilä 2025b, 303–315; Pekkola, Leponiemi & Heikkilä (toim.) 2025; Jalonen ym. 2022; Yliruka, Vartio, Pasanen & Petrelius 2018; Gauffin & Bergström 2026): mekanistiselle, kausaaliin syy-seuraussuhteisiin pohjautuvalle ajattelulle päinvastaisella loogiikalla, jossa ilmiöiden väliset riippuvuussuhteet nähdään olennaisena osana järjestelmien

²¹ Esimerkki kompleksiseksi määritellystä ilmiöstä on sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän uudistaminen. Tosin on esitetty myös näkemys, että kompleksisuudelle ei ole olemassa yhtenäistä määritelmää. (Raisio & Vartiainen 2020, 2–4.) Thompson (2009) kuvaa sosiaalityön sisältämää huolenpidon, kontrollin ja vallan suhdetta kompleksiseksi. Hanén (2017) puolestaan kuvaa erityisesti sosiaalisessa kontekstissa muuttujien, kuten arvojen ja yksilön käyttäytymisen, ennakoimisen vaikeaksi (em. 112–113).

toimintaa, muutos kehämäisenä polkuna ja jossa pienet asiat kertautuvat yllättävillä tavoilla (em.)?

Näin tulkitseen. Kompleksisuusajattelu haastaa perinteisen, tavoitteet osiin pilkkovan ja toimenpiteet osien kehittämiseen kohdistavan reduktionistisen hallintonäkemyksen, jolla ei katsota päästävän käsiksi muutoksen mahdollistaviin mekanismeihin ja monimutkaisiin juurisyihin. Kompleksisuusajattelun mukaan tarvitaan tarkastelun painopisteen yksilöistä koko systeemiin siirtäviä systeemisiiä ratkaisuja, kuten moniammatillisuutta, sillä keskinäisriippuvaisen ilmiöiden lokerointi valmiisiin siiloihin on omiaan tuottamaan enemmän ongelmia kuin ratkaisuja. (Jalonen ym. 2022, 12–13, 26–27; vrt. Niiniluoto 2012, 165–166; Lamminpää 2021, 83–84; Raisio & Vartiainen 2020, 2–4; Kallemeyn, Hall & Gates, 2019; Mitleton-Kelly 2013, 4; Ylisassi ym. 2023; Tikkanen 2024; ks. myös Gauffin & Bergström 2026.) Esimerkkinä keskinäisriippuvuudesta on kuvattu nuorisopsykiatrian ja lastensuojelun suhdetta: vaikka molemmat toisaalta toteuttavat omia tehtäviään, niin silti ongelmien ratkaisemiseen tarvitaan näiden osajärjestelmien yhteistoimintaa (Kiuru & Metteri 2020, 395–406; ks. myös Yliruka ym. 2018). Kompleksisuuden nähdään aiheuttavan myös vaikuttavuuden epävarmuustekijöitä ja tapauskohtaisuutta (Booth & Tervonen 2025, 81–103) sekä vaikeuttavan tavoitteiden toteutumisen arvioimista (Kettunen 2025, 149–163). Hanén (2017) mukaan kompleksisuus on jäänyt tieteessä taka-alalle, johtuen siinä vallinneesta reduktionistisesta ja mekanistisesta, luonnontieteisiin painottuvasta otteesta (em. 2017, 162–163).

Sosiaalihuollossa kompleksisten ongelmien ja tilanteiden tiedetään kuitenkin olevan varsin yleisiä (Yliruka ym. 2018). Aalto-Heinilä kuvaa kompleksisuuden ilmenevän sosiaalihuollossa myös laintulkinnassa, johon vaikuttaa tieteenfilosofian tieteellisen ykseysajattelun haastaja, todellisuuden kompleksisena näkevä pluralistinen ajattelutapa, joka näkee todellisuuden kuvaamiseen tarvittavan teorioiden ja metodien moninaisuutta. Toisekseen oikeudellisten tulkintasääntöjen moninaisuus heijastaa sääntöjen taustalla olevan yhteiskunnallisen ja moraalisen todellisuuden kompleksisuutta. Oikeudellisessa tulkinnassa objektiivisuuden ja moniäänisyyden vaateiden tulkitaan toteutuneen, jos tulkitsija on käyttänyt tiedeyhteisön hyväksymiä tulkintasääntöjä. (em. 2020.) Pekkola ym. (2025b) näkevät hyvinvointipalvelujen kehittämiseen tarvittavan yhä enemmän laaja-alaisia, hyvinvointisektorin kompleksisuuden ja keskinäisriippuvuudet tunnustavia menetelmiä ja lähestymistapoja, kuten arkielämästä kumpuavan tiedon huomioimista (em. 303–315).

”Kompleksisuus -linssin” läpi tarkasteltuna, ehkäpä alussa vaikeaselkoiselta näyttänyt sosiaalisen raportoinnin dokumentaatio kuvaakin lopulta selkeästi kohdettaan, sosiaalityöntekijöiden eteen avautuvaa toimintaympäristöä ilmiöineen ja muutostarpeineen. Herää kysymys, onko tällaisen kompleksisen kentän kompleksisista ilmiöistä edes mahdollista raportoida selkeästi argumentoiden.

7.2 Tutkielman luotettavuus, rajoitukset ja vahvuudet

Konstruktionistisessa tutkimuksessa tulosten luotettavuus perustuu tulkintojen perusteltavuuteen (Jokinen 2014, 12–13). Olen pyrkinyt perustelemaan tulkintani kuvailemalla aineiston yksityiskohtaisesti, antamalla aineistoesimerkkejä sekä avaamalla analyysi- että tulkintaprosessin. Luotettavuutta lisääväksi katson myös sen, että aineisto on luonnollisissa oloissa tuotettuna kokonaisaineistona edustava. Aineisto on kuitenkin siinä mielessä vinoa, että siitä puuttuu muiden kuin raportointiin osallistuneiden, raportoinnissa aktiivisten sosiaalityöntekijöiden näkemykset (vrt. Pösö 2010, 5; ks. Rajala ym. 2024). Tosin tällä ei ole merkitystä, koska olen esittänyt raportoinnin tapauksena ottamatta kantaa siihen, vastaako raporttien sisältö todellista tilannetta. Tutkielma ei myöskään anna vastausta siihen, ovatko sosiaalityöntekijät tosiasiallisesti tehneet havaintoja rakenteellisen sosiaalityön teemoista vai eivät. Tulosten perusteella ei siis voi tehdä päätelmiä sosiaalityöntekijöiden näkemyksestä rakenteellisen sosiaalityön tarpeesta, vaikka raportointia oli nimenomaan ollut tarkoitus siitä tehdä.

Luotettavuutta lisääväksi katson sen, että tunnen pääpiirteissään sosiaalisen raportoinnin prosessin sekä sen kentän, jolta aineisto on kerätty²². Tulosten luotettavuutta lisääväksi näen myös sen, että vastaavista aineistoista tehdyt tutkimukset osoittavat sosiaalisen raportoinnin työkalulla toteutetun raportoinnin tuottaneen ominaisuuksiltaan samankaltaisia raportteja, kuin mitä tämän tutkielman kohteena oleva raportointi tuotti. Toki toisenlainen näkökulma aineistoon olisi johtanut toisenlaisiin jäsennyksiin (vrt. esim. Ojala & Pietilä 2013).

Vaikka tutkimuksessa ilmenneiden haasteiden esiin tuominen ei ole itsestäänselvyys (Sotkasiira 2015, 137; Högbäck & Aaltonen 2015, 11), olen kertonut suunnan muuttamiseen johtaneista, lähtöasetelman kyseenalaistaneista havainnoistani (vrt. Sotkasiira 2015, 119–120; ks.

²² Työskentelin Kymso-työssä ajanjaksolla, jolloin Kymso-työ osallistui sosiaalisen raportoinnin pilottihankkeeseen ja sosiaalisen raportoinnin työkalu otettiin käyttöön; lisäksi minulla on myös aikaisempaa työkokemusta Kymso-työstä (ks. Vironen 2020).

myös Kääriäinen 2025). Näen myös tämän luotettavuutta lisääväksi – ja itse asiassa välttämättömäksi – menettelyksi. Ilman alun haasteitahan tuskin edes olisin päätenyt toteuttamiini, ja itse asiassa Grounded theory-lähestymistapaa soveltavalle tutkimukselle tyypillisiin, ratkaisuihin (Koskela 2003, 25, 98; Penttinen 2022, 3, 38). Aineiston tarkastelunäkökulman ja sen myötä tutkimuskysymysten muuttaminen poisti samalla sekä kahden eri organisaation raporttien yhdistämisestä että tutkielman alkuperäisen viitekehyksen ja aineiston toisiaan vastaamattomuudesta aiheutuneen epäloogisuuden, mahdollistaen aineiston lähestymisen ilman ennako-oletuksia ja siten uuden tiedon tuottamisen. (ks. Holopainen ym. 2021, 254; Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–99; Rajala ym. 2024; Raitakari ym. 2022; vrt. Elo ym. 2022, 218; Juhila 2014, 6.)

Tosin lopulta sain vastauksia myös alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa esittämäni tutkimustehtävään, vaikkakin osittain aikomastani poikkeavasta näkökulmasta ja poikkeavilla menetelmillä (Pösö 2022, 85–93; Kääriäinen 2025), sekä rakennettua niin sanotun paikallisen teorian sosiaalisen raportoinnin työkalulla toteutetusta dokumentaatiosta (ks. Glaser & Strauss 1980, 10–12; vrt. Ojala & Pietilä 2013; vrt. Sotkasiira 2015, 127; Penttinen 2022, 3, 38). Koen sosiaalisen konstruktionismin, Grounded theoryn ja argumentaation erittelyn osoittautuneen siis lopulta onnistuneiksi lähestymistavoiksi (Koskela 2003, 24; Flick 2018, 96–97, 133). Ne myös mahdollistivat tutkimuskohteen kompleksisuuden paljastumisen – tai pareminkin auttoivat nimeämään sen, minkä olin alusta saakka tutkimusaineistossa nähnyt.

7.3 Suositukset ja jatkotutkimustarpeet

Tutkielma toi esiin useita kehittämis- ja jatkotutkimustarpeita. Koska kahden hyvinvointialueen dokumentit on analysoitu yhtenä kokonaisuutena, aluekohtaisten suositusten esittäminen ei ole mahdollista. Suosituksia voi kuitenkin hyödyntää esimerkkeinä kehittämistarpeista sekä kyseisillä hyvinvointialueilla, että mahdollisesti laajemminkin.

Suosituks

- *Sosiaalihuollon fokusoiminen palvelukeskeisestä hyvinvoinnin edistämiseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn*

Sosiaalityön fokuksen ja orientaation kohdentaminen palvelukeskeisestä ongelmiin vastaamisesta sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja hyvinvoinnin edistämiseen, toisin sanoen rakenteellisen sosiaalityön orientaatioon.

- *Sosiaalipalveluiden yksilöllisyyden vahvistaminen*
Sosiaalipalveluiden kehittäminen nykyistä vahvemmin asiakkaiden yksilölliset tarpeet huomioiviksi sekä saavutettavammiksi.
- *Työskentelyedellytysten parantaminen*
Työn tekemisen edellytyksien parantaminen selkeyttämällä työn rakenne sekä moniammatillisen työskentelyn raamit, resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen sekä työntekijöiden kuulemisen lisääminen.
- *Koulutus työntekijöille*
Sosiaalityöntekijöille tarvitaan koulutusta tiedontuotantoon ja ilmoitusvelvollisuuksiin liittyvästä lainsäädännöstä (lait 1301/2014, 611/2021, 612/2021, 741/2023), ilmoitusvelvollisuuskäytännöistä sekä argumentaatiosta.
- *Sosiaalisen raportoinnin työkalun kehittäminen*
Raportointivälineen kehittäminen sellaiseksi, joka ohjaa tuottamaan tietoa nimenomaan rakenteellisen sosiaalityön teemoista.
- *Kompleksisuuden tunnistaminen ja siihen vastaaminen*
Sosiaalihuollon toimintaympäristön kompleksisuuden huomioiminen kaikessa toiminnassa. Kompleksisuuteen vastaaminen edellyttää siirtymistä mekaanisesta päättelystä kohti tilanteiden moninaisuuden huomioivaa, joustavaa ja tapauskohtaista päättelyä.

Jatkotutkimustarpeet

- *Tiedontuotannon ja kehittämisvelvoitteiden toteutuminen*
Tarvitaan tutkimusta sosiaalihuollolle asetettujen tiedontuotanto- ja kehittämisvelvoitteiden sekä niiden valvonnan toteutumisesta hyvinvointialueilla. Erityisen tärkeää on tutkia, mikä seikat ohjaavat edelleen raportoimaan organisaatiolähtöisesti ja muista, kuin rakenteellisen sosiaalityön teemoista.
- *Sosiaalihuollon argumentaatio ja käsitteelliset epäselvyydet*
Tutkimusta tarvitaan sosiaalihuollon argumentoinnista sekä työntekijöiden argumentointikoulutuksen tarpeesta. Jatkotutkimuksessa tulisi arvioida myös sosiaali-

huollon käsitteistön selkeyttämismahdollisuuksia, kun samalla huomioidaan yksilöllisten tilanteiden ja toimintaympäristön kompleksisuus sekä lainsäädännön asettama raami.

- *Sosiaalihuollossa vallitseva logiikka: mekaaninen vai kompleksisuuden huomioiva*
Tarvitaan tutkimusta sosiaalihuollossa käytetyistä päättelytavoista seurauksineen.

Lähteet

- Aalto-Heinilä, M. (2020) Voiko oikeuslähteiden tulkinta olla objektiivista? *Lakimies* 118 (7–8), 903–924 <https://journal.fi/lakimies/article/view/98106> Luettu 28.10.2025
- Airaksinen J. (2021) Grounded theory. Teoksessa Vuori, J. (Toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> Luettu 3.11.2021 ja 15.9.2024
- Alasuutari, P. (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos. Tampere: Vastapaino
- Anis, M. (2012) Poimintoja sosiaalihuoltolain uudistuksesta. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 20 (3), 213–215 <https://journal.fi/janus/article/view/50662> Luettu 12.7.2023
- Anttonen, A. (2005). Vertailut ja sosiaalipolitiikan uusi suunta. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 13 (3), 268–288 <https://journal.fi/janus/article/view/50316> Luettu 23.10.2024
- Arola, M. (2020) Organisaatiokansalaisuus sosiaalityön professionissa. *Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies*, 228. Itä-Suomen yliopisto <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/222c43fb-fc9d-41b7-a6b5-cdffffd6cf65a/content>; Luettu 16.11.2025
- Baltzar, S. (2013) Rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia aikuissosiaalityössä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto (<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42724/URN:NBN:fi:jyu-201312302870.pdf?sequence=1>); Luettu 1.7.2021
- Barbera, R. A. (2014) Learning by Doing: Integrating Social and Economic Justice and Human Rights Into Social Work Practice. Teoksessa *Advancing human rights in social work education*. Alexandria, Virginia: Council on Social Work Education, 273–291

https://search-alexanderstreet-com.ezproxy.utu.fi/view/work/bibliographic_entity%7Cbibliographic_details%7C3566110#page/306/mode/1/chapter/bibliographic_entity%7Cdocument%7C3566127; Luettu 8.10.2022

Berger, P. L. & Luckmann, T. (2005) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen – Tiedonsosiologinen tutkielma. Suomentanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus

Blomberg, H., Kallio, J. & Kroll, C. (2014): Regulaatiivista vai liberaatiivista? Kuntien sosiaalityöntekijöiden harkintavaltaan liittyvät asenteet Suomessa ja Ruotsissa. Teoksessa Kalliomaa-Puha, L., Kotkas, T. & Rajavaara M. (Toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 182–203

Booth, N. & Tervonen, L. (2025) Vaikuttavuustiedon sudenkuopat. Teoksessa Pekkola S., Leponiemi U. & Heikkilä M. (Toim.) Vaikuttavuuden monet kasvot. Tampere: Vastapaino, 81–104 <https://jyx.jyu.fi/bitstreams/b6167dd1-b806-4a04-9d87-d08f2636f316/download>; Luettu 20.2.2026

Burr, V. (2015) Social konstruktionism. Lontoo: Routledge

Bäcklund S. P. M., Häkli, J. & Schulman, H. O. (Toim.) (2017) Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere: Tampereen yliopistopaino <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/358045e8-1833-4239-ae53-908c0174ed74/download>; Luettu 4.11.2025

Elo S. & Kyngäs H. (2008) The qualitative content analysis process. Journal of Advanced Nursing 2008; 62 (1), 107–115 <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>; Luettu 5.10.2022

Elo S., Kajula O., Tohmola A. & Kääriäinen M. (2022) Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. Hoitotiede 34 (4), 215–225

Flick, U. (2018) Doing Grounded Theory. SAGE Publications. <https://dx.doi.org/10.4135/9781529716658>; Luettu 8.9.2024

- Faktatietoja Euroopan unionista <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/52/sosi-aali-ja-tyollisyyspolitiikan-yleiset-periaatteet>; Luettu 23.10.2024
- Fook, J. (1993) *Radical Casework: A Theory of Practice*. Sydney: Allen & Unwin
- Fook, J. (2002) *Social work: Critical theory and practice*. SAGE Publications
- Gauffin, T. & Bergström, T. (2026) Kannustava rahoitus sisältää sotessa riskejä. *Suom Lääkäril* 2026;81:e47397 www.laakarilehti.fi/e47397; Luettu 24.2.2026
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. 1980. *The discovery of grounded theory- strategies for qualitative research*. New York: Aldine Publishing Company
http://www.sxf.uevora.pt/wpcontent/uploads/2013/03/Glaser_1967.pdf Luettu 1.11.2024
- Graham, G. (2023) 'Off topic in some places (global warming)': a critical and radical response to connecting social work teaching to a global climate emergency. *Critical and Radical Social Work*. 12 (1) <https://www.proquest.com/docview/2933048714/4FFC2B51392447E5PQ/1?sourcetype=Scholarly%20Journals>; Luettu 11.10.2025
- Günther, Kirsi (2006) *Tukiperhepalvelua tarvitseva lapsi lastensuojelun asiakirjojen kuvamana*. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/93682/gradu01233.pdf>; Luettu 1.5.2022
- Günther, K. (2022) Liittoutumisen ja samanmielisyyden tuottaminen monitoimijaisessa jalkautuvassa aikuissosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Raitakari & Ranta (Toim.) *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa*. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino, 165-198 <https://vastapaino.fi/media/f/5645>; Luettu 5.3.2024
- Hanén, T. (2017) *Yllätysten edessä. Kompleksisuusteoreettinen tulkinta yllättävien ja dynaamisten tilanteiden johtamisessa*. Väitöskirja. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 11. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu <https://www.do->

ria.fi/bitstream/handle/10024/130810/Hanen2016_MPKK%20%28final_verkkoversio%29.pdf?sequence=2&isAllowed=y ; Luettu 28.10.2022 ja 30.5.2025

Hardy, M. (2016) Discretion in the history and development of social work. Teoksessa Evans, T., Keating, F. (Toim.) Policy and social work practice. London: Sage, 11–30.

Hasanen, K. & Günther, K. (2014) Kvalitatiivisen tutkimuksen laatu. Teoksessa Kirsi Günther & Kirsi Hasanen (Toim.) Laadullinen tutkimus. Moodleverkkokirja 18.10.2023

Heikkilä, M. & Kautto, M. (2002) Sosiaalinen raportointi ja muuttuva hyvinvoinnin käsite. Teoksessa Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (Toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2002. Helsinki: Stakes, 18–29

Heikkinen, A. (Toim.) (2022) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. 3. painos. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/e9395507-323b-4d10-a25a-27bfd09cf76> Luettu 10.2.2023

Helenius J., Salonen-Hakomäki S-M., Vilka H., Saaranen-Kauppinen A. & Eskola J. (2015) Teorian ja empirian vuoropuhelu tutkimuksessa: reflektioita ja ratkaisuja. Teoksessa Aaltonen, S. & Högbacka, R. (Toim.) Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164. Tampere: Tampere university press, 193–219
(https://www.researchgate.net/publication/305390521_Teorian_ja_empirian_vuoropuhelu_tutkimuksessa_reflektioita_ja_ratkaisuja; Luettu 8.12.2023

Helsingin kaupunki. Sosiaalisen raportoinnin ohje. <https://www.hel.fi/static/sote/hankkeet/sosiaalinen-raportointi-ohje.pdf>; Luettu 1.2.2026

Henttinen, P. (2010) Sosiaalityö käsitteenä. Kohti selkeämpää sosiaalityötä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/81873/gradu04515.pdf?sequence=1>; Luettu 25.12.2021

- Hiekka, E. (2020) Sosiaaliamiesten näkemyksiä työstään ja sen tulevaisuudesta. Sosiaaliamies ja rakenteellinen sosiaalityö. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Raportteja 50. Verkkojulkaisu. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=fe0bfc03-6f18-4c5b-8f14-9c9ba958fbd1>; Luettu 16.2.2023
- Hokka, J. (2019) Mitä on hyvä sosiologia? Poikkikulttuurinen tutkimus sosiologian itseymmärryksestä. (Tampere University Dissertations 169). Tampere: Tampereen yliopisto <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/117956/978-952-03-1341-8.pdf?sequence=2&isAllowed=y>; Luettu 5.9.2024
- Holappa J., Kallio, J. & Isola, A-M. (2024) Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden seuraukset sosiaalityön johtajien kuvaamina. Työelämän tutkimus 22 (1) <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/115496/92186>; Luettu 1.4.2025
- Hussi, T. (2005) Sosiaalinen raportointi tiedon rakentajana – menetelmäkuvaus ja käytännön kokemukset. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 4/2005. Helsinki: SOCCa ja Heikki Waris -instituutti http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/81/Sosiaalinen_raportointi_tiedon_rakentajana.pdf; Luettu 9.8.2021
- HVT (2014) Hyvän virkakielen toimintaohjelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:2 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/a834efc5-cfce-44a6-bf47-d257999b9af7/content>; Luettu 5.10.2025
- Hyyryläinen E., Autioniemi J. & Lehto K. (2022) Paradoksit julkisen johtamisen uudelleenajattelun mahdollistajina, teoksessa Jäntti, A., Kork, A-A, Kurkela, K., Leponiemi, U., Paananen, H, Sinervo, L-M. & Tuurnas, S. (Toim.) Hallinnon tutkimuksen tulevaisuus. Tampere: Vastapaino https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/15266/Osuva_Hyyryla%C3%A4inen_Autioniemi_Lehto_2022.pdf?sequence=2; Luettu 15.6.2025
- Högbacka, R. & Aaltonen, S. (2015) Refleksiivisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Aaltonen, S. & Högbacka, R. (Toim.) Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164. Tampere:

Tampere university press, 11–33 https://www.researchgate.net/publication/305390521_Teorian_ja_empirian_vuoropuhelu_tutkimuksessa_reflektioita_ja_ratkaisuja; Luettu 8.12.2023)

IFSW <https://www.ifsw.org/> ; Luettu 15.10.2022

Jaakola, A-M. (2020) Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, 22. Itä-Suomen yliopisto

Jalonen, H., Lähteenmäki-Smith K., Manu, S., Uusikylä, P. & Branders, M. (2022) Ilmiölähtöinen hallinta sotkuisessa maailmassa, teoksessa Jäntti, A., Kork, A-A., Kurkela, K., Leponiemi, U., Paananen, H., Sinervo L-M. & Tuurnas, S. (Toim.) Hallinnon tutkimuksen tulevaisuus, Tampere: Vastapaino https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/15265/Osuva_Jalonen_L%3%a4hteenm%3%a4ki-Smith_ManU_Uusiky1%3%a4_Branders_2022.pdf?sequence=2&isAllowed=y; Luettu 20.5.2025

Jokinen, A. (2014): Laadullisen tutkimuksen viitekehykset. Teoksessa Günther, K. & Hasanen, K. (Toim.) Laadullinen tutkimus. Moodleverkkokirja; Luettu 18.10.2023

Jokinen, A., Raitakari, S. & Ranta, J. (Toim.) (2022) Konstruktionistisia tulkintoja marginalisaatiosta ja aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Teoksessa Jokinen A., Raitakari, S. & Ranta J. (Toim.) Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä Vastapaino: Tampere, 7–17 <https://vastapaino.fi/media/f/5645>; Luettu 25.3.2023

Jokinen, A., Raitakari, S. & Suoninen E. (2022) Konstruktionistinen tutkimus sosiaalityötä ja marginaalia jäljittämässä. Teoksessa Jokinen, A., Raitakari, S. & Ranta, J. (Toim.) (2022) Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Vastapaino: Tampere, 21–53 <https://vastapaino.fi/media/f/5645>; Luettu 5.3.2024

Jokiranta, H. (2022) Rakenteellisen sosiaalityön paikasta. Teoksessa Liukko E., Muurinen H., Kokkonen T., Santalahti V. (Toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti

- 1/2022. Helsinki: THL, 144–151 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y; Luettu 2.6.2025
- Juhila, K. (2014): Teoria, mitä se on? Teoksessa Kirsi Günther & Kirsi Hasanen (Toim.) Laadullinen tutkimus. Moodleverkkokirja; Luettu 17.11.2023
- Juhila, K. (2018) Aika, paikka & sosiaalityö. Tampere: Vastapaino
- Juhila, K., Hasanen, K. & Günther K. (2014) Laadullisen tutkimuksen aineistot. Teoksessa Kirsi Günther & Kirsi Hasanen (Toim.) Laadullinen tutkimus. Moodleverkkokirja; Luettu 17.11.2023
- Juurikkala, V. (2022) Rakenteellisen sosiaalityön oikeudellinen perusta. THL:n raportti 1/2022 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&i#page=21; Luettu 3.1.2023
- Jäntti, A., Airaksinen, J. ja Haveri A. (2017) Osallistuminen julkishallinnon legitimizeettikysymyksenä. Teoksessa Bäcklund S. P. M., Häkli, J. & Schulman, H. O. (Toim.) Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere: Suomen yliopistopaino, 36-58
<https://helda.helsinki.fi/bitstreams/358045e8-1833-4239-ae53-908c0174ed74/download>; Luettu 4.11.2025
- Jäppinen M. & Tiitinen L. (2022) Asiantuntija- ja tutkimustieto yhteiskunnallisessa keskustelussa: kohti vaikuttavaa tutkimusperustaista viestintää. Teoksessa Liukko E., Muuri-
nen H., Kokkonen T., Santalahti V. (Toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022. Helsinki: THL, 136-144 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y; Luettu 2.6.2023
- Kajanoja, J. (2017) Sosiaalipolitiikka. Historia, nykytila ja tulevaisuus. Helsinki: Kansan Siivostyön Liitto KSL https://www.ksl.fi/app/uploads/2022/01/kansineen_sosiaalipolitiikka_nettiin_2018.pdf; Luettu 26.10.2024

- Kajanoja, J., Valtonen, J. (2024) A Descriptive Diagnosis or a Causal Explanation? Accuracy of Depictions of Depression on Authoritative Health Organization Websites. Department of Psychiatry, University of Turku and Turku University Hospital, Turku; Department of Psychology and Logopedics, Faculty of Medicine, University of Helsinki, Helsinki; Theatre Academy, University of the Arts Helsinki, Helsinki. *Psychopathology* 57 (5), 389–398 <https://karger-com.ezproxy.utu.fi:2443/psp/article-pdf/57/5/389/4283547/000538458.pdf>; Luettu 1.2.2026
- Kakkuri-Knuuttila, M-L. (2004a) Johdanto. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila M-L. (Toim.) Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Helsinki: Gaudeamus Kirja, 17
- Kakkuri-Knuuttila, M-L. (2004b) Kysymys-vastaus-menetelmä analyysin apuna. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila M-L. (Toim.) Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot Helsinki: Gaudeamus Kirja, 34–58
- Kakkuri-Knuuttila, M-L. & Halonen, I. (2004) Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila M-L. (Toim.) Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Helsinki: Gaudeamus Kirja, 60–113
- Kakkuri-Knuuttila, M-L. & Ylikoski, P. (2004) Merkitys ja tulkinta. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila M-L. (Toim.) Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot Helsinki: Gaudeamus Kirja, 24–32
- Kallemeyn L. M., Hall, J. N. & Gates, E. (2019) Exploring the Relevance of Complexity Theory for Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research* 14 (1), 1–17 https://www.researchgate.net/publication/335588921_Exploring_the_Relevance_of_Complexity_Theory_for_Mixed_Methods_Research; Luettu 3.1.2026
- Kalliomaa-Puha L., Kotkas T. & Rajavaara M. (2014) Harkitusti sosiaaliturvaa. Harkintavalta tutkimuskohteena. Teoksessa Kalliomaa-Puha L., Kotkas T. & Rajavaara M. (Toim.)

- Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimiseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 10-20 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45435/Harkittua.pdf?sequence=1>; Luettu 13.4.2022
- Kalliomaa-Puha L. & Nykänen, E. (2025) Subjektiiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa. Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/2d3d519a-82db-409f-807a-8c209197f71d/content>; Luettu 1.2.2026
- Kananoja A. (2017) Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Kananoja A., Lähteinen M. & Marjamäki P. (Toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu laitos. Tallinna: Tietosanoma, 27–32
- Kananoja, A. & Karjalainen, P. (2017) Hyvinvoinnin edistäminen ja yhteisötyö sosiaalipolitiikan uusissa rakenteissa. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. ja Marjamäki, P. (Toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu laitos. Tallinna: Tietosanoma, 156–169
- Kananoja, A. (2026) Sosiaalialan ammattilaisten tehtävä murrosten maailmassa. Puheenvuoro. Sosiaalialan asiantuntijapäivät, 3.-4.3.2026, Tampere <https://www.talentia.fi/ja-senyys-ja-edut/koulutusedut-ja-apurahat/sosiaalialan-asiantuntijapaivat/sosiaalialan-asiantuntijapaivat-tampereella/> Kuunneltu 3.3.2026
- Kannasoja, S.; Ruonakangas, S.; Närhi, K.; Rantamäki, N. & Kokkonen, T. (2022) Sosiaalityöntekijät rakenteellisen sosiaalityön toteuttajina. Teoksessa Muurinen, H.; Liukko, E. & Kokkonen, T. (Toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. THL raportti 1/2022. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 39–50 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y; Luettu 1.4.2025
- Kannasoja, S. & Ruonakangas, S. (2023) Yhteenveto: sosiaalityöntekijät rakenteellisen sosiaalityön toimijoina. Teoksessa Närhi, K., Kannasoja, S., Kokkonen, T., Rantamäki, N. & Ruonakangas, S. (Toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa.

- SoPhi (154), 154–174 https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_88884; Luettu 20.11.2025
- Kanninen, V. ja Bäcklund, P. (2017) Kansalaisosallistumisen institutionaaliset rajat. Teoksessa Backlund S. P. M., Häkli, J. & Schulman, H. O. (Toim.) Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 16–33 <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/358045e8-1833-4239-ae53-908c0174ed74/download>; Luettu 5.11.2025
- Karhunen, M. & Orjasniemi, T. (2024) Palvelujärjestelmien toiseutta tuottavat rakenteet huumeita käyttävien asiakkuudessa – rakenteellisen sosiaalityön näkökulma. Janus 32 (2), 114–131
- Karjalainen, P. (2017) Aikuissosiaalityö. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki P. (Toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 255-271
- Karjalainen P., Metteri A. & Strömbegr-Jakka M. (2019) Tiekartta 2030: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Raportteja ja muistioita 2019:41. Sosiaali- ja terveysministeriö <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4076-5>; Luettu 1.10.2021
- Karjalainen J. (2022) Rakenteellisen sosiaalityön teoria ja käytäntö. Luento 18.5.2022. <https://www.isonet.fi/iso-toiminta/kehittamishankkeet/sosrake>; Kuunneltu 1.10.2022
- Keskimaunu, M. (2023) Sosiaalinen raportointi työikäisten palveluissa Lapissa. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto (https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/65391/Keskimaunu_Maija.pdf?sequence=2); Luettu 23.12.2023
- Kettunen, P. (2025) Kuntapalvelujen vaikuttavuuden arviointi. Teoksessa Pekkola S., Leponiemi U. & Heikkilä M. (Toim.) Vaikuttavuuden monet kasvot. Tampere: Vastapaino, <https://jyx.jyu.fi/bitstreams/b6167dd1-b806-4a04-9d87-d08f2636f316/download>, 149–163; Luettu 1.3.2026

- Kimmel, K-M. (2024) Tarvitsemme sote-toimijat mukaan palveluvalikoiman periaatteiden määrittelyyn. Kolumni. Sosiaali- ja terveysministeriö <https://stm.fi/-/tarvitsemme-sote-toimijat-mukaan-palveluvalikoiman-periaatteiden-maarittelyyn>; Luettu 2.2.2025
- Kiuru K-E. & Metteri, A. (2020) Keskinäisriippuvuusilmiö nuorten viimesijaisissa palveluissa. Systemiteoreettinen tutkimus nuorisopsykiatrisen sairaalayksikön suhteesta lastensuojeluun. Yhteiskuntapolitiikka 85 (4) https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140452/YP2004_Kiuru%26Metteri.pdf?sequence=2; Luettu 1.7.2025
- Kivipelto, M. (2021a) Rakenteellisen sosiaalityön katsaus. Työpaperi 16/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142735/URN_ISBN_978-952-343-685-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Luettu 18.7.2021
- Kivipelto, M. (2021b). Sosiaalityön poliittisuus kiteytyy rakenteellisessa sosiaalityössä: Bob Mullaly & Marilyn Dupré: The New Structural Social Work: Ideology, Theory, and Practice. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 29 (2), 200–203. <https://doi.org/10.30668/janus.109436>; Luettu 11.9.2022
- Kivipelto, M. (2022) Rakenteellisen sosiaalityön ulottuvuudet. Teoksessa Liukko E., Muuri-nen H., Kokkonen T. & Santalahti V. (Toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022. Helsinki: THL, 14-20 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y; Luettu 5.6.2023
- Kivipelto, M. (2025) Sosiaalityössä laadukas tiedonmuodostus alkaa tiedostavasta kirjaamisesta. Kirja-arviot. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 33 (4), 516-519 <https://journal.fi/janus/article/view/159888/119739>; Luettu 3.1.2026
- Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoof, S-K. (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinin_ohje_2020.pdf; Luettu 15.12.2021

- Kokkonen, T. (2023) Poliittisuus rakenteellisen sosiaalityön määrittäjänä. Teoksessa Närhi, K., Kannasoja, S., Kokkonen, T., Rantamäki, N. & Ruonakangas, S. (Toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. SoPhi (154), 50-69
https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_88884; Luettu 19.11.2025
- Kork, A-A., Laihonen, H., Sinervo, L-M., Lunkka, N. & Kokko, P. (2025) Vaikuttavuuden johtaminen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän uudistamisessa. Teoksessa Pekkola, S., Leponiemi, U. & Heikkilä, M. (Toim.) Vaikuttavuuden monet kasvot. Tampere: Vastapaino, 29–46 <https://jyx.jyu.fi/bitstreams/b6167dd1-b806-4a04-9d87-d08f2636f316/download>; Luettu 1.3.2026
- Koskela, H. (2003) Opiskelijoiden haasteellisuudesta ammattiopintoihin sitoutumisen substanssiteoriaan. Grounded theory -menetelmän soveltaminen ammattioppilaitoksen opettajien kuvauksiin opetettavistaan. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 86 https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/8653/urn_isbn_952-458-314-3.pdf?sequence=1; Luettu 1.11.2024
- Koski, L. (2021) Tekstistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi. Teoksessa Puusa A. & Juuti P. (Toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus, 157–172
- Kosunen T., Kuukka J. & Varonen V. (2021) Sosiaalinen raportointi Eksotessa ja Kymsotessa. Aloituskokemuksen kokemukset ja kehitysehdotukset. LAB-ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö sosionomi (AMK)
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/505136/Kosunen_Kuukka_Varonen.pdf?sequence=2; Luettu 1.12.2021
- Kotkas, T. (2014) Viranomaisarkinnan oikeudelliset rajat. Teoksessa Kalliomaa-Puha L., Kotkas T. & Rajavaara M. (Toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimiseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 42–61 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45435/Harkittua.pdf?sequence=1>; Luettu 13.4.2022

- Kotus [https://kotus.fi/virkakieli/hyvan-virkakielen-hyodyt/hyva-virkakieli-hyodyttaa-kaik-
kia/#Lait](https://kotus.fi/virkakieli/hyvan-virkakielen-hyodyt/hyva-virkakieli-hyodyttaa-kaik-
kia/#Lait); Luettu 1.2.2026
- Kröger, T. (2004) Sosiaalipalvelujen tutkimus ja sosiaalityö. Janus 12 (2), 200–216
<https://journal.fi/janus/article/view/50265>; Luettu 29.8.2022
- Kuortti, J., Mäntynen, A. & Pietikäinen, S. (2008) ”Kielen rakennustelineillä: kielellisen ja yhteiskunnallisen käänteen merkitys”. Media & viestintä 31 (3) [https://journal.fi/me-
diaviestinta/article/view/63021/24560](https://journal.fi/me-
diaviestinta/article/view/63021/24560); Luettu 1.5.2025
- Kuronen, M. (2022) Marginaalisuuden, haavoittuvuuden ja nais erityisyyden käsitteellisiä paikannuksia. Teoksessa Jokinen A., Raitakari, S. & Ranta J. (Toim.) Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsennyksiä. Vastapaino: Tampere, 55-84
<https://vastapaino.fi/media/f/5645>; Luettu 25.11.2024
- Kuusisto-Niemi, S. & Kääriäinen, A. (2005) Hiljaisen tiedon vallasta näkyvän tiedon valtaan – puheenvuoro tiedon näkyväksi tekemisen puolesta. Puheenvuorot. Janus 13 (4), 452–460 <https://journal.fi/janus/article/view/50340/15196>; Luettu 25.11.2024
- Kääriäinen, A. (2003) Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia 1/2003. Helsinki: Helsingin yliopisto <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/fd6d01da-4d13-41e3-b3a4-23927dd8cbef/content>; Luettu 18.12.2023
- Kääriäinen, A. (2022) Dokumentointi osana asiakasturvallisuutta. Janus 30 (4), 392–406
<https://journal.fi/janus/article/view/114678>; Luettu 2.2.2026
- Kääriäinen, A. (2025) Tiedolliseksi toimijaksi. Talentia 3/2025, 6–9
- Lahti, E. (2019) Maahanmuuttokeskustelun retoriikkaa. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/20734bbc-9c41-437a-a7c0-574c2b6259a3/content>; Luettu 20.2.2025

- Laihonen, H. & Saranto, K. (2021) Tiedä ensin, johda sitten. Sote-tietojohdamisen osaamistarpeet sekä kansallisen koulutuksen ja tutkimuksen nykytila. Raportteja ja muistioita 33/2021. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163618>; Luettu 1.2.2022
- Laihonen, H., Kork, A.-A., Lunkka, N., Sinervo, L.-M., Sillanpää, V., Kokko, P., & Hyvärinen, J. (2024). Vaikuttavuuden johtamisen mekanismit – lähtökohtia ja edellytyksiä hyvinvointialueille. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 61 (1), 75–92 <https://doi.org/10.23990/sa.126151>; Luettu 2.3.2026
- Laine, E. (2022) Olisiko ja aika tietää sosiaalityöstä toisin? Sosiaalityön tutkimuksen seura. Turun yliopiston tutkimusportaali <https://www.sosiaalityontutkimuksen-seura.fi/2022/12/12/olisiko-jo-aika-tietaa-sosiaalityosta-toisin/>; Luettu 10.11.2024
- Laitila, H., Lunkka, N. & Suhonen, M. (2020) Asiakaslähtöisyys lapsi- ja perhepalveluiden moniammatillisessa verkostoyhteistyössä vanhempien kokemana. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 57 (1), 3-16 <https://journal.fi/sla/article/view/75675>; Luettu 1.6.2024
- Lamminpää, S. (2021) Muotoiluajattelu ja kompleksisuus. Teoreettis-käsitteellinen tutkimus muotoiluajattelun strategisista ja päätöksentekometodologisista mahdollisuuksista. *Acta electronica. Universitatis Lapponiensis* nro 305. Rovaniemi: Lapin yliopisto https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64634/Lamminpaa_Suvi.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Luettu 27.6.2025
- Lamponen, T. (2022) Kiireellisen sijoituksen päätöksenteko lastensuojelun sosiaalityöntekijän työnä. Tampereen yliopiston väitöskirjat 664. Tampere: Tampereen yliopisto <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/141402/978-952-03-2509-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>; Luettu 24.10.2025
- Lapsiasiavaltuutettu (2021) Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutumisesta https://lapsiasia.fi/sv/-/laps_lausunto_trv_vaikutusarviointi; Luettu 2.6.2023

- Lausuntopyyntö VN/36135/2023 <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=0ab75625-e7c8-466e-bc44-2c2354b4dd32>; Luettu 20.2.2026
- Lehmuskoski, A., Suhonen, M., Palm, N., Taina, J., Ailio, E., Korhonen, K., Inget, S., Väyrynen, R., Mäki-Korte, R., Virtanen, K., Immonen, M., Pinta, R., Nissilä, J., Hirvonen, M. & Vakkuri, M. (2022) Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille. THL, Kanta, STM <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/spaces/JULSOSK/pages/125252135/Kanta-palvelujen+k%C3%A4sikirja+sosiaalihuollon+toimijoille>; Luettu 30.8.2022
- Leinonen, L. (2020) Sosiaalityön ja terapian rajapinnalla. Sosiaalityön terapeuttinen orientaatio ja ammatillinen itseymmärrys psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 227. Kuopio: University of Eastern Finland <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/bd944559-4a5c-450f-a6c2-44bca6326781/content>; Luettu 18.11.2025
- Lindh, J., Martin, M., Kivistö, M., Tarvainen, M. & Vesala, H. T. (2023) Vammaissosiaalityön harkinnan moniulotteisuus ja haasteellisuus. Teoksessa Lindh, M., Kivistö, M., J., Martin, Tarvainen, M. & Vesala, H. T. ja Heinonen, P. Harkinta vammaissosiaalityössä. Vammaissosiaalityön harkinta käsitteenä, käytäntönä ja kokemuksena. Kehitysvammaliiton selvityksiä 18. Espoo, 141–148 <https://research.ulapland.fi/publications/harkinta-vammaissosiaality%C3%B6ss%C3%A4-vammaissosiaality%C3%B6n-harkinta-k%C3%A4sit/>; Luettu 21.10.2025
- Lipsky, M. (1980) Street-level Bureaucracy, Dilemmas of the Individuals in Public Services. New York: Russell Sage Foundation.
- Liukko, E. & Nykänen, E. (2019) Sosiaalityön tulevaisuus. Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161660/Rap_47_2019_Sosiaalityon%20tulevaisuus.pdf?sequence=1; Luettu 25.10.2024

- Liukko, E. (2019) Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Maakunnallistuva aikuissosiaalityö -verkosto, Kuntaliitto. THL <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Sosiaality%C3%B6-julkisena-hallintoteht%C3%A4v%C3%A4n%C3%A4-Liukko.pdf>; Luettu 2.2.2023
- Liukko E., Muurinen H. & Karjalainen P. (2022) Rakenteellisen sosiaalityön nykytila ja tulevan kehityksen suuntaviivoja: Kuntakyselyn tuloksia. Työpaperi 16/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144153/TYO2022_016_21032022.pdf?sequence=7&isAllowed=y; Luettu 1.5.2023
- Liukko E. & Karjalainen, P. (2022) Rakenteellisen sosiaalityön käytäntölähtöinen jäsenmys. Teoksessa Liukko E., Muurinen H., Kokkonen, T. Santalahti, V. (Toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 75–81. <https://www.julkari.fi/items/625d0f24-2dbf-4633-9a5e-0ce514ebda79>; Luettu 19.9.2022
- Lohiniva-Kerkelä, M. (2022) Asiakasturvallisuuden oikeudellisia ulottuvuuksia sosiaalihuollossa. Janus 30 (4), 328–342 <https://journal.fi/janus/article/view/116314/75128>; Luettu 1.4.2023
- Lukkari, H. (2020) Law, Politics and Paradox. Orientations in Legal Formalism. Doctoral dissertation. Helsinki <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9262bd5d-b786-406d-9962-0390ba4ab4b4/content>; Luettu 25.6.2025
- LVV <https://lvv.fi>; Luettu 1.4.2026
- Lyly, A. (2016) Sosiaalinen raportointi asiakastiedon tuottajana. Esimerkkinä aikuissosiaalityö ja lastensuojelu. Tutkimuksia ja raportteja 2/2016. Sosiaali- ja terveysvirasto: Helsingin kaupunki <https://www.hel.fi/static/sote/julkaisut/auri-lyly-sosiaalinen-raportointi-2016.pdf>; Luettu 8.8.2021

- Malmivaara A. (2023) Yhteistä säveltä sosiaali- ja terveydenhuollon arkivaikuttavuuden arviointiin. Yhteiskuntapolitiikka 88 (4), 430–438 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147248/YP2304_Malmivaara.pdf?sequence=1; Luettu 10.4.2024
- Marson, S. M. and McKinney, R. E. Jr. (2019) A historical foundation to social work values and ethics. Teoksessa The Routledge Handbook of Social Work. Ethics and Values. London and New York: Routledge <https://www-taylorfrancis-com.ezproxy.utu.fi/books/edit/10.4324/9780429438813/routledge-handbook-social-work-ethics-values-stephen-marson-robert-mckinney>; Luettu 15.10.2022
- Metteri, A. (2012) Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1778. Tampere <https://core.ac.uk/download/pdf/250108775.pdf>; Luettu 28.8.2022
- Mitleton-Kelly, E. (2013) Complex Systems And Evolutionary Perspectives Of Organisations: The Application of Complexity theory to organisations https://www.researchgate.net/publication/38959106_Complex_Systems_And_Evolutionary_Perspectives_Of_Organisations_The_Application_of; Luettu 2.10.2025
- Moilanen, E. (2018) Sosiaalityön palveluohjaus palveluja järjestävässä julkisessa organisaatiossa. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63221/Moilanen.Eve.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 11.4.2024
- Molander A., Grimen H. & Eriksen E. O. (2012) Professional discretion and accountability in welfare state. Journal of applied philosophy 29 (3), 214–230 https://www.researchgate.net/publication/264253622_Professional_Discretion_and_Accountability_in_the_Welfare_State; Luettu 14.4.2022
- Mullaly, R. P. (2007) The new structural social work. Oxford: Oxford University Press
- Mullaly B. & Dupré, M. (2019) The new structural social work. Ideology, theory, and practice. Fourth Edition. Don Mills, Ontario: Oxford University Press

- Muotka, H. (2013) Rakenteellinen sosiaalityö – joko nyt olisi aika? Käsiteanalyttinen kirjallisuuskatsaus rakenteelliseen sosiaalityöhön Suomessa. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/12158/urn_nbn_fi_uef-20130434.pdf; Luettu 1.3.2022
- Muuri A. (2019) Sosiaalihuollon tutkimuksen ja kehittämisen rakenteet uudistuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Selvityshenkilöraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:40 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161579>; Luettu 23.6.2022
- Muurinen, H., Karjalainen, P. & Liukko, E. (2023a). Kokemuksia toimintamallien pilotoinnista ja ohjelmälähtöisestä kehittämisestä. Teoksessa Karjalainen, P., Liukko, E., Muurinen, H., Tolonen, S-M. (Toim.) Käytäntötutkimuksia sosiaalityön toimintamalleista. THL, raportti 11/2023, 12–28 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147835/URN_ISBN_978-952-408-132-0.pdf?sequence=1; Luettu 22.10.2025
- Muurinen, H., Karjalainen, P. & Liukko, E. (2023b) Tarkennuksia etsivän sosiaalityön ohjelmateoriaan. Teoksessa Karjalainen, P., Liukko, E., Muurinen, H. & Tolonen, S-M. (Toim.) Käytäntötutkimuksia sosiaalityön toimintamalleista. THL, raportti 11/2023, 49–66
- Mäenpää, O. (2020) Julkinen valta ja oikeusvaltio. Oikeuden perusteet, Nro 2, Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/13a432ba-00bd-4ad5-abf8-b12c4f16603b/content>; Luettu 20.10.2024
- Mäkilä, A. (2024) Monista näkökulmista tautiluokakeskeisyyteen. Masennuksen määrittäminen Turun yliopiston opiskelijoiden, väitöskirjatutkijoiden ja erikoistuvien lääkäreiden käsityksissä vuosina 1980–1995. Turun yliopiston julkaisuja – Annales Universitatis Turkuensis. Sarja 677. Turku <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/178906/Annales%20B%20677%20M%c3%a4kil%c3%a4%20VK.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 1.5.2025

- Mäntylä, N., Karjalainen, V., Korhonen, N., Siikavirta, K., Wenander H. & Annola, V. (2022) Virkavastuu julkishallinnon muuttuvassa toimintaympäristössä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:14. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163833/VNTEAS_2022_14.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Luettu 2.2.2024
- Määttä, T. (Toim.), Tolvanen, M., Kolehmainen, A., Kosonen, J., Vääänen, U., Keinänen, A. (2018) Oikeudellisen ajattelun perusteita. Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja, no. 30. Joensuu <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/436b5b13-dbb4-424e-b495-b6a938493606/content>; Luettu 5.10.2025
- Naukkari, H. (2021) Sosiaalityöntekijän käyttämät perustelut ja harkintavalta lastensuojelun sosiaalityön palvelutarpeen arvioinnissa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto <https://repo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/131171/NaukkariHarri.pdf?sequence=2>; Luettu 3.2.2023
- Neuvonen, R. (2017) Kenelle kaupunkitila kuuluu? Kaupunkien julkiset tilat oikeuksien verkostona. Teoksessa Bäcklund S. P. M., Häkli, J. & Schulman, H. O. (Toim.) Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere: Tampereen yliopistopaino <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/358045e8-1833-4239-ae53-908c0174ed74/download>; Luettu 4.11.2025
- Niemelä, P. (2005) Eri aikojen työtavoistako sosiaalityön ideat voidaan johtaa? Kirjallisuus. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. 13 (4) <https://journal.fi/janus/article/view/50343/15199>; Luettu 7.1.2021
- Niemelä, P. (2011) Sosiaalityö hyvinvointieteen toteuttajana. teoksessa Pehkonen, A. ja Väänänen-Fomin, M. (Toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 13-43
- Niiniluoto, I. (2012) Merkitys ja ymmärtäminen. Teoksessa Viljanen, V., Siipi, H. ja Sintonen, M. (Toim.) Ymmärrys. Reports from the Department of Philosophy 25. Turku:

- Käyttätymistieteiden ja filosofian laitos, 163–169 <https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/84074/Ymm%C3%A4rrys.pdf#page=163>; Luettu 29.11.2024
- Niskala, A., Kairala, M. & Pohjola, A. (2017) Asiakkaan aseman ja toimijaroolin muutos. Teoksessa Pohjola A., Kairala M., Lyly H. & Niskala A. (Toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystaloudissa. Tallinna: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino
- Niska, M., Venäläinen, S., Olakivi, A. & Canada, J. A. (2024) Sosiaalisen konstruktionismin juuret ja versiot. Teoksessa Niska, M., Venäläinen, S., Olakivi, A. & Canada, J. A. (Toim.) Sosiaalinen konstruktionismi. Miten tarkastella tulkintojen ja todellisuuden sosiaalista rakentumista. Tampere: Vastapaino, 13–57 <https://vastapaino.fi/media/f/7589>; Luettu 27.9.2025
- Nothdurfter, U., & Hermans, K. (2018) Meeting (or not) at the street level? A literature review on street-level research in public management, social policy and social work. International journal of social welfare 27 (3), 294–304 <https://doi.org/10.1111/ijsw.12308>; Luettu 15.10.2025
- Nousiainen, M. (2024) Miten sosiaalisesta raportoinnista tulee tosi? – Diskurssianalyysi sosiaalialan ammattilaisten vakuuttavasta kielenkäytöstä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_94467; Luettu 8.12.2025
- Närhi, K., Kokkonen, T., Matthies, A-L. (2014) Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harjontavalta palvelujärjestelmässä. Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 22 (3), 227–244
- Närhi K., Kannasoja S., Kokkonen T., Rantamäki N. ja Ruonakangas, S. (2021) Monitoimijainen rakenteellisen sosiaalityön toimintamalli tulevaisuuden sosiaali- ja terveystaloudissa – tutkimushankkeen alustavia tuloksia. Jyväskylän yliopisto. Rakenteellisen sosiaalityön työpaja. THL 25.10.2021 <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/yfi/en/research/projects/research-groups/mora/moran-julkaisut/mora-hanke-esitys-thl-tyopaja-25102021.pdf>; Luettu 11.6.2023

- Närhi, K., Kokkonen, T. Rantamäki N., Kannasoja, S. ja Ruonakangas, S. (2022) Monitoimijainen rakenteellinen sosiaalityö, 26-31 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y; Luettu 1.6.2025
- Närhi, K. (2023) Kansainvälinen ja suomalainen rakenteellisen sosiaalityön perinne. Teoksessa Närhi, K., Kannasoja, S., Kokkonen, T., Rantamäki, N. ja Ruonakangas, S. (Toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylän yliopisto, SoPhi (154), 23-49 https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_88884; Luettu 19.11.2025
- Närhi, K., Kannasoja, S., Kokkonen, T., Rantamäki, N. ja Ruonakangas, S. (Toim.) (2023a) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylän yliopisto. SoPhi (154) https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_88884; Luettu 19.11.2025
- Närhi, K., Kannasoja, S., Kokkonen, T., Rantamäki, N. ja Ruonakangas (2023b) Johdatus rakenteelliseen sosiaalityöhön. Teoksessa Närhi, K., Kannasoja, S., Kokkonen, T., Rantamäki, N. ja Ruonakangas, S. (Toim.) Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. Jyväskylän yliopisto, SoPhi (154), 7–21 https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_88884; Luettu 19.11.2025
- Ojala, H. & Pietilä, I. (2013) Maskuliinisuuden hegemoniasta monenkirjaviin eroihin: kriittisen miestutkimuksen avauksia vanhenemisen tutkimukseen. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201706051804>; Luettu 17.11.2024
- Palola, E. (2014) ”Tätä lakia voidaan soveltaa ainoastaan erittäin harkiten”. Nuoret koulutuspuodokkaat ja toimeentulotuen perusosan alentamisen harkinta. Teoksessa Kallioma-Puha, L., Kotkas, T. & Rajavaara, M. (Toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimiseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 98–115 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45435/Harkittua.pdf?sequence=1>; Luettu 6.11.2024
- Parkkinen, K. (2015) Sosiaalityöntekijän harkintavalta uudistuneessa sosiaalilainsäädännössä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98541/GRADU-1455025037.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 12.4.2022

Peiponen, P. (2015) Ymmärtämiseen vaikuttavat rakenteet ja kielenpiirteet Maahanmuuttovieraston lainsoveltamisohjeissa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97656/GRADU-1435661091.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 1.12.2024

Pekkola S., Leponiemi, U. & Heikkilä, M. (2025 a) Johdanto: Vaikuttavuuden monien kasvujen nykyisyys. Teoksessa Pekkola, S., Leponiemi, U. & Heikkilä, M. (Toim.) Vaikuttavuuden monet kasvot. Tampere: Vastapaino, 7–25
<https://jyx.jyu.fi/bitstreams/b6167dd1-b806-4a04-9d87-d08f2636f316/download>; Luettu 28.2.2026

Pekkola, S., Leponiemi, U. & Heikkilä, M. (2025 b) Mitä opimme: Hajanaisista vaikuttavuustutkimuksista kokonaisvaltaisesti vaikuttaviin hyvinvointipalveluihin. Teoksessa Pekkola, S., Leponiemi, U. & Heikkilä, M. (Toim.) Vaikuttavuuden monet kasvot. Tampere: Vastapaino, 303–315 <https://jyx.jyu.fi/bitstreams/b6167dd1-b806-4a04-9d87-d08f2636f316/download>; Luettu 1.3.2026

Peltonen, M. (2023) Terapeuttisen kirjoittamisen jäljillä. Kokemuksia hyvinvointikirjoittamisesta. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/88179/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202307034322.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 10.12.2024

Penttinen T. (2022) Sitku ja mutku – kirjoittajan ärsyttävimmät jarrumiehet. Terapeuttisen kirjoittamisen hyödyntäminen kirjoittajan työprosessin tukena. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202208244302>; Luettu 1.4.2025

Piironen, H. (2023) Postmoderni lähestymistapa lisää ymmärrystä sosiaalityössä. Puheenvuorot 1.11.2023 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231010139491>; Luettu 21.10.2025

- Pohjalainen, M. (2012) Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus: katsaus viimeaikaiseen kehitykseen. Informaatiotutkimus 31 (3) <https://journal.fi/inf/article/view/7079/5613>; Luettu 22.11.2024
- Pohjola, A. (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola, A. & Särkelä, R. (Toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 207–224
- Pohjola A. (2016) Rakenteellisen sosiaalityön tarkoitus ja muodot. Sosiaalialan foorumi / Sociopolis, 13.10.2016 <https://www.luc.fi/loader.aspx?id=5a56da8b-5d4d-4cba-a013-30c47dd2ee92>; Luettu 11.6.2023
- Puurunen P. ja Suonio, M. (2014) Rakenteellista sosiaalityötä vai sosiaalityötä rakenteissa? Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (Toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014) Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 22 (3). Kirja-arviot <https://journal.fi/janus/article/view/51221>; Luettu 3.6.2023
- Puurunen, P. (2019) Jane Addamsin sosiaalityön käsityksen rakentuminen. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 203. Kuopio: University of Eastern Finland <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/2ca090c9-594e-4002-9023-d098c1ac8a04/content>; Luettu 1.11.2025
- Puusa, A. (2021) Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa A. & Juuti P. (Toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy, 145–156
- Pylkkänen, A. (2014) Yhdenvertaisuus ja sosiaaliturva – harkinnan muuttuneet rajat. Teoksessa Kalliomaa-Puha, L., Kotkas T., & Rajavaara, M. (Toim.) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimiseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 22–40 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45435/Harkittua.pdf?sequence=1>; Luettu 13.4.2022

- Pösö, T. (2010) Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalisisesta rajasta. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 18 (4) <https://journal.fi/janus/article/view/50583>; Luettu 25.10.2025
- Pösö, T. (2022) Selkeän sosiaalisen ongelman pulmista sosiaalityössä, teoksessa Jokinen A, Raitakari S. & Ranta J.: Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino, 85–106
<https://doi.org/10.58181/VP9789523970014>; Luettu 20.10.2023
- Raisio, H., & Vartiainen, P. (2020) Oppeja kompleksisuuskuilun kaventamisen. teoksessa Vartiainen, P., & Raisio, H., Johtaminen kompleksisessa maailmassa: viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen. Gaudeamus, 289–295
https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/10780/Osuva_Raisio_Vartiainen_2020.pdf?sequence=2; Luettu 27.6.2025
- Raitakari S., Hekkala M. & Ilmoniemi M. (2022) Suostutteleva ja tuottava valta aikuiskansalaista koskevassa koronapandemian kriisiviestinnässä. Teoksessa Jokinen, A. & Raitakari S. & Ranta J. (Toim.) Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino, 343-384 <https://vastapaino.fi/media/f/5645>; Luettu 2.4.2024
- Raitakari, S., Takala, H. & Saario, S. (2022) Riskit ja luottamus syrjäseudun aikuissosiaalityön kotikäynneillä. Teoksessa Raitakari, S., Günther, K ja Räsänen, J-M. (Toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 249–283
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-038-0>; Luettu 22.9.2024
- Rajala, T. (2022) Sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön välineenä Turun kaupungissa. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/154357/Rajala_Toni_opinnayte.pdf?sequence=1; Luettu 20.1.2023
- Rajala, T., Lähteenmäki, L. & Kallio, J. (2024) Sosiaalinen raportointi rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuottajana. Yhteiskuntapolitiikka 89 (3), 217–229
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024061250944>; Luettu 10.3.2025

- Rajala, T. ja Salonen, S. (2025) Sosiaalityön yliopistokoulutuksen rooli uusliberalismin haastamisessa – akateeminen käytäntöpolitiikka muutosvoimana. *Janus* 33 (1), 100–107
<https://journal.fi/janus/article/view/148029/103662>; Luettu 15.1.2025
- Rajavaara, M. (2005) Tutkivasta sosiaalityöstä sosiaalialan osaamiskeskuksiin. Teoksessa *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia-kustannus, 47–72
- Rajavaara M. (2014) Ammattilaisten harkintavalta sosiaaliturvan edellytyksenä ja riskinä. Teoksessa Kalliomaa-Puha, L., Kotkas T. & Rajavaara, M. (Toim.) *Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimiseen*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 138–156
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45435/Harkittua.pdf?sequence=1>; Luettu 13.4.2022
- Rautio S. (2020) Eettinen asiantuntijuus digitalisoituvassa sosiaalityössä. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23277/urn_nbn_fi_uef-20201092.pdf; Luettu 17.6.2023
- Ristolainen H., Roivas P., Mustonen E. & Hujala, A. (2020) Asiakaslähtöinen palveluohjaus. Teoksessa Hujala A. & Taskinen H. (Toim.) *Uudistuva sosiaali- ja terveysala*. Tampere: Tampere University Press, 241–266
(https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124059/ristolainen_ym_asiakaslahtoinen_palveluohjaus.pdf?sequence=2); Luettu 11.4.2024
- Roitto, O.: Rakenteellinen sosiaalityö – Käytännön toimintatavat ja keinot kunnallisessa sosiaalityössä. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto
https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23259/urn_nbn_fi_uef-20201110.pdf?sequence=-1; Luettu 1.8.2021
- Roos, J.P. (2006) Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön suhteen pohdiskelua. *Janus* 14 (1), 44-46
<https://journal.fi/janus/article/view/50354/15207>; Luettu 24.10.2024
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006) *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>; Luettu 6.10.2022

- Saarela-Kinnunen, M. ja Eskola, J. (2015) Tapaus ja tutkimus=Tapaustutkimus? Teoksessa Valli R. ja Aaltola, J. (Toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4., uudistettu ja täydennetty painos. Juva: PS-Kustannus
- Saarinen, J. (2012) Kantin ymmärryksen kategoriat ja niiden toimimisen ehdot. Teoksessa Viljanen, V., Siipi, H. ja Sintonen, M. (Toim.) Ymmärrys. Turun yliopisto: Turku Reports from the Department of Philosophy Vol. 25. University of Turku, 116–125
<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/84074/Ymm%C3%A4rrys.pdf#page=163>; Luettu 29.11.2024
- Saarinen, K. & Pasanen, K. (2022) Sosiaalinen raportti Helsingin aikuissosiaalityön asiakkaista. Teoksessa Liukko E., Muurinen H., Kokkonen T., Santalahti V. (Toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Raportti 1/2022. Helsinki: THL https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y, 82-85; Luettu 22.10.2024
- Sakko, S. (2015) Ulkomaisen työvoiman rekrytointi: Aineistolähtöinen sisällönanalyysi kuntasektorin toimintatavoista ja prosesseista (Acta Universitatis Ouluensis D 1315). Oulun yliopisto
- Salo, U-M. (2015) Simalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. teoksessa S. Aaltonen, & R. Högbäck (Toim.) Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Julkaisuja / Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura; Nro 165. Tampereen yliopisto-paino. http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99323/umpikujasta_oivallukseen_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 166–190; Luettu 1.7.2022
- Santalahti, V. ja Korkeamäki, E. (2022) Sosiaalisen raportoinnin kehittäminen kansallisesti. Teoksessa Liukko, E., Muurinen H., Kokkonen T., Santalahti V. (Toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus – raportti 1/2022,

- 86–89 <https://www.julkari.fi/items/625d0f24-2dbf-4633-9a5e-0ce514ebda79> Luettu 23.3.2025
- Satokangas, H. (2021) Termien selittäminen tietokirjoissa. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/4f2c6ecc-3971-4355-b890-f710ec092b12/content>; Luettu 9.12.2024
- Savola, J. (2017) Rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista edistävät ja estävät tekijät tietotyön näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto
- Selin, J. (2019) Ammattilaisten näkemyksiä autismikirjon henkilöiden päihderiippuvuuksista ja kuntoutuksesta. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/147632/Selin_Johanna_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Luettu 20.11.2021
- Seppänen, M. (2017) Gerontologinen sosiaalityö. Teoksessa Kananoja A., Lähteinen M. ja Marjamäki P. (Toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uudistettu laitos. Tallinna: Tietosanomaa, 260–270
- Silvo, I. (1986) ”Puheaktit ja joukkoviestintä.” Tiedotustutkimus, 9:1 <https://journal.fi/media-viestinta/article/view/73710/35550>, 3–11; Luettu 14.3.2025
- Simola, J. (2018) Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö kunnallisessa sosiaalityössä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/486b366a-588a-4a72-b826-a3f1c57c24b5/content>; Luettu 1.4.2022
- Sipilä, J. (2005). Sosiaalipolitiikka (Pirkkoliisa Ahponen). Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 13(3), 349–351. <https://journal.fi/janus/article/view/50322>; Luettu 24.10.2024

Sirviö, H. & Romakkaniemi, M. & Lindh, J. & Laitinen, M. (2015) Sosiaalityöntekijöiden harkintavallan käyttö ehkäisevän toimeentulotuen päätöksenteossa. Janus Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 23(3) <https://journal.fi/janus/article/view/52997>; Luettu 1.10.2025

Sosiaalihuollon kehittämisohjelma <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosiaalihuollon-kehittamisohjelma>; Luettu 1.4.2023

Sosiaali- ja terveysministeriö (2017). Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf; Luettu 14.1.2022

Sosiaalipalvelut <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>; Luettu 1.10.2022

sosiaalisen raportoinnin lomake <https://link.webpolsurveys.com/Participation/Publish/7241725a-f317-4441-bd9d-b3cbe7574e3f?displayId=Fin2425637&surveyLocale=fi>; Luettu 3.12.2021

Sosiaalisen raportoinnin ohje. Sosiaalinen raportointi sosiaalityössä -ohje tiedon keräämiseen ja tuottamiseen. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveysvirasto <https://www.hel.fi/static/sote/hankkeet/sosiaalinen-raportointi-ohje.pdf>; Luettu 13.7.2021

Sosiaalivaliokunnan mietintö 1982 vp. – SoVM n:o 14 – Esitys n:o 102 (1982 vp.) https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/sovm_14+1982.pdf; Luettu 10.9.2025

Sotkasiira T. (2015) Kun aineisto ei riitä. Monimenetelmäisyys metodologisenä ja käsitteellisenä oppimisena. teoksessa Aaltonen, S. & Högbacka, R. (Toim.) Umpikujasta oivalukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164. Tampere: Tampere university press, 119-142 (https://www.researchgate.net/publication/305390521_Teorian_ja_empirian_vuoropuhelu_tutkimuksessa_reflektioita_ja_ratkaisuja); Luettu 8.12.2023

SOWELLUS <https://tietokayttoon.fi/-/sosiaalisen-hyvinvoinnin-edistaminen-ja-rakenteet-maakunta-ja-sote-uudistuksissa-sowellus>; Luettu 28.11.2022

Stenlund, A. (2017) Yrittäjyyden tuottaminen. Tavoitteena kyvykkyys, jota kilpailu edellyttää, osaaminen rakentaa ja itsenäisyys ilmentää. Acta Universitatis Lapponiensis 343. Rovaniemi: Lapin yliopisto https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62734/Stenlund_Antero_ActaE_211pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y
Luettu 20.10.2024

STM sosiaalialan osaamiskeskukset <https://stm.fi/sosiaalialan-osaamiskeskukset>; Luettu 1.8.2025

STM (1985) Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistio. Työryhmämuistio 1985:34. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

STM (2012) Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö
(<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73403/URN%3aNBN%3afi-fe201504223388.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 14.4.2022

STM (2023) <https://stm.fi/sosiaalityo>; Luettu 13.9.2024

STM Hankeopas (2022) Suomen kestävä kasvun ohjelma. Hankeopas STM:n toiseen valtionavustushakuun vuosille 2023-2025- Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:13. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/e755177d-dc40-4972-ba7f-268d18bffb2b/content>; Luettu 2.1.2025.

Suhonen, N. (2012) Sosiaalinen raportointi sosiaalityöntekijöiden vaikuttamisen välineenä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83543/gradu05891.pdf?sequence=1>; Luettu 2.4.2022

- Suomela, P. (2015) Energiaskenaarioiden uskottavuus. Ydinvoiman argumentointi IEA:n ja Greenpeace:n energiaskenaarioissa. Pro gradu. Tampereen yliopisto <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98217/GRADU-1449219091.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 2.11.2024
- Suomen kestävän kasvun ohjelma. Elpymis- ja palautumissuunnitelma. (2021) Valtioneuvoston julkaisuja 2021:52. Helsinki: Valtioneuvosto <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/c8b93e4f-f719-427b-afd1-f15d1ade2906/content>; Luettu 2.1.2025
- Suominen, R. (2024) Laki niin kuin se luetaan – säädöskielen käytettävyyttä tutkimassa. Teoksessa Kivilehto, M., Lahti, L., Pitkänen, E. & Tervola, M. (Toim.) Tutkimuksellisia siltoja rakentamassa. Vetenskapliga brobyggen. Building bridges through research. AFinAn vuosikirja 2024. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 81. Jyväskylä, 281–316 <https://journal.fi/afinlavk/article/view/143355>; Luettu 1.11.2025
- Tabell, R. & Heinonen, A. (2025) Rakenteelliset tekijät osana lastensuojelun sosiaalityöntekijän harkintavallan käyttöä. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/66461/Tabell_Heinonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Luettu 16.10.2025
- Takanen, R. (2020) Laupeus ja inhimillisyys. Naisten ääni, affektiiviset elemuodot ja ikonografian murros suomalaisissa alttaritauluissa vuosina 1870–1920. Turku: Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita 494 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8120-5>; Luettu 1.11.2024
- Takkinen, K. (2020) Asiallinen, selkeä ja ymmärrettävä sote-uudistus? Sosiaali- ja terveystieteiden diaesitysten virkakieli. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto <https://oulu-repo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/16336/nbnfioulu-202005282219.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 27.11.2025
- Talentia (2017) Arki, arvot, elämä ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia

Tevameri, T. (2017) Toimialaraportti 4/2017, TEM:n ja ELY-keskusten julkaisu. Työ- ja elinkeinoministeriö https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160301/Terveys%20ja%20sosiaalipalvelut.Valmis_toimialaraporttisote.pdf; Luettu 28.8.2022

Thompson, N. (2009) Understanding Social Work: Preparing for practice. Third Edition. New York: Palgrave Macmillan

Tieteen termipankki a) https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:hermeneuttinen_keh%C3%A4; Luettu 10.10.2025

Tieteen termipankki b) <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:hermeneutiikka>; Luettu 10.10.2025

Tiililä, U. (2017) Johdatus sosiaali- ja hoitoalojen tekstimaailmaan ja niiden tutkimukseen. Teoksessa Tiililä, U. ja Karvinen, K. (Toim.). Elämän ja kuoleman tekstit. Kirjoittaminen sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus, 6–18 https://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk50/Elaman_ja_kuoleman_tekstit.pdf; Luettu 25.11.2025

Tiililä, U. & Laurila, E. (2017) Perusteleminen toimeentulotukipäätöksissä. Teoksessa Tiililä, U. & Karvinen, K. (Toim.) Elämän ja kuoleman tekstit. Kirjoittaminen sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus, 129–140 https://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk50/Elaman_ja_kuoleman_tekstit.pdf; Luettu 25.11.2025

Tiililä, U. (2020) Asiallinen, selkeä ja ymmärrettävä kieli palvelee myös tasa-arvoa. Kielikello 3/2020 <https://kielikello.fi/asiallinen-selkea-ja-ymmarrettava-kieli-palvelee-myos-tasa-arvoa/>; Luettu 26.11.2025

Tiirinki, H. & Syrjä, V. (2020) Potilas- ja asiakasturvallisuuden kansallinen tilannekuva – vi-
ranomaisorganisaatioiden roolit ja tietopohja. THL, työpaperi 42/2020
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140813/URN_ISBN_978-952-343-596-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Luettu 1.4.2023

- Tiitinen, L. ja Silén, M. (2016) Sosiaalialan epäkohdat ja niiden käsittely – kyselyraportti. Sociopolis-hanke. <https://research.ulapland.fi/fi/publications/sosiaalialan-ep%C3%A4kohdat-ja-niiden-k%C3%A4sittely-kyselyraportti/>; Luettu 1.5.2022
- Tiitinen L. (2019) Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 259. Rovaniemi: Lapin yliopisto <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63711/Tiitinen.Laura.Acta%20electronica%20Universitatis%20Lapponiensis%20259.pdf?sequence=17&isAllowed=y>; Luettu 7.4.2022
- Tikkanen, S. (2024) Strateginen johtaminen kompleksisuuden hallinnassa. Tarkastelussa koulutuskuntayhtymät. ACTA WASAENSIA 540, Vaasan yliopisto <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/18145/978-952-395-158-7.pdf?sequence=5&isAllowed=y>; Luettu 30.5.2025
- Toivonen, V-M., Kääriäinen, A., Kylmäluoma, A. B. (2025) Lastensuojelun avohuolto tutkituina palveluina. Oikeus 54 (2), 141-159 <https://oikeus.journal.fi/article/view/152566/118668>; Luettu 4.2.2026
- Tontti, J. (2006) Hans Georg Gadamer – Oikeus, traditio ja tulkinta. Teoksessa Tontti, J. & Mäkelä, K. (Toim.) Filosofien oikeus II. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys <https://jarkkotontti.net/esseet-ja-arvostelut/hans-georg-gadamer-oikeus-traditio-ja-tulkinta/>; Luettu 10.10.2025
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>; Luettu 15.12.2021
- Tuurnas, S. & Haveri, A. (2017) Kuulemisesta kumppanuuteen? Palvelujen yhteistuotanto asuinalueen kehittämisessä. Teoksessa Backlund S. P. M., Häkli, J. & Schulman, H. O.

- (Toim.) Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampereen yliopistopaino, Tampere, 16–33 <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/358045e8-1833-4239-ae53-908c0174ed74/download>; Luettu 5.11.2025
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2021) Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 7/2021. Potilas- ja asiakasturvallisuuden ohjaus ja seuranta. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto <https://www.vtv.fi/app/uploads/2021/06/VTV-Tarkastus-7-2021-Potilas-ja-asiakasturvallisuuden-ohjaus-ja-seuranta.pdf>; Luettu 1.2.2023
- Van Aerschot, L. & Moilanen, J. (2025) Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimus nostettava yhteiskuntapolitiikan ja päätöksenteon pohjaksi. Pääkirjoitus. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti 33 (2), 130–132 <https://journal.fi/janus/article/view/162505/105607>; Luettu 19.11.2025
- Vasso <https://vasso.fi/vasso-siirtyy-osaksi-varhan-linjaorganisaatiota-vuonna-2024/>; Luettu 23.10.2024
- Vesa S., Santalahti V., Nieminen V., Nikunlaakso R., Reuna K., Niemi M., Ketonen E.-L., Kouvonen A., Lintula L., Salo P., Luukkainen K., Selenius M., Oksanen T. (2020) Sosiaalinen hyvinvointi ja sen tiedolla johtaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:52. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162555/VNTEAS_2020_52.pdf; Luettu 15.7.2021
- Viinikka, J. (2017) Elämän esirippu sulkeutuu. Kuolintodistuksen performatiivisuus. Teoksessa Tiiliä, U. ja Karvinen, K. (Toim.) Elämän ja kuoleman tekstit. Kirjoittaminen sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus, 191–200 https://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk50/Elaman_ja_kuoleman_tekstit.pdf; Luettu 25.11.2025
- Vironen, S. (2020) Argumentaatio ja lapsen tilannetta koskeva tieto lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin asiakirjoissa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/89a41b44-77e6-4f40-b393-c91f11554434/content>; Luettu 20.11.2025

- Volanto S. ja Zehner, M. (2017) PRO SOS -hankkeen aikuissosiaalityön alkukartoitus. Palvelutarpeen arviointi, kuntien ja Kansaneläkelaitoksen yhteistyö toimeentulotuessa ja sosiaalityön yhteiskehittäminen. PRO SOS -hankkeen raportti 1. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 128.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135893/B128.pdf;jsessionid=C71087F60CCA041B417CA6C173074CB6?sequence=1>; Luettu 29.11.2022
- Volanto S. (2019) PRO SOS hanke https://www.prosos.fi/wp-content/uploads/2019/07/PRO_SOS_Arviointi.pdf; Luettu 28.11.2022
- Vuolukka, K. (2024) Tutkimus lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden arviointi- ja päätöksentekotyöstä lapsen sukulaissijoitusprosessissa. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 381. Rovaniemi: Lapin yliopisto <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/66173/978-952-337-430-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 25.10.2025
- Vuori, J. (2021) Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori J. (Toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>; Luettu 16.10.2023
- Ylikoski, P. (2004) Kuinka argumentti voi epäonnistua? Teoksessa Kakkuri-Knuuttila M-L. (Toim.) Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Helsinki: Gaudeamus Kirja, 158–173
- Yliruka L., Vartio R., Pasanen K., Petrelius P. (2018) Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä. Valtakunnallisen kyselyn tuloksia. Työpaperi 16/2018. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136378/URN_ISBN_978-952-343-117-1.pdf?sequence=1; Luettu 28.10.2022

Ylisassi, H., Weiste, E., Sinervo, L., Kurki, A-L., Toiviainen, H., Clottes Heikkilä, H., Käpykangas, S. (2023) Muuttuva asiakkuus, asiakaskategoriat ja asiakkaan toimijuus kehitysvammahuollon ammattilaisten puheessa. Janus 31 (3), 272–289 <https://journal.fi/janus/article/view/115388/85391>; Luettu 9.6.2025

YSO Yleinen suomalainen ontologia -sanastopalvelu <https://finto.fi/ysso/fi/> Luettu 1.5.2024

Äikäs, A.; Mönkkönen, K.; Issakainen, M.; Kekoni, T.; Karkkola, P.; Kasanen, K. (2020) Moniammatillinen opiskelu verkossa yliopisto-opiskelijoiden kokemana. Aikuiskasvatus: Rajat Ylittävä Tiedelehti 40 (2), 112–126 <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/95451>; Luettu 5.4.2024

Lait ja asetukset:

Finlex virkavastuu <https://lainkirjoittaja.finlex.fi/12-yleislait-ja-eraat-yleiset-saantelyt/12-12/?q=virkavastuu>; Luettu 26.4.2026

hallintolaki (434/2003) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/434>; Luettu 1.3.2023

HE 72/2002 Hallituksen esitys Eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2002/72>; Luettu 15.4.2024

HE 164/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164>; Luettu 15.1.2023

HE 15/2017 Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170015#idm45237815160448>; Luettu 25.1.2022

HE 241/2020 <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200241>; Luettu 1.3.2023

Istanbulin sopimus (53/2015) Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 53/2015 <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/2015/20150053>; Luettu 10.6.2023

laki hyvinvointialueesta (611/2021) <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210611#Pidm45949345064496>; Luettu 26.1.2021

laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1230/2001) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2001/1230>; Luettu 15.11.2022

laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (594/2022) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2022/594>; Luettu 1.3.2024

laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>; Luettu 8.1.2022

laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612>; Luettu 26.1.2021

laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaansaattamisesta (616/2021) <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210616>; Luettu 30.8.2022

laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/741>; Luettu 7.4.2025

laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>; Luettu 1.5.2022

lastensuojelulaki (417/2007) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>; Luettu 17.6.2023

sosiaalihuoltoasetus (607/1983) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830607>; Luettu 7.4.2022

sosiaalihuoltolaki (710/1982) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1982/710>; Luettu 1.8.2022

sosiaalihuoltolaki (1301/2014) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>; Luettu 1.8.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö (2026) Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi. Lausuntopalvelu.fi. <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=3c501baf-4246-445b-8ceb-8e72227b344b>; Luettu 27.4.2026

Suomen perustuslaki (731/1999) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>; Luettu 15.8.2021

valtioneuvoston asetus sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1411/2001) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2001/1411>; Luettu 20.11.2022

vammaispalvelulaki (675/2023) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230675>; Luettu 13.7.2023

Suulliset lähteet

Santalahti (2022) Ville Santalahden haastattelu 13.1.2022

Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupahakemus

		
Tutkimuslupahakemus ja päätös		
HAKEMUS		
1 Tutkimusluvan hakijan/ hakijoiden tiedot	Sukunimi ja etunimi Laakkonen Suvi	
	Lahiosoite Metsähukalantie 44	
	Postinumero 45370	Postitoimipaikka Valkeala
	Puhelinnumero 040 5807426	Sähköpostiosoite suvi.ka.laakkonen@utu.fi
	Tutkimus-/oppilaitos, johon tutkimus tehdään Turun yliopisto	
	Koulutusohjelma sosiaalityön maisteriohjelma	
2 Tutkimuksen ohjaaja(t)	Sukunimi ja etunimi Kirsi Gunther	
	Oppiarvo/ammatti YTT	
	Toimipaikka Turun yliopisto	
	Toimipaikan osoite Assistentinkatu 7, 20500 Turku	
	Puhelinnumero työhön 029 450 4009	Sähköpostiosoite kirsi.gunther@utu.fi
	Sitoudun ohjaamaan tutkimusta Päiväys ks. Liite 1 Allekirjoitus Nimenselvennys	
3 Tutkimuksen kuvaus	Lyhyt kuvaus tutkimuksen sisällöstä ja menetelmistä (nimi, keskeiset tavoitteet, tutkimusmenetelmät, kohderyhmä). ☐ Liitteenä tutkimussuunnitelma	
	<p>Tutkielman alustava työnimi on "Sosiaalisen raportoinnin antama kuva sosiaalihuollon asiakkaiden ratkaisua vaativista ongelmista ja ratkaisuehdotuksista Kaakkois-Suomessa"</p> <p>Haen tutkimuslupaa Socomin kokoamaan, Eksotesta ja Kymsotesta kerättyyn sosiaalisen raportoinnin aineistoon. Aineistoa on tarkoitus käyttää sosiaalityön pro gradu-tutkielmassa (Turun yliopisto), joka käsittelee rakenteellista sosiaalityötä. Pro gradu -tutkielman tavoitteena on ensinnäkin tuottaa tietoa Kaakkois-Suomen alueella sosiaalisen raportoinnin kautta esiin nousseista ilmiöistä, sekä toiseksi tuottaa tietoa kehittämistä vaativista sosiaalihuollon osa-alueista. Tutkielman tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää sosiaalihuollon kehittämisessä Eksoten ja Kymsoten alueilla.</p> <p>Sosiaalinen raportointi on yksi tapa tehdä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7§:n mukaista rakenteellista sosiaalityötä, jonka keskeisenä tehtävänä on sosiaalisen hyvinvoinnin ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittyminen sekä hyödyntää saatua tietoa kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Sosiaalinen raportointi -käsitteen käyttö on yleistynyt 2000-luvulla. Käsite ei ole yksiselitteinen paitsi siltä osin, että sillä tarkoitetaan tiedon tuottamista ihmisten hyvinvointiin ja sosiaaliseen muutokseen liittyvistä rakenteista ja prosesseista. Sosiaalisen raportoinnin logiikka perustuu ajatukseen, että menetelmän avulla voidaan tuottaa ajantasaista tietoa sosiaalityöntekijöiltä, yhteistyökumppaneilta sekä asukkailla, esimerkiksi palvelujen toimivuudesta, poliittisten päätösten vaikutuksista yksilöiden elämään, uusista ja nousevista ilmiöistä alueella ja/tai asiakasryhmittäin. Tätä tietoa voidaan käyttää ensisijaisesti palvelujen kehittämiseen. Kehittäminen voi tapahtua työyhteisön sisällä, yhteistyöverkostossa tai organisaation läpäisevällä tasolla (esim. virasto tai kaupunki). (Hussi 2005, 8-26.)</p>	

Tarkemmat tutkimuskysymykseni ovat 1) mitä sosiaalihuollon (ongelma)ilmiöitä sosiaalihuollon työntekijät raportoivat ja 2) millaisia ratkaisuja he niihin esittävät? Tutkimuskysymyksiin etsin vastaista Essoten ja Kymsoten sosiaalityöntekijöiden tuottamasta sosiaalisen raportoinnin aineistosta, joka on tuotettu ajalla 1.1.-31.5.2021 (raportteja yht. n. 100 kpl; osa raporteista on toistensa kopioita; erillisiä raportoituja ilmiöitä vajaan 50 kpl). Aineiston on kerännyt Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Socom webropol-kyselyllä (Sosiaalinen raportointi -lomake), johon alueen sosiaalityöntekijöitä kannustettiin vastaamaan. Kymsotessa raporteja ovat kirjoittaneet sekä yksittäiset työntekijät että niitä on kirjoitettu tiiminä, jolloin sama raportti toistuu useamman kerran. Eksotessa raportit ovat yksittäisten työntekijöiden kirjoittamia. Socom kerää kuntakohtaiset raportit kaksi kertaa vuodessa ja tekee niistä koosteen, jonka toimittaa Eksotessa perhe- ja sosiaalipalvelujen johtajalle ja Kymsotessa sosiaalityön johtajalle. Koosteet käsitellään perhe- ja sosiaalipalvelujen johtoryhmässä, josta ne asian/ilmiön perusteella viedään tarpeen mukaan eteenpäin muihin Eksoten ja Kymsoten päättäviin elimiin. Raportit menevät tiedoksi aina myös kuntien palvelujohtajille. (Sosiaalinen raportointi Eksoten ja Kymsoten sosiaalityössä.)

Sosiaalisen raportoinnin aineistosta etsin laadullisen sisällönanalyysin keinoin vastausta tutkimuskysymyksiini erittelemällä ja luokittelemalla raporteissa kuvattuja ilmiöitä sekä ilmiöiden taustoja sekä kuvattuja ratkaisuehdotuksia. Tavoitteena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus raporteissa kuvatuista ilmiöistä. Aineistoa tiivistetään ja raporttien sanomaa selkeytetään koodaamalla sitä joko aineisto- tai teorialähtöisesti. (Vuori 2021.) Aineistoa myös teemoitellaan, eli aineistosta pyritään löytämään tutkimusongelman kannalta olennaiset, toistuvat aiheet eli teemat. (Juhila 2021.) Teemat eivät välttämättä ole raportoidut ilmiöt, vaan ne voivat paikantua myös asiakas- tai työntekijätasolle, organisaation rakenteen tasolle, käytettävissä oleviin resursseihin, muille hallinnon aloille tai yhteiskunnallisiin yhteyksiin/hyvinvointiin vaikuttaviin olosuhteisiin, yhteisöjen toimivuuteen, yksilöiden toimintakykyisyyteen (ks. Karjalainen ym. 2019, 19). Jos aineisto mahdollistaa, käytän tarkastelukehikkona Tiekartta 2030 – Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvityksen listausta tulevaisuuden sosiaalityön tavoitteista/peruspilareista liittyen huolenpitoon, osallisuuteen ja merkityksellisyyteen, oikeuksiin ja velvollisuuksiin, palveluihin ja etuuksiin sekä sosiaalityöhön selkeänä kokonaisuutena (Karjalainen ym. 2019, 26-27). Tiekartta 2030 on sosiaali- ja terveysministeriön 2.10.2018 asettaman selvityshenkilöryhmän raportti, jonka tarkoituksena oli kirkastaa sosiaalityön tulevaisuuden visio sekä valmistella konkreettiset toimenpide-ehdotukset tavoitteisiin pääsemiseksi. (Karjalainen 2019, 14-15.)

Pro gradu -tutkielmani ei tule olemaan pelkkä listaus raportoiduista ilmiöistä, vaan tavoitteena on raportoitujen ilmiöiden syvällisempi tarkastelu. Kiinnostuksen kohteena on muun muassa se, löytyykö raporteja yhdistäviä seikkoja suhteessa tutkimusongelmaan, eli sosiaalityössä havaittuihin ongelmiin ja jos, niin mille tasolle ne paikantuvat.

Tutkimuksessa sitoudutaan noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja eettisiä ohjeita. Tutkimusaineisto on koottu ennen tietoa tämän tutkimuksen tekemisestä, joten sen muodostumiseen tutkielman tekijällä ei ole vaikutusta. Sosiaalityöntekijöille on tiedotettu sosiaalisten raporttien jatkokäsittelystä ja hyödyntämisestä kunnassa/kuntayhtymässä. Tutkimusta varten saaduista raporteista on poistettu raportojien nimet, joka takaa anonymiteetin. Aineiston analysoinnissa ja johtopäätöksissä tuodaan esiin, että raportit kertovat vain sosiaalityöntekijöiden sosiaalisissa raporteissa kyseisellä ajanjaksolla kuvaamista ilmiöistä. (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.) Tutkimus on tärkeä, koska

sen kautta saadaan toimijatason tietoa kaakkoissuomalaisista sosiaalityön ajankohtaisesti kehittämistä vaativista ilmiöistä, kehittämisehdotuksista sekä lisää tutkimusta vaativista asioista. (ks. Karjalainen ym. 2019, 22) Tutkielman voi myös lukea itsessään kuuluvan rakenteelliseen sosiaalityöhön.

Pro gradun- tutkielmani tekemistä tukee Turun yliopiston sosiaalityön pro graduseminaari sekä tutkielmani ohjaajat. Tutkimuksen aikataulu: Tavoitteena on saada sosiaaliset raportit käyttöön kesäkuun 2021 lopulla ja aloittaa niihin tutustuminen sekä alustava analyysi. Tutkimuksen teoriaosuuden kirjoitan heinäkuussa 2021. Osallistun syyskuussa 2021 alkavaan ja vuoden loppuun kestävään graduseminaariin, jonka aikana gradu on tavoitteena saada valmiiksi. Socom saa tutkimukseni käyttöönsä, jonka lisäksi teen tiivistelmän tutkimuksen keskeisistä johtopäätöksistä sekä aineiston pohjalta nousseista toimenpide-ehdotuksista.

Lähteet:

Hussi, T. (2005) Sosiaalinen raportointi tiedon rakentajana – menetelmäkuvaus ja käytännön kokemukset. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 4/2005 [online] http://www.socca.fi/files/81/Sosiaalinen_raportointi_tiedon_rakentajana.pdf [Viitattu 17.06.2021]

Juhila, Kirsi. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/palvelut/metelmaopetus/>>. [Viitattu 17.06.2021]

Karjalainen, P., Metteri, A., Strömberg-Jakka, M. (2019) Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41 [online]. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Viitattu 17.06.2021]

Vuori, Jaana. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/palvelut/metelmaopetus/>>. [Viitattu 17.06.2021]

Sosiaalinen raportointi Eksoten ja Kymsoten sosiaalityössä <<http://socom.fi/sosiaalityon-osaamisen-koordinaatio/sosiaalinen-raportointi-eksoten-ja-kymsoten-sosiaalityossa/>>. [Viitattu 17.06.2021]

Sosiaalinen raportointi -lomake <<https://link.webropolsurveys.com/Participation/Public/281eed6-36c1-4c9b-9e94-b4e44d48d3e9?displayId=Fin2089886>>. [online]. [Viitattu 17.06.2021]

sosiaalihuoltolaki 1301/2014 [online]. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301/>> [Viitattu 17.06.2021]

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Hyvä tieteellinen käytäntö. [online]. <<https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk/>> [Viitattu 19.06.2021]

Tutkimuksen taso	Väitöskirja ☐	Lisensiaattitutkimus ☐	Pro gradu ☒	AMK-opinnäytely ☐
Muu, mikä				

4 Tutkimuksen tekijän/ tekijöiden sitoumus ja allekirjoitukset	Sitoudun siihen, että en käytä saamiani tietoja asiakkaan, hänen läheistensä tai Socomin vahingoksi enkä luovuta saamiani henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pidän ne salassa. Tutkimustulokset esitän niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Noudatan henkilötietolaissa ja muualla lainsäädännössä mainittuja säännöksiä henkilötietojen käsittelystä ja salassapidosta.
	Päiväys Allekirjoitus ja nimenselvennys 21.6.2021 Suvri Laakkonen
	Päiväys Allekirjoitus ja nimenselvennys
5 Hakemuksen liitteet	☐ Tutkimussuunnitelma ☐ Kysely-/haastattelu- yms. lomake ☐ Aineistonkeruulomake ☐ Muu aineiston keruuseen liittyvä materiaali (esim. yhteydenottokirje) ☐ Huoltajan suostumus ☐ Tutkimusrekisteritiedot

PÄÄTÖS

Tutkimuslupa-päätös	☒ Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin: <ol style="list-style-type: none"> Tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä noudattamaan henkilötietolain määräyksiä. Tutkimuksessa mahdollisesti syntyvät yksittäisten henkilöiden tietoja koskevat tutkimusrekisterit hävitetään tai arkistoidaan henkilötietolaissa edellytetyllä tavalla. Mahdollisesti tarvittavassa suostumusasiakirjassa tulee ilmetä eo. henkilön lupa käyttää häntä koskevia tietoja, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja henkilöiden mahdollisuus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen heti niin halutessaan. Tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan Socomille Jos tutkimus keskeytyy, siitä ilmoitetaan ohjaajalle Socomiin Alaikäisten lasten haastatteluun pyydetään aina huoltajien kirjallinen lupa. Lupa voidaan peruuttaa, jos lupapäätöksen ehtoja rikotaan, jolloin luvansaajan on palautettava tutkimusta varten saamansa tiedot. Lupa on voimassa hakemuksessa määritellyn ajan. Muu, mikä:
---------------------	---

	☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä seuraavin perusteluin:
Allekirjoitus	Päiväys Paätöksentekijän allekirjoitus ja nimeselvennyys
Päätöksen jakelu	1. Hakija, lähetetty (pvm.) 2. Päätöksen tekija 3. Ohjaaja